

ATASKAITA

(2011)

TURINYS

ĮVADAS.....	1
DĖSTOMOJI ATASKAITOS DALIS	2
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	7
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	8

ĮVADAS

Glaustai pristatomas projekto tikslas, objektas ir nurodomi uždaviniai, kuriuos buvo siekiama išspręsti (metinėje ataskaitoje – per ataskaitinius metus, baigiamojoje – per visą projekto vykdymo laikotarpį. (ne daugiau kaip 2000 spaudos ženklų (½ psl.)).

Visuomenei priimtinių normų neatitinkantis vaikų elgesys – viena iš aktualiausių šiuolaikinės šeimos, mokyklos, kiekvieno visuomenės nario problemų. Nepilnamečių justicijos programoje 2009–2013 m. pažymima, kad nepilnamečių daromi teisės pažeidimai – tai tolesnio suaugusių asmenų nusikalstamumo pradžia. Tyrimai rodo, kad kuo anksčiau bus užkirstas kelias nepilnamečių nusikaltimams, tuo didesnė bus galimybė sumažinti nusikalstamumą ateityje. Nors jaunimo nusikalstamumą Lietuvos mokslininkai tyrinėjo įvairiais aspektais, tačiau tyrimų, susijusių su vidutinės priežiūros įgyvendinimu per pastarąjį dešimtmetį, buvo atlikta palyginti nedaug.

Vidutinę priežiūrą Lietuvoje įgyvendina šeši (iki 2011 rugsėjo – septyni) socializacijos centrai, sukurti spec. globos namų pagrindu, todėl siekiant optimalaus vaiko vidutinės priežiūros rezultato, būtini tyrimai apie šiuose centruose teikiamų socioedukacinių paslaugų atitikimą vaikų poreikiams. Svarbu nustatyti socializacijos centro kompetencijas įgyvendinant vaiko vidutinės priežiūros priemones, išsiaiškinti efektyvias kompleksinės sociopedagoginės pagalbos vaikui ir šeimai teikimo galimybes.

Projekto tikslas: ištirti vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimo socializacijos centruose galimybes ir patirtį socioedukaciniu aspektu.

Objektas - vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas socializacijos centruose.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti Europos sąjungos šalių patirtį organizuojant socioedukacinę pagalbą vaikams, esantiems priežiūros įstaigose.
2. Nustatyti socioedukacinės pagalbos vaikui ir jo šeimai kryptis bei organizavimo ypatumus socializacijos centre.
3. Ištirti sociopedagoginės pagalbos specialistų, dirbančių socializacijos centruose, funkcijas įgyvendinant vidutinę priežiūrą ir teikiant socioedukacinę pagalbą.
4. Ištirti institucinio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo, įgyvendinant vidutinės priežiūros priemones ypatumus ir tobulinimo galimybes.

DĖSTOMOJI ATASKAITOS DALIS

Išdėstoma tyrimų metodika, įvertinamas jos patikimumas ir tikslumas, išvardijami pagal paraiškoje pateiktą kalendorinį darbų planą numatyti atlikti darbai, nurodoma, kurie darbai atlikti, kurie – ne; dėl neatliktų darbų paaiškinama, kodėl vėluojama juos atlikti, o jei ataskaita baigiamoji – kodėl jie neatlikti. Pateikiami svarbiausi projekto rezultatai (palyginti su kitų tyrėjų rezultatais), nurodoma jų reikšmė. Jei gauti rezultatai išdėstyti kartu su ataskaita pateikiamų mokslinių publikacijų

ATASKAITA

(2011)

kopijose, priimtų ar parengtų spaudai straipsnių, monografijų ir kt. kopijose, ataskaitoje jie tik cituojami, t. y. pažymimi nuorodose ar išnašose (jei ataskaita metinė, ne daugiau kaip 40 000 spaudos ženklų, jei baigiamoji – apimtis neribojama).

Pirmąjį projekto uždavinį „*Išanalizuoti Europos sąjungos šalių patirtį organizuojant socioedukacinę pagalbą vaikams, esantiems priežiūros įstaigose*“ atliepia ir išpildo tyrėjų stažuotės Belgijoje (2010-11-30 – 2010-12-05) ir Danijoje (2010-12-13 – 2010-12-16), kurių metu stebėtas socioedukacinės pagalbos teikimas uždaroje ir pusiau uždaroje institucijose, atlikti interviu su ekspertais apie socioedukacinės pagalbos teikimą jų šalių institucijose, socioedukacinės pagalbos sistemą šalyje. Šį uždavinį atliepia ir darbas studijuojant prieinamą literatūrą anglų kalba apie Europos Sąjungos šalis.

Siekiant užtikrinti kokybinių duomenų patikimumą ir validumą, šiame tyrime naudota trianguliacija: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, antrinių šaltinių analizė, ekspertų apklausa, pusiau struktūruotas stebėjimas, vedami tyrėjų užrašai. Antrinių šaltinių analizei naudoti keturi iš šešių metodologų (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, II, 2008) išskiriamų tekstų tipai: mokslinės knygos ir moksliniai žurnalai, interneto medžiaga, vyriausybiniai dokumentai ir oficialioji statistika, organizacijų dokumentacija. Tyrime naudotas ekspertų apklausos duomenų rinkimo metodas, pravedant neformalizuotą kryptingą interviu - pokalbį. Taikant neformalųjį interviu, tiriamasis nelaikomas statistiniu vienetu, nesiekama gauti vieno tipo informacijos: kiekvienas tiriamasis, atliekant tą patį tyrimą, gali pateikti skirtingą informaciją (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, II, 2008), tai ypač aktualu, nes pristatomas tyrimas buvo atliekamas įvairių šalių skirtingose sociokultūrinėse aplinkose. Interviu kryptingumas apibrėžiamas pagrindine tema – socialinė pedagoginė pagalba linkusiems nusikalsti ar nusikaltusiems paaugliams. Derinant šiuos du interviu aspektus, išnaudotas pagrindinis neformaliojo kryptingo interviu privalumas – gaunami išsamūs, susisteminti duomenys, o pats interviu lieka neformalus, vyksta pokalbio forma (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, II, 2008).

Ekspertų paieškai pasirinkti du tiriamųjų atrankos kriterijai: *specializacijos kriterijus* (darbuotojai turintys praktinio darbo patirties su linkusiais nusikalsti ar nusikaltusiais vaikais ir paaugliais, yra atsakingi ar teikiantys socialinę pedagoginę pagalbą), *institucijos kriterijus* (apklausti socializacijos centruose, ministerijose ar koordinuojančiose institucijose atsakingi už socialinės pedagoginės pagalbos organizavimą ar teikimą darbuotojai).

Anot Bitino, Rupšienės, Žydžiūnaitės (II, 2008) stebėjimas ir interviu yra vienas kitą papildantys duomenų rinkimo metodai. Autoriai teigia, kad greta kitų situacijų, stebėjimą tikslinga taikyti, kai siekiama pažinti fizinę tiriamos problemos aplinką ir geriau suprasti žmonių tarpusavio santykius, o neformalioju stebėjimu siekiama gauti duomenų, kai mažai žinoma apie tiriamą situaciją, reiškinį ar įvykį, grupėje vykstančius procesus, kultūrą. Remiantis šiais stebėjimo privalumais, vizitų metu buvo atliktas neformalus stebėjimas socializacijos centruose Belgijoje ir Danijoje. Belgijoje lankytos institucijos: GBS de Zande (Uždara ir pusiau uždara mergaičių institucija); Ruislende (uždara ir pusiau uždara institucija berniukams), Danijoje lankytasi Kopenhagoje esančioje uždaroje nepilnamečių, padariusių nusikaltimus, institucijoje „Den Socialpedagogiske Doginstitution Sonderbro“. Pokalbių su ekspertais, vizitų institucijose metu kiekviena tyrėja vedė užrašus. Anot Bitino, Rupšienės, Žydžiūnaitės (II, 2008) tai leidžia padidinti gaunamų duomenų kokybę, užtikrinti vidinį validumą, nes sumažinamas vieno tyrėjo šališkumo efektas. Gautų duomenų validavimas buvo atliekamas po kiekvieno įvykio (interviu ar stebėjimo), tyrėjos lygindavo, analizuodavo savo individualius užrašus grupinėje sesijose, kaip rezultatą pateikiant vieną bendrą validuotą tekstą.

Tarptautinės patirties analizė atskleidė tris svarbiausius sėkmingos nepilnamečių resocializacijos veiksnius: vidutinės priežiūros priemonės taikymo trukmės optimizavimas minimalizuojant institucijoje praleidžiamo laiko trukmę ir teikiant vaikams individualizuotą socioedukacinę pagalbą, ryšių su artimiausia vaiko aplinka palaikymas, kuriant tarpusavio bendradarbiavimo tinklą, personalo kompetencijos, organizuojant formaliojo ir neformaliojo ugdymo procesą, plėtojimas ir

palaikymas. Taikant kraštutinę vaiko priežiūros priemonę – atidavimą į uždara instituciją, – svarbu atsižvelgti į vaiko rizikos lygį ir, remiantis vaiko individualia charakteristika, suteikti multikompleksinę pagalbą, išskirtinį dėmesį skiriant mediacijos procesui. Atlikto tyrimo rezultatai analizuoti tarptautinėje^{1,2} ir nacionalinėje³ mokslinėse konferencijose ir pristatomi moksliniame straipsnyje⁴ bei monografijoje (II skyrius)⁵.

Siekiant išpildyti ir realizuoti 2-4 projekto uždavinius „*Nustatyti socioedukacinės pagalbos vaikui ir jo šeimai kryptis bei organizavimo ypatumus socializacijos centre*“; „*Ištirti sociopedagoginės pagalbos specialistų, dirbančių socializacijos centruose, funkcijas įgyvendinant vidutinę priežiūrą ir teikiant socioedukacinę pagalbą*“; „*Ištirti institucinio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo, įgyvendinant vidutinės priežiūros priemones ypatumus ir tobulinimo galimybes*“ atliktas empirinis tyrimas.

TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimas yra grindžiamas švietimo kaip socialinės paslaugos samprata, apimančia socialinių grupių įvairovę, jų aukščiausių poreikių sistemas. Ši samprata apima orientaciją ir į asmenį, jo individualiuosius poreikius, ir į bendruosius paslaugos kokybės požymius, kurie rinkos ekonomikos sąlygomis suvokiami kaip „geriausias produktas mažiausiomis sąnaudomis“ (Daft 1997). Remiamasi integruotų teorijų perspektyvomis, socialinių tinklų kūrimo koncepcija (Wijk, Van Den Bosch, Volberda 2003; Darling-Hammond, McLaughlin 1995), iškeliančia socialinių tinklų svarbą kiekvienam ugdomosi proceso dalyviui, sisteminiu požiūriu, kad asmuo gali augti ir vystytis tik sąveikaudamas su aplinka, nuo jos priklausydamas ir į ją atsižvelgdamas (Payne 2000), ekologiniu modeliu, skatinančiu grupių funkcionavimą, organizacinių struktūrų, socialinio tinklo bei fizinės aplinkos kūrimą (Germain, Gitterman 1980; Berns 2009).

Tyrimas pagrįstas tarpdalykiniu požiūriu ir atliktas remiantis socioedukacinio tyrimo tradicijomis: apibrėžtas tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai. Taikytas trianguliacijos principas: tyrimas atliktas derinant kokybinio ir kiekybinio tyrimų metodologiją ir pasitelkiant įvairius tyrimo dalyvius.

Tyrimo tikslas – ištirti vaiko vidutinės priežiūros priemonių taikymą kaip sociopedagoginę pagalbą elgesio problemų turinčiam vaikui.

Tyrimo objektas – vaiko vidutinės priežiūros priemonių taikymas.

Siekdami įvertinti vaiko vidutinės priežiūros priemonių taikymą kaip pagalbą elgesio problemų turinčiam vaikui, tyrėjai laikosi nuostatos, kad tokia pagalba turi būti vertinama kaip vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistema. Tuo tikslu tirtas ne tik vidutinės, bet ir minimalios priežiūros priemonių taikymas (1 pav.).

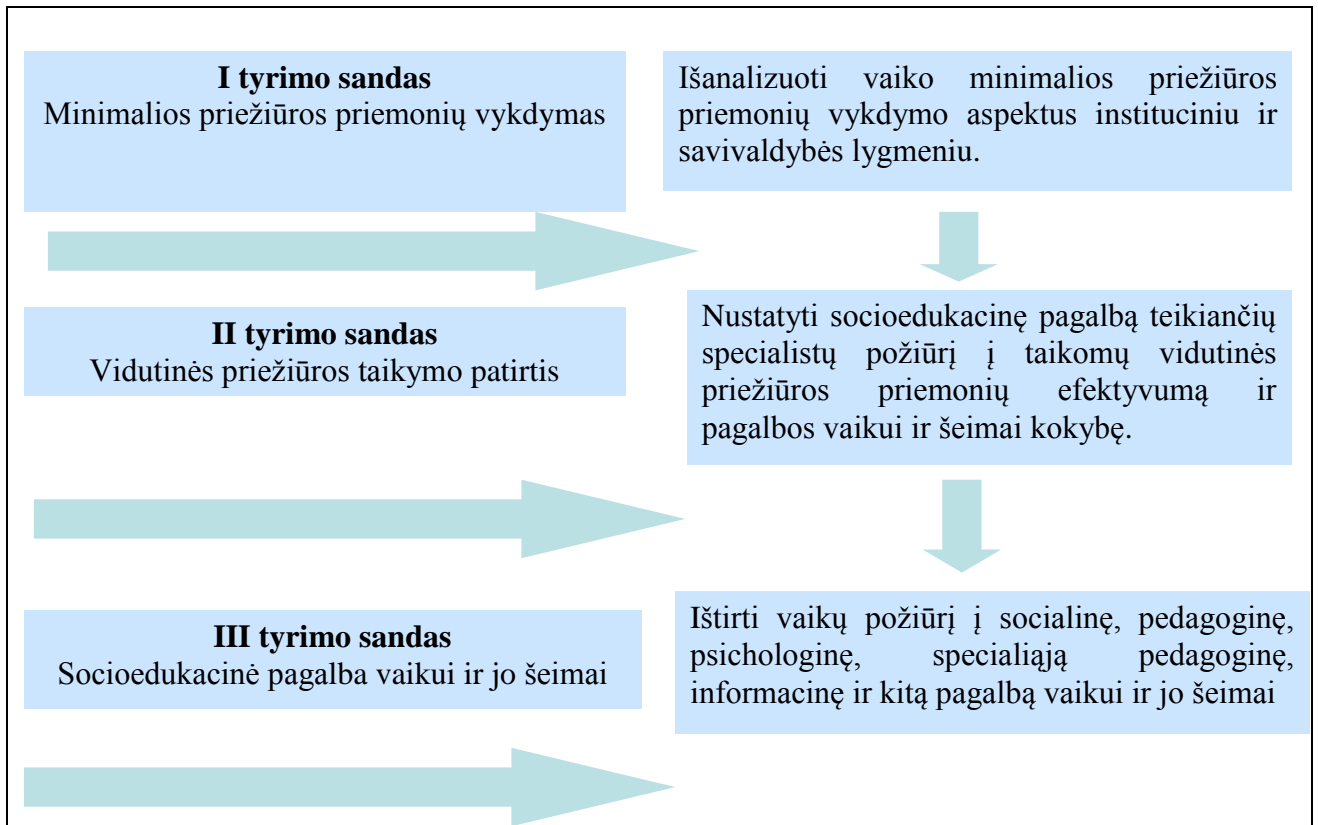
¹ Merfeldaitė, O. Socioeducational support for delinquent children in Nordic-Baltic country: comparative analysis. *Welfare and professionalism in turbulent times, 1st joint Nordic conference*. Reikjavikas, 2011 08 11-13. Prieiga per internetą: http://www.yourhost.is/addphp/wptt2011/pdf/Welfare2011_abstract_36-Dr._Odeta_Merfeldaite_.pdf

² Pivorienė J. Role of the professionals in resocialization process of delinquent children: comparative analysis. *Welfare and professionalism in turbulent times, 1st joint Nordic conference*. Reikjavikas, 2011 08 11-13. Abstraktas http://www.yourhost.is/addphp/wptt2011/pdf/Welfare2011_abstract_36-Dr._Jolanta_Pivoriene_.pdf

³ Pivorienė J. Jaunuolių resocializacija uždaroje institucijose. *Nacionalinė Lietuvos sociologų konferencija „Proveržio beieškant“*. Vilnius, 2011 11 25. [elektroninis išteklius] / Mykolo Romerio universitetas, Lietuvos sociologų draugija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P. 11. Prieiga per internetą: <http://lsdkonferencija.mruni.eu/wp-content/uploads/2011/11/Pranešimų-anotacijos1.pdf>

⁴ Merfeldaitė, O.; Pivorienė, J.; Raudeliūnaitė, R.. Socializacijos centrų veikla vaikų resocializacijos procese: lyginamoji analizė // Socialinis darbas : mokslo darbai / Mykolo Romerio universitetas. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas. ISSN 1648-4789. 2011, Nr. 10(1), p. 12-19. [SocINDEX with Full Text; Social Work Abstracts; Central & Eastern European Academic Source]

⁵ Indrašienė, V. ; Merfeldaitė, O.; Pivorienė, J.; Raudeliūnaitė, R. Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas socializacijos centruose: socioedukacinis aspektas : monografija. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas. 2011. 178 p. ISBN 978-9955-19-383-8

1 pav. Empirinio tyrimo eiga

Pirmasis tyrimo sandas – minimalios priežiūros priemonių vykdymas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo aspektus instituciniu ir savivaldybės lygmeniu.

Pasitelkiant interviu metodą apklausti keturių skirtingų Lietuvos regionų – Kauno, Vilniaus, Marijampolės ir Klaipėdos – savivaldybių administracijos vaiko gerovės komisijos 42 nariai bei 72 mokyklų vaiko gerovės komisijos grupių nariai.

Tyrimas vykdytas 3 etapais:

I etape analizuotas Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas ir savivaldybių administracijos bei mokyklų vaiko gerovės komisijų veikla, remiantis įstatyme pateiktomis veiklos kryptimis;

II etape imtas interviu iš savivaldybių administracijos bei mokyklų vaiko gerovės komisijų narių. Duomenys buvo žymimi atsakymų lapuose (norėdami būti tikri dėl savo saugumo grupės nariai nesutiko, kad jų atsakymai būtų įrašomi į diktofoną).

III etape vyko *duomenų analizė ir interpretavimas*. Interviu rezultatai buvo analizuojami pasitelkiant turinio analizės metodą, identifikuotos kategorijos bei subkategorijos. Tyrimo dalyviams pristatyti apibendrinti tyrimo duomenys. Analizės patikimumas užtikrintas laikantis turinio analizei keliamų reikalavimų.

Kokybinis interviu sudarytas remiantis mokslinės literatūros, teisės aktų analize. Pagrindinės interviu temos

Įstatymo nuostatų įgyvendinimas;

Vaiko minimalios priežiūros priemonės;

- Pagrindinės minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimo problemos;
- Bendradarbiavimas įgyvendinant minimalios priežiūros priemones;;
- Vaiko gerovės komisijų veiklos kryptys.

Antrasis tyrimo sandas – vidutinės priežiūros priemonių taikymo patirtis.

ATASKAITA

(2011)

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti socioedukacinę pagalbą teikiančių specialistų požiūrį į taikomų vidutinės priežiūros priemonių efektyvumą ir pagalbą vaikui ir šeimai kokybę.

Interviu metodu šešiuose socializacijos centruose apklausti 28 informantai. Taikyti du informantų atrankos kriterijai: pareigos (atrinkti sociopedagoginės pagalbos organizatoriai ir / ar teikėjai: pavaduotojai, socialiniai pedagogai, mokytojai, auklėtojai) ir priklausomumas organizacijai (atrinkti kiekviename vaikų socializacijos centre tas pačias pareigas einantys specialistai).

Atlikti pusiau struktūrinti interviu. Interviu, kaip kokybinio duomenų rinkimo metodas, pasirinktas remiantis prielaida, kad prasminga suvokti informantų patirtį, sužinoti savais žodžiais išsakomą jų nuomonę tiriamu klausimu. Kokybinis interviu sudarytas remiantis mokslinė literatūra, stažuočių užsienyje patirtimi bei Lietuvoje atliktų tyrimų metaanalize. Taikyta kokybinė turinio analizė, apimanti specialios informacijos klasifikavimą, įvairių žinių grupavimą į kategorijas (Kardelis 2002), bei tolesnė tų kategorijų analizė, jungianti kiekybinės ir kokybinės duomenų analizės požymius (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė 2008). Pagrindinės interviu temos: vidutinės priežiūros priemonių taikymas; požiūris į taikomų priemonių efektyvumą; mokytojų, auklėtojų, socialinių pedagogų funkcijos įgyvendinant vidutinę priežiūrą ir teikiant socioedukacinę pagalbą; bendradarbiavimas su vietos bendruomene, kitais centrais ir kitomis institucijomis; darbas su vaiku ir jo šeima; pagalbą vaikui ir jo šeimai teikėjai; požiūris į sociopedagoginės pagalbos vaikui ir šeimai kokybę.

Trečiasis tyrimo sandas – socioedukacinės pagalbos vaikui ir jo šeimai organizavimas.

2011 metų kovo–gegužės mėnesiais atliktos anketinės apklausos *tikslas* – ištirti vaikų požiūrį į socialinę, pedagoginę, psichologinę, specialiąją pedagoginę, informacinę ir kitą pagalbą vaikui ir jo šeimai.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo šešių vaikų socializacijos centrų vaikai, kuriems paskirta vidutinė priežiūra. Vienas socializacijos centras dėl objektyvių priežasčių tyrime dalyvauti atsisakė.

Tyrimo instrumentas. Anketinės apklausos klausimyną sudarė trys struktūriniai dariniai: instrukcija mokiniams, diagnostiniai kintamieji, demografiniai kintamieji. *Instrukcijoje* apibūdintas tyrimo tikslas, nurodyta tyrimą atliekanti institucija. Siekiant užtikrinti rezultatų tikslumą, garantuojamas anketos anonimiškumas.

Konstrukto diagnostinius kintamuosius sudarė devynios klausimų grupės. *Pirmąją grupę* sudarė vienas klausimas, apimantis 11 teiginių, kuriais siekta išsiaiškinti, kokios sociopedagoginės pagalbos mokiniai sulaukė, kol pateko į vaikų socializacijos centrą. *Antrąją tiriamojo konstrukto kintamųjų grupę* sudarė penki klausimai – jais siekta išsiaiškinti, kaip mokiniai adaptavosi vaikų socializacijos centruose. *Trečiąją grupę* sudarė keturi klausimai, padėję išsiaiškinti, su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria tiriamieji ir į ką, sprenddami iškilusius sunkumus, kreipiasi pagalbos. *Ketvirtąją grupę* sudarė 5 klausimai, kuriais siekta sužinoti, kokių pedagoginių problemų kyla mokiniams ir kokie specialistai jiems teikia pagalbą. *Penktojoje grupėje* buvo 9 klausimai, kuriais vertinta mokinių laisvalaikio leidimo įvairovė ir kokybė. *Šeštąją grupę* sudarė 6 klausimai – jais siekta išsiaiškinti, koks ryšys sieja mokinius su tėvais, draugais. *Septintoji* klausimų grupė skirta mokinių dalyvavimo savivaldoje galimybėms nustatyti. *Aštuntoji*, sudaryta iš 3 klausimų, skirta mokinių ateities vizijų analizei. *Devintoji*, sudaryta iš dviejų atvirų klausimų, skirta vaikams, kuriems pakartotinai paskirta vidutinė priežiūra.

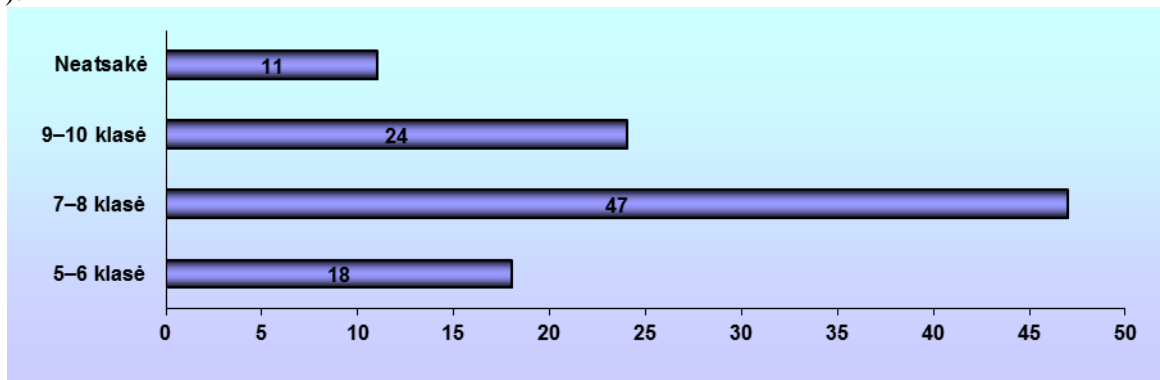
Atliekant tyrimą buvo laikomasi etikos principų: geranoriškumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo ir teisės gauti tikslią informaciją, anonimiškumo. Anonimiškumo, vieno pagrindinių mokslinės etikos principų, buvo laikomasi siekiant gauti nuoširdžius vaikų ir sociopedagoginės pagalbos specialistų atsakymus, pamąstymus. Tyrėjai laikėsi nuostatos, kad tyrimo rezultatai nebus analizuojami lyginant atskirų savivaldybių, socializacijos centrų duomenis, jie bus pateikti anonimiškai, nenurodant konkrečios įstaigos. Analogiškai buvo kuriamos tyrimo išvados ir rekomendacijos. Jų tikslas – tobulinti pagalbos elgesio problemų turinčiam nepilnamečiui sistemą. Su šiuo anonimiškumo principu buvo supažindinti visi tyrime dalyvavę vaikai ir specialistai.

ATASKAITA

(2011)

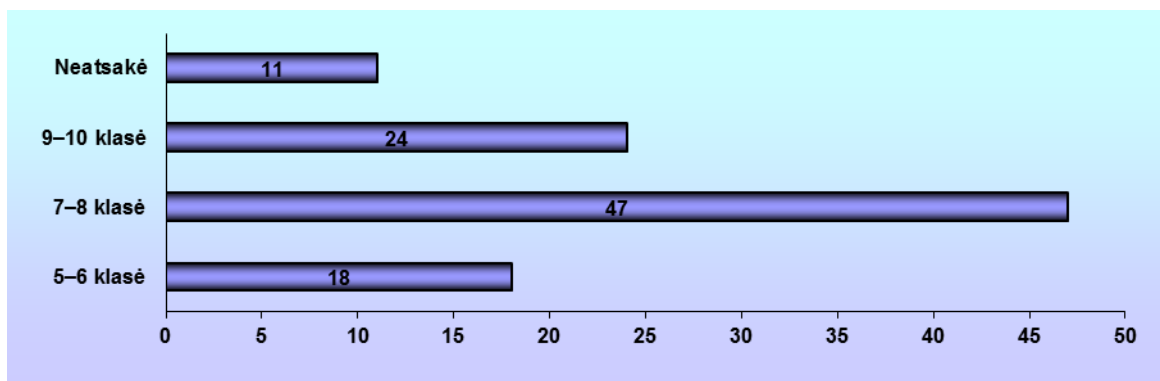
Siekiant ištirti socioedukacinės pagalbos vaikui ir jo šeimai organizavimą svarbu įvertinti socializacijos centre gyvenančio vaiko demografinę padėtį. *Demografinių kintamųjų* grupę sudaro penki klausimai, susiję su amžiumi, tėvų gyvenamąja vieta, vidutinės priežiūros skyrimo laikotarpiu.

Demografinės situacijos tyrime dalyvavusių vaikų charakteristikos. Remiantis Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro 2011 metų gegužės mėnesio duomenimis, iš viso socializacijos centruose vaiko vidutinė priežiūra taikyta 156 vaikams, jų amžius – 12–17 metų. Vidutinės priežiūros priemonė gali būti skiriama 14 metų sukakusiam vaikui. Vaikui, nesukakusiam 14 metų, vidutinės priežiūros priemonė gali būti skiriama išimtiniais atvejais, kai vaiko elgesys kelia realų pavojų kitų žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui (*Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas* 2010).

1.2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

Tyrimo metu apklausti 124 vaikai – 79 proc. visos generalinės tiriamųjų aibės. Iš visų apklausoje dalyvavusių vaikų 29 proc. sudaro mergaitės, 71 proc. – berniukai. Iš visų tyrime dalyvavusių vaikų 43 proc. sudaro 15–16 metų paaugliai, 29 proc. – mažamečiai iki 14 metų ir penktadalį – 17–18 metų respondentai (1.2 pav.)

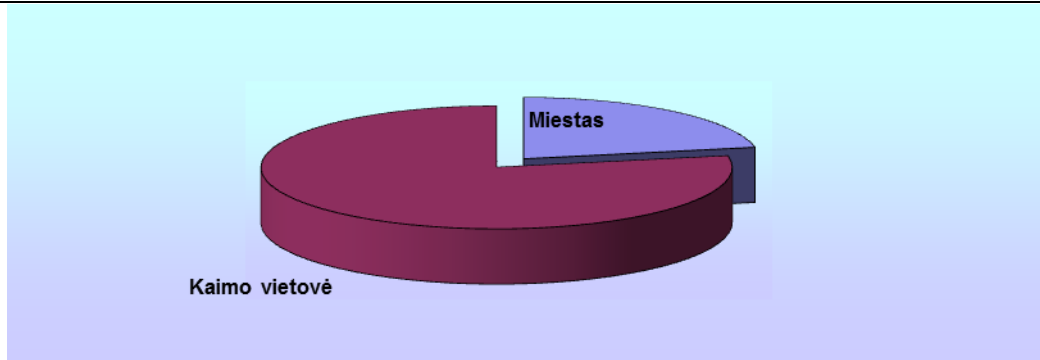

1.3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal klases (proc.)

Didžioji dalis (47 proc.) apklaustųjų – 7–8 klasės mokiniai. 9–10 klasėse mokosi 24 proc., 5–6 klasėse – 18 proc. vaikų (3.1.3 pav.). Pažymėtina, kad vaiko amžius nėra sietinas su klase, nes daugelis socializacijos centrų ugdytinių turi socializacijos problemų, dažnas jų buvo iškritęs iš ugdymo sistemos. Daugumos (78 proc.) apklausoje dalyvavusių vaikų tėvai ir globėjai gyvena mieste, 22 proc. – kaimo vietovėje (1.4 pav.). Kaimo teritorija laikytinos miestelių ir kaimų sampratas atitinkančios gyvenamosios vietos. Vaikų iš kaimo teritorijos – beveik tris kartus mažiau nei iš miesto.

ATASKAITA

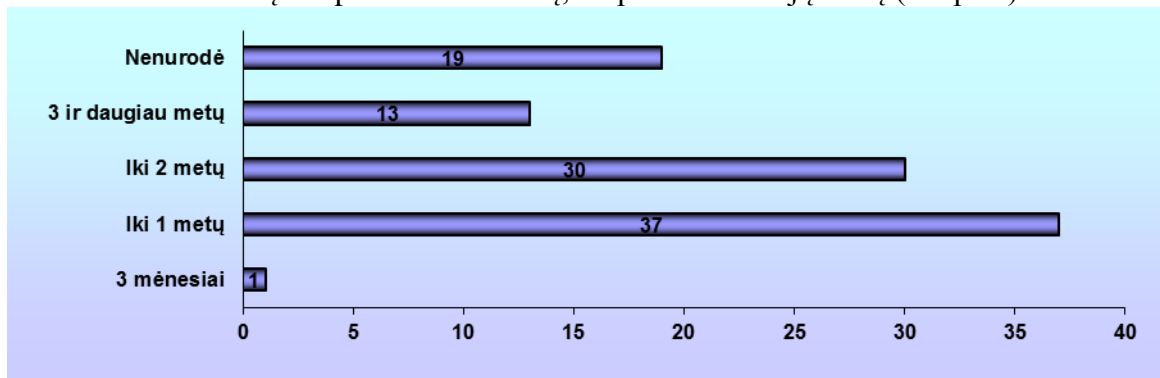
(2011)

1.4 pav. Respondentų tėvų gyvenamoji vieta

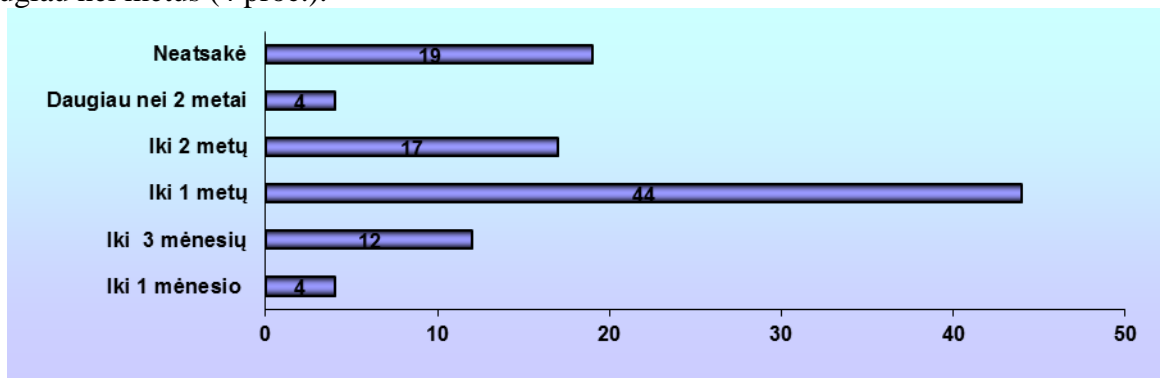
Remiantis nauja Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo redakcija (2010), vaikui vidutinės priežiūros priemonė gali būti skiriama iki 1 metų, bet ne ilgiau, kol jam sukaks 18 metų. Ši priemonė gali būti pratęsiama, neviršijant bendro 3 metų vaiko buvimo socializacijos centre termino.

Tyrimo rezultatai rodo, kad vidutinė priežiūros priemonė iki 3 mėnesių numatyta tik 1 proc. apklausoje dalyvavusių vaikų. Didžiausią dalį (37 proc.) sudaro vaikai, kuriems vidutinės priežiūros priemonė skirta iki 1 metų. 30 proc. – iki 2 metų, 13 proc. – iki trejų metų (1.5 pav.).

1.5 pav. Paskirtos vidutinės priežiūros trukmė

44 proc. respondentų tyrimo metu socializacijos centre buvo praleidę iki 1 metų (3.1.6 pav.), 17 proc. – iki 2 metų. Mažiausią dalį sudaro vaikai, socializacijos centre išbuvę iki 1 mėnesio (4 proc.) ir daugiau nei metus (4 proc.).

1.6 pav. Respondentų buvimo socializacijos centre trukmė

1.VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS ĮGYVENDINIMAS SAVIVALDOS IR INSTITUCINIŲ LYGMENIŠ

Užtikrinant Vaiko teisių konvencijos (Žin., 1985, Nr. 60-1501), Havanos taisyklių (1990), Rijado gairių (1990) nuostatas, deklaruojančias vaiko laisvę ar jos netekimo atvejais jo integraciją į

visuomenę, svarbus uždavinys tampa bendruomenės narių pastangos suteikti individualizuotą pagalbą vaikui ir jo šeimai. Bendruomenės įtraukimo svarbą akcentuoja Europos nepilnamečių justicijos pozityvioji praktika išskirianti tris pagrindines bendruomenės veiklos sritis: prevenciją; pedagoginį auklėjimą; socialinę ir profesinę integraciją. (Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonėje dėl Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos. Kovos su nepilnamečių nusikalstamumu būdai ir nepilnamečių justicijos sistemos vaidmuo Europos Sąjungoje (2006/C 110/13).

Vadinasi prevencija, - bendruomenių uždavinys, kartu vienijant ir koordinuojant suinteresuotų institucijų (nevyriausybinių organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų) veiklą. Tačiau Lietuvoje esant sudėtingiems kompleksiniams atvejams, kuomet reikalinga pagalba vaikui ir šeimai, trūksta aiškios institucijų ir žinybų veiksmų schemos, atsakomybės tarp žinybų pasidalijimo, neaišku, kas turėtų koordinuoti kompleksinės pagalbos teikimą minimalios priežiūros atvejais.

Vaiko minimalios priežiūros samprata ir įgyvendinimas. Vaiko minimali priežiūra suprantama kaip vaikui taikomas įpareigojimas, kurį vykdant vaikui teikiama švietimo pagalba, dienos socialinės priežiūros ir kitos paslaugos neatskiriant vaiko nuo jo atstovų pagal įstatymą (Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2010). Remiantis įstatymo nuostatomis Vaiko minimalios priežiūros priemonės gali būti skiriamos vaikui: 1) kuris padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau jam nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatytas amžius, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus; 2) kuris nuolat daro administracinių teisės pažeidimų požymių turinčias veikas, tačiau jam nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse numatytas amžius, nuo kurio atsiranda administracinė atsakomybė; 3) kuris padarė administracinį teisės pažeidimą, tačiau jam, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso nuostatomis, nebuvo paskirta administracinė nuobauda; 4) kurio elgesys daro žalą ir kelia pavojų aplinkiniams, o jo atstovų pagal įstatymą, vietos bendruomenės pastangų nepakanka pasiekti teigiamų elgesio pokyčių; 5) kuris nuolat nesimoko pagal privalomojo švietimo programas (ar nelanko mokyklos). Šios priemonės gali būti skiriamos tik tada, kai mokykla yra išnaudojusi visas švietimo pagalbos, numatytos Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, teikimo galimybes. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros uždavinius vienareikšmiškai galima apibrėžti kaip tikslingą visumą priemonių, skirtų apriboti, neutralizuoti ar šalinti aplinkybes, sąlygojančias negatyvią individo socializaciją. Pagal įstatymą atsakomybė už minimalios priežiūros priemonių vykdymą priskiriama vaiko gerovės komisijoms mokyklose ir savivaldybėse.

Mokyklos vaiko gerovės komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas (Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2010).

Savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos paskirtis – koordinuoti ugdymo, rehabilitacijos, prevencijos ir kitų programų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, institucijų tarpusavio bendradarbiavimą teikiant metodinę, informacinę, konsultacinę ir dalykinę pagalbą mokyklų vaiko gerovės komisijoms.

Taigi, tiek savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, tiek mokyklos vaiko gerovės komisija atlieka dvi pagrindines funkcijas - vadybinę ir konsultacinę. Skiriasi tik vykdymo lygmenys: mokyklos vaiko gerovės komisija veikia instituciniame ir bendruomeniniame; savivaldybės- savivaldos ir regioniniame lygmenyje. Todėl savivaldos lygmenyje veikiančios savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos orientuojasi į konkrečios savivaldybės situaciją ir ilgalaikės prevencijos priemones, o mokyklos vaiko gerovės komisijos veikla labiau orientuota į trumpalaikių prevencijos priemonių kūrimą instituciniame ir bendruomenės lygmenyje

Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo savivaldos (tarpinstituciniame) lygmenyje ypatumai. Veiksmingą pagalbos organizavimą užtikrina bendras įvairių specialistų darbas, kuris reikalauja informacijos, žinių, gebėjimo įvairiose srityse.

G. Morgan ir K. Morgan (1992) teigimu, siekiant veiksmingo tarpinstitucinio bendradarbiavimo būtina bendradarbiavimo veiklai skirti nemažai dėmesio, jei norima, kad jos būtų naudingos, taupyty laiką, jėgas ir išteklius; bendradarbiavime remtis humaniškumo principais; aiškiai apibrėžti visus parametrus: jei esama draudimų ar apribojimų - partneriams apie tai būtina pasakyti; stengtis, kad bendradarbiaujančios institucijos išsakytų konfliktuojančius interesus; numatyti atitinkamus išteklius t.y. laikas, jėgos, jei reikalinga finansinė parama; visas partnerių puses laikyti lygiomis (cit. Stoll, Fink, 1998, p. 163-164).

Susisteminius įvairių autorių bendradarbiavimo pateiktas charakteristikas, galima išskirti *penkis bendradarbiavimo su socialiniais partneriais ypatumus*: priklausomybę, inovacijas, lankstumą, atsakomybę, rezultatų vertinimą. Priklausomybė suprantama kaip kiekvieno priklausomybė nuo savo ir nuo kito tikslų bei uždavinių; inovacijos apibūdinamos kai kuriamos naujos profesionalios bendradarbiavimo programos ir struktūros, ieškant naujų problemos sprendimo būdų; lankstumas suprantamas kaip bendradarbiavimo dalyvių vaidmenų kaita atsižvelgiant veiklos situaciją; prisiimama kolektyvinė ir asmeninė atsakomybė už siekiamų tikslų įgyvendinimą; rezultatai vertinami bendrai ir pagal kiekvieno problemos sprendėjo indėlį (Merfeldaitė, 2007).

Bendradarbiavimas gali būti formalizuotas ir neformalizuotas. *Neformalus bendradarbiavimas* - pasirenkamas savo nuožiūra, remiantis tarp partnerių sudarytais susitarimais ar sutartimis, neturintis formalių, nustatytų taisyklių ir lyderių, veikla dažniausiai epizodinė, organizuojama iškilus tam tikrai problemai. *Formalaus* bendradarbiavimo steigimą ir nutraukimą reglamentuoja norminiai teisės aktai. Šiuo atveju įstatymas ar kitas teisės norminis aktas įsakmiai įpareigoja partnerius bendradarbiauti sprendžiant vieną ar kitą problemą.

Kiti svarbūs bendradarbiavimo elementai yra narystė, ryšiai tarp tinklo dalyvių, abipusiškumas, normų aiškumas, ryšio stiprumas, komunikacija:

Narystė. Bendradarbiaudamos organizacijos daro įtaką vienos kitoms. Tačiau partnerystė gali prarasti savo patrauklumą, jei tam tikros organizacijos per dažnai dominuoja arba egzistuoja konkurencija tarp jų, neatsižvelgiama į individualius organizacijų poreikius;

Ryšiai tarp tinklo dalyvių. Ryšiai tarp bendradarbiaujančių šalių yra apibūdinami šiomis charakteristikomis: abipusiškumu, normų aiškumu, sudėtingumu ir stiprumu;

Abipusiškumas, kuris parodo kaip partneriai sąveikauja. Lygiaverčiais pagrindais realizuojamas partnerių ryšys vadinamas simetrišku. Mainų nebuvimą rodo nesimetriškas ryšys, o dalinį nebuvimą – asimetriškas ryšys;

Normų aiškumas, kuris parodo, ar bendradarbiavimo proceso dalyviai supranta, kokiomis taisyklėmis vadovaudamiesi jie turi veikti įgyvendindami tikslus. Normos suprantamos kaip konkrečiame bendradarbiavimo tinkle veikiančios tam tikros veiklos taisyklės, dažnai apimančios visą tinklo politiką ir veiklos procedūras (Cole, 1990). Jos apibrėžia kaip tinklo nariai turėtų atlikti savo darbą, kokie turėtų būti jų veiklos rezultatai, komunikavimo būdai, kaip ir kada jais naudotis. Normos įgalina narius sutelkti dėmesį į atliekamas užduotis ir palengvina bendrų tikslų siekimą. Koordinuojant tinklo veiklą, jo įgyvendinimo sėkmė siejama su kiekvieno nario aktyviu dalyvavimu svarstant problemas ir priimant sprendimus (Feldman, 1984; Hacman, 1992);

Ryšio stiprumas parodo, kaip stipriai tinklo nariai yra pasiryžę šį ryšį palaikyti. Ryšio stiprumas yra nusakomas keliais kriterijais: galimybe pasikliauti vienas kitu; tikslų pasiekiamumu; bendradarbiavimo tinklo rezultatyvumu; reguliariais ryšiais, išreiškiančiais pastovumą;

Komunikacija. Jos metu keičiamasi informacija, siekiama konkrečių rezultatų, koordinuojami įvairūs veiksmai, vykdomos užduotys, priimami sprendimai, reiškiami jausmai bei emocijos (Baršauskienė, Janulevičiūtė - Ivaškevičienė, 2005). Komunikavimo kokybė bet kuriame tinkle yra pagrindinis veiksnys, lemiantis priimamų sprendimų ir darbo kokybę. Pagrindiniai sklandžios komunikacijos požymiais įvardinamas tinkamas narių aprūpinimas informacija, derama informacijos analizė bei įvertinimas, efektyvus klausymasis, dalykiškas klausinėjimas, konstruktyvus dalyvavimas tinklų veikloje (Kell, Lederman, Philips, 1989).

ATASKAITA

(2011)

Bendradarbiavimo santykių idealas laikomas partneryste. *Socialinė partnerystė* – yra dialogas suvokiamas kaip derybų ir konsultacijų procesas tarp įvairių socialinių partnerių – valstybinių, darbdavių, profesinių sąjungų ir kitų institucijų. Socialinė partnerystė gali apimti pačias įvairiausias socialines – ekonomines sritis, tačiau dažniausiai dėmesys yra sukoncentruojamas į švietimo bei socialinės politikos klausimus. Socialinės partnerystės principai apima šalių pagarbą, lygiateisiškumą ir geranoriškumą teisėtiems savitarpio interesams; laisvas bendras derybas; savanoriškumą ir savarankiškumą priimant šalis susaistančius įsipareigojimus; galiojančios teisinės sistemos nepažeidžiamumą; realaus įsipareigojimų vykdymą; objektyvios informacijos suteikimo, bešališkumą; tarpusavio kontrolę ir atsakomybę; bendradarbiavimo metodų ir formų kompleksiskumą, tęstinumą.

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme (2010) pažymima tarpinstitucinės pagalbos, kurioje kartu dalyvauja įvairių socialinę pagalbą teikiančių institucijų specialistai, svarba. Vadinasi, kiekvienos socialinės institucijos tikslas - surasti priemones ir būdus, kaip mobilizuoti organizacijos narių energiją ir jų gabumus tam, kad būtų pasiektas pagrindinis tikslas - užtikrintos Taigi, viena iš pagrindinių vaiko minimalios priežiūros priemonių efektyvumo sąlygų – aktyvus vaiko gerovės komisijų bendradarbiavimas ir glaudžių ryšių su vaiko socialine aplinka, vaiko teisių apsaugos, socialinėmis, sveikatos priežiūros ir kitomis įstaigomis palaikymas. Vadinasi, tarpinstitucinio bendradarbiavimo pagrindu galima sukurti individualizuotą pagalbą vaikui, vykdančiam minimalios priežiūros priemonę, sistemą.

Būtina pažymėti, kad tarpinstitucinio bendradarbiavimo sėkmę užtikrina tiksliai apibrėžtos bendradarbiaujančių organizacijų veikimo ribos, tik joms būdingų vaidmenų žinojimas ir atlikimas. Kiekviena institucija, dalyvaudama prevencinio darbo veikloje priima tam tikrus įsipareigojimus siekiant įgyvendinti tinklo tikslus ir uždavinius (remtasi Furnissu, 2003). Todėl siekiant efektyvios institucijų veiklos būtina išsiaiškinti ir apibrėžti kiekvienos konkrečiai specialistų sistemai priklausančios įstaigos ir kiekvieno specialisto oficialią atsakomybę ir uždavinius, susieti įstaigos konkrečius tikslus ir su tuo susijusius veiksmus su platesniu kelių sričių specialistų vykdomos intervencijos kontekstu bei gerbti kitų specialistų ar įstaigų užimamą poziciją ir jų profesinę atsakomybę, atkreipiant dėmesį į atsakomybę už tai, kokį poveikį jų veiksmai turės kitų specialistų galimybėms atlikti savo užduotis ir įsipareigojimus.

Savivaldybių administracijos vaiko gerovės komisijos narių nuomone (n=42) Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme numatytos priemonės padeda užtikrinti kvalifikuotą, orientuotą į vaiko poreikius, pagalbą vaikui ir jo šeimai; padeda plėsti ryšius su vaikui artima aplinka. Kaip svarbiausias savivaldybių administracijos vaiko gerovės komisijos veiklos kryptis apklaustieji išskiria: koordinuoti tarpinstitucinio bendradarbiavimo įgyvendinimą (n=34); metodinės pagalbos mokyklų vaiko gerovės komisijoms teikimą (n=40). Atkreiptinas dėmesys, kad niekas iš apklaustųjų nepažymėjo kokybiškos socialinės pagalbos vaikui teikimą – kaip pagrindinės vaiko gerovės komisijos funkcijos. Šią prielaidą patvirtina savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos narių veiklos kryptių aiškinimas: tarpinstitucinio bendradarbiavimo prevencinio darbo srityje koordinavimo įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje ir mokyklų vaiko gerovės komisijų veiklą grupės nariai supranta kaip “*dalyvavimą mokyklų įvairiuose prevenciniuose renginiuose* (n=24); *prevencinių programų ir ataskaitų apie prevencines priemones analizavimą* (n=36)”.

Respondentai pažymi, kad mokyklų vaiko gerovės komisijos veiklos koordinavimas vykdomas „*organizuojant posėdžius mokyklų vaiko gerovės komisijos pirmininkams, dalijantis patirtimi, pristatant metų ataskaitas; organizuojant pasidalijimo gerąja patirtimi seminarus; teikiant individualios konsultacijas*“. Nei vienas apklaustųjų nepažymėjo bendros savivaldybės ilgalaikių prevencinių priemonių rengimo strategijos, remiantis esama savivaldybės situacija. Metodinė ir konsultacinė parama prevenciniam darbui organizuoti mokyklose teikiama seminarų ir konsultacijų metu („*organizuojame pagal poreikį seminarus; per metus suorganizuojame ne mažiau kaip penkis seminarus; kartu dalyvaujame apskrituose staluose, diskusijoje; konsultuojame tuos kuriuos kreipiasi: aišku dažniausiai jiems reikalinga psichologo ar teisinė pagalba*“).

Kaip pagrindines problemas, siekiant efektyvesnės savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos veiklos komisijos nariai sieja su menka vaiko gerovės komisijos narių motyvacija (n=24) bei įstatymo spragomis (n=42). Menka motyvacija kyla dėl darbo visuomeniniais pagrindais („*pagalvokite, kad darbas visuomeniniais pagrindais*“; *mes aukojame savo darbo laiką, nes darbus darbo vietose turime padaryti grįžę; kartais darbdaviui neįdomu, ką darome už institucijos ribų; darbas nėra paskaičiuojamas*“), įstatymo netobulumą sieja su įstatyme nenumatytais atsakomybės tėvams ir teisėtiems vaiko globėjams dėl numatytų priemonių nevykdymo (*„įstatyme nenumatyta jokia atsakomybė teisėtiems vaiko globėjams už numatytų priemonių, paskirtų vaikui nevykdymą“*; *tie tėvai, kurie iki šiol vaiku nesirūpino ir toliau vargiai rūpinas – vien tik socialiniai pedagogai mokyklose bėgioja paskui tokius vaikus ir jų tėvelius*“).

Komisijos narių nuomone numatytas apmokėjimas/paskatinimas komisijos pirmininkui ir/ar atvejo vadybininkui (n=24); mokomųjų išvykų nariams organizavimas (n=39); numatymas atsakomybių vaikui ir šeimai dėl priemonių nevykdymo (n=42) galėtų padėti užtikrinti efektyvesnę problemų sprendimą. Pažymėtina, kad siekiant efektyvesnio problemų sprendimo būtina kiekvienam svarstomam atvejui numatyti atvejo vadybininką, tačiau tam taip pat reikalingas skatinimas iš organizacijos ar savivaldos pusės („*gražu, kad stengiamės visų institucijų atstovai, tačiau kas koordinuos kiekvieną atveją; nepriskiriamas atvejo vadybininkas; pirmininkui nepriklauso koordinuoti atvejų – juo labiau, kad jo veikla – savanoriškais pagrindais*“; *idealu būtų priskirti nors pusei etato asmenį, kuris ir galėtų atvejus koordinuoti ir toliau juos stebėti*“).

Visgi savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos nariai nuo Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo įsigaliojimo pradžios išvelgia komisijos veikloje daug teigiamų pokyčių tokių kaip: prokuratūros atstovo į grupės veiklą įtraukimas; suaktyvėjusi mokyklų vaiko gerovės komisijų veikla; savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijai suteikta galimybė priimti konkrečius sprendimus.

Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo instituciniame lygmenyje ypatumai. Siekiant užtikrinti minimalios priežiūros priemonių vykdymo efektyvumą, būtina apjungti įvairių specialistų žinias, gebėjimus ir įgūdžius (Merfeldaitė, Railienė; 2007). Mokyklų vaiko gerovės komisijų veikla priskiriama ankstyvajai prevencijai, todėl įgyvendinant vaiko minimalios priežiūros priemones ši grupė įgyvendina prevencines programas ir organizuoja švietimo pagalbos teikimą mokiniui, mokytojui ir vaiko atstovams pagal įstatymą.

Analizuojant mokyklų vaiko gerovės komisijų veiklos rezultatus, paaiškėjo, kad svarbiausiomis mokyklų vaiko gerovės komisijų veiklos kryptimis tyrime dalyvavusieji laiko mokyklos bendruomenės švietimo vykdymą mokinių užimtumo srityje (n=54); teisės pažeidimų prevencijos srityje (n=69); vaiko teisių apsaugos srityje (n=69); prevencinio darbo klausimų nagrinėjimą (n=72); prevencinio darbo planų rengimą (n=72); darbą su elgesio problemų turinčiais mokiniais vykdymą (n=51).

Viena iš dažniausiai paminėtų mokyklų vaiko gerovės komisijų veiklos sritis – darbas su mokyklos nelankančiais. Tyrimais (12–14 metų mokinių mokymo(si) didaktinės problemos ir jų sprendimo galimybės, 2009) įrodyta, kad nesulaukus tinkamos socialinės pedagoginės pagalbos sprendžiant mokinių emocines ir elgesio problemas, formuojasi žemas mokinių akademinis savęs vertinimas. Aptariant mokyklos nelankymo priežastis ir mokyklų vaiko gerovės komisijų veiklą, informantai pažymėjo, kad „*mokiniai, kurie patiria mokyklinės nesėkmės dažnai jaučiasi bejėgiai ir menkaverčiai klasėje, todėl nebelanko mokyklos*“. Mokyklų vaiko gerovės komisijų atstovai išskyrė ir tai, kad tais atvejais, kai „*mokiniams nesiseka mokytis silpnėja ir mokinių mokymosi motyvacija*“, „*mokiniai daugiua nuobodžiauja per pamokas, nesidomi tuo, ko mokoma mokykloje, nesistengia*“, „*mokykloje vaikas pasijunta nereikalingas*“, todėl pasak informantų, „*natūralus vaiko pasirinkimas – mokyklos nelankymas*“ ir su tuo susijusios problemos. Būtent šios problemos prevencijai ir skiriamas didžiausias mokyklų vaiko gerovės komisijų dėmesys.

Teiraujantis apie pozityvius pokyčius, priėmus vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymą, paaiškėjo, kad tokie pokyčiai dažniausiai siejami su efektyvesne priklausomybių prevencija (tabako

vartojimo prevencija (n=30); alkoholio vartojimo prevencija (n=36); psichotropinių medžiagų prevencija (n=36)); veiksmingesne socialine pedagogine psichologine pagalba mokiniams (laiku suteikta švietimo pagalba tėvams ir kitiems vaiko atstovams (n=48); pagalba mokiniams (n=45), užimtumui po pamokų (n=54)), kurios pasekoje pagerėjęs mokinių lankomumas (n=54), sumažėję smurto atvejai (n=48); bendruomenės kokybiškesnis švietimas, atitinkantis konkrečioje bendruomenėje problemų aktualumą (n=60).

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo įgyvendinimo problemas mokyklų vaiko gerovės komisijų nariai išskiria panašias kaip ir savivaldybių administracijos vaiko gerovės komisijų nariai: specialistų motyvacijos stoką (n=69), nes nenumatytas apmokėjimas komisijos nariams; tėvų abejingumą (n=58) ir įstatyme numatytų priemonių stoką/ įvairovę (n=47).

Komisijos nariai galimus sprendimo būdus sieja su grupės narių atranka bei motyvavimo priemonėmis, t.y.: paskatinimo numatymas (n=71); tik motyvuotų komisijos narių į veiklą įtraukimas (n=39); atsakomybių šeimai už priemonių nevykdymą numatymas (n=72); metodinių rekomendacijų mokyklų vaiko gerovės komisijų nariams parengimas ir numatymas (n=53).

Vertinant numatytą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme priemonių efektyvumą mokyklų vaiko gerovės komisijų narių nuomone (mokyklos ir savivaldybės) pažymėtina, kad specialisto konsultacijos yra efektyvi priemonė, jei tai taikoma kompleksiskai su kitomis priemonėmis („*užimtumo programomis*“ ir pan.) (n=112); Įpareigojimas lankyti dienos centrus – daugumos grupių nuomone nėra efektyvi priemonė (n=68), („*mažuose rajonuose dienos centrų nėra, o mokyklos specialistai ir negali sukontroliuoti kaip dažnai lanko vaikas šį centrą – juo labiau, kad daugelis jų – privatūs*“); įpareigojimas mokytis – mažai efektyvi priemonė („*dauguma mokinių, kuriems skiriamos minimalios priemonės jau turi motyvacijos problemų*“).

Mokyklų vaiko gerovės komisijų narių buvo teiraujamasi apie suteiktos pagalbos savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijų būdą ir kokybę. Interviu metu paaiškėjo, jog dažniausiai sulaukiama informacinės pagalbos („*informuojama apie renginius; susitikimus, seminarus, pokyčius, leidinius ir pan.*“) (n=33); konsultacinės pagalbos (n=27 nariai sulaukė, 12 – ne). Mažiausiai mokyklų vaiko gerovės komisijų nariai sulaukė metodinės pagalbos (didesnė pusė apklaustųjų besikreipusių tokios pagalbos jos nesulaukė). Ypač efektyvi pagalba sulaukta tarpininkavimo atvejais tarp mokyklos ir kitų institucijų (n=42 iš 45 grupių); pagalbos nesulaukė, nors kreipėsi dėl prevencinio darbo veiksmingumo vertinimo (15 atvejų iš 27).

Taigi, mokyklų vaiko gerovės komisijoms dažniausiai suteikiama informacinė ir tarpininkavimo pagalba. Vertindami suteiktos pagalbos kokybę, apklaustieji pažymėjo, kad kai kuriai atvejais ji galėtų būti „informacija galėtų būti išsamesnė“, „seminarai neretai būna tuščias laiko leidimas, nes kalba tai, kas žinoma“.

Vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo aspektai instituciniu ir savivaldybės lygmeniu ir svarbiausios išvados analizuotos tarptautinėje konferencijoje „Society, health, welfare“ Rygos Stradina universitete (Latvija) 2010 m. lapkričio 11-12 d. Tyrėjos prof. dr. Valdonė Indrašienė ir doc. dr. Odeta Merfeldaitė skaitė pranešimą „Implementation of the minimal care of the child at local self-governmental and institutional level“. Apibendrinti tyrimo rezultatai ir išvados pateikti moksliniame straipsnyje⁶ ir monografijos 3.2 skyriuje⁷.

2. VAIKO VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS ĮGYVENDINIMAS SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE

⁶ Merfeldaitė, O.; Indrašienė, V. Implementation of minimal care of children at the local self-government and institutional level // Socialinis darbas : mokslo darbai / Mykolo Romerio universitetas. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas. ISSN 1648-4789. 2011, Nr. 10(1), p. 6-11. [SocINDEX with Full Text; Social Work Abstracts; Central & Eastern European Academic Source]

⁷ Indrašienė, V. ; Merfeldaitė, O.; Pivorienė, J.; Raudeliūnaitė, R. Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas socializacijos centruose: socioedukacinis aspektas : monografija. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas. 2011. 178 p. ISBN 978-9955-19-383-8

2.1 SOCIALINĖ PEDAGOGINĖ PAGALBA VAIKUI

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatose (2003) pažymima, kad būtina sudaryti būtiniausias socialines mokymosi ir studijų sąlygas visiems jų stokojantiems asmenims ir pasiekti, kad ne mažiau kaip 95 procentai vaikų įgytų pagrindinį išsilavinimą. Visgi aktualiausiomis švietimo ir ugdymo problemomis ES ir Lietuvoje įvardijamas kokybiškas švietimas. Tyrimų rezultatai (Indrašienė, Barkauskaitė, Vasiliauskas ir kt., 2003) rodo, kad mokykla vis dar yra nepajėgi užtikrinti kokybiško, visą gyvenimą trunkančio mokymosi, mokiniai neretai patiria mokymosi nesėkmes, nubyra iš mokyklos, nenori jos lankyti ir mokytis dėl motyvacijos silpnėjimo. Mokymosi sunkumai yra universalus reiškinys, su kuriuo susiduria įvairaus amžiaus, lyties, skirtingų socialinių sluoksnių, įvairių gabumų mokiniai. Nustatyta (Indrašienė, Kvieskienė, Merfeldaitė ir kt., 2006) kad mokiniai, susidūrę su mokymosi sunkumais ir nesėkmėmis, neretai nesulaukia reikiamos pagalbos. Pagalba, švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose suprantama kaip specialistų, mokyklos darbuotojų vykdoma veikla, susijusi su mokinių socialinių bei pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti gerinti vaiko ugdymo(si) kokybę, padidinanti švietimo veiksmingumą⁸. Pažymima, kad socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis – padėti įgyvendinti mokinių teisę į mokslą, užtikrinti veiksmingą mokinių ugdymąsi ir mokymąsi mokykloje bei sudaryti prielaidas pozityviai vaiko socializacijai ir pilietinei brandai. Tam svarbu šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis.

Neretai vaikai patiria eilę tarpusavyje susijusių socialinių, psichologinių, teisinių, mokymosi problemų, todėl būtinas kompleksinis problemų sprendimas, apjungiantis mokyklos, įvairių sričių specialistų, tėvų, socialinių partnerių bendradarbiavimą bei tarpusavio pagalbą. Pasak tyrėjų (Indrašienė, Kvieskienė, Merfeldaitė, 2007), socialinė pagalba reikalauja informacijos, žinių, gebėjimo įvairiose srityse, sprendimai reikalauja įvairių idėjų ir papildymų, todėl tik bendras specialistų sprendimas užtikrina veiksmingą socialinės pagalbos įgyvendinimą.

Socialinės pedagoginės pagalbos kryptingumą bei specialistų, teikiančių socialinę pedagoginę pagalbą, profesionalumą pažymi daugelis tyrėjų (Vaitkevičius, 1995, Beliajeva, Beliajeva, 1998, Kučinskis, Kučinskienė, 2000, Mardachajev, 2002, Aksenova, 2001, Mudrik, 2002, Kvieskienė, 2005, Merfeldaitė, 2007). Kryptingumas suprantamas kaip pagalbos asmenims, turintiems socialinių pedagoginių problemų, trukdančių pozityviai socializacijai, teikimas. Tik tikslinga, kryptinga, profesionalų, turinčių reikalingų žinių ir įgūdžių, vykdomą veiklą, gali užtikrinti pozityvią socializaciją.

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme (2010) apibrėžiama pagrindinė resocializaciją vykdanči institucija - Vaikų socializacijos centras (toliau VSC). Jo paskirtis – užtikrinti vaikų socializacijos centre apgyvendintam vaikui kokybišką ugdymą, teikti vaikui socialinę, pedagoginę, psichologinę, specialiąją pedagoginę, informacinę ir kitą pagalbą, kuri padėtų pasiekti teigiamų vaiko elgesio pokyčių. Kad socialiai pažeistų, rizikos grupei priklausančių ir į nekokybišką (arba neigiamą) socializaciją įtrauktų vaikų socialinė raida vėl taptų visaverte, reikalinga papildoma socialinė pedagoginė pagalba ir elgesio korekcija, pozityviosios socializacijos programos, prevencijos ir intervencijos metodai ir kitos pozityvios diskriminacijos priemonės (Kvieskienė, Indrašienė, 2008).

Tačiau akcentuotina tyrimų apie įvairius pagalbos teikimo aspektus VSC stoka. 2002 m. Šiaulių universiteto mokslininkų atliktas tyrimas „Nepilnamečių vidutinės priežiūros įstaigų veiklos edukacinė ir psichosocialinė analizė“, 2010 m. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros vykdytas socializacijos centrų veiklos kokybės išorės vertinimas, tais pačiais metais VŠĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ atliktas tyrimas pateikia kiekybinius duomenis apie tuometinę situaciją

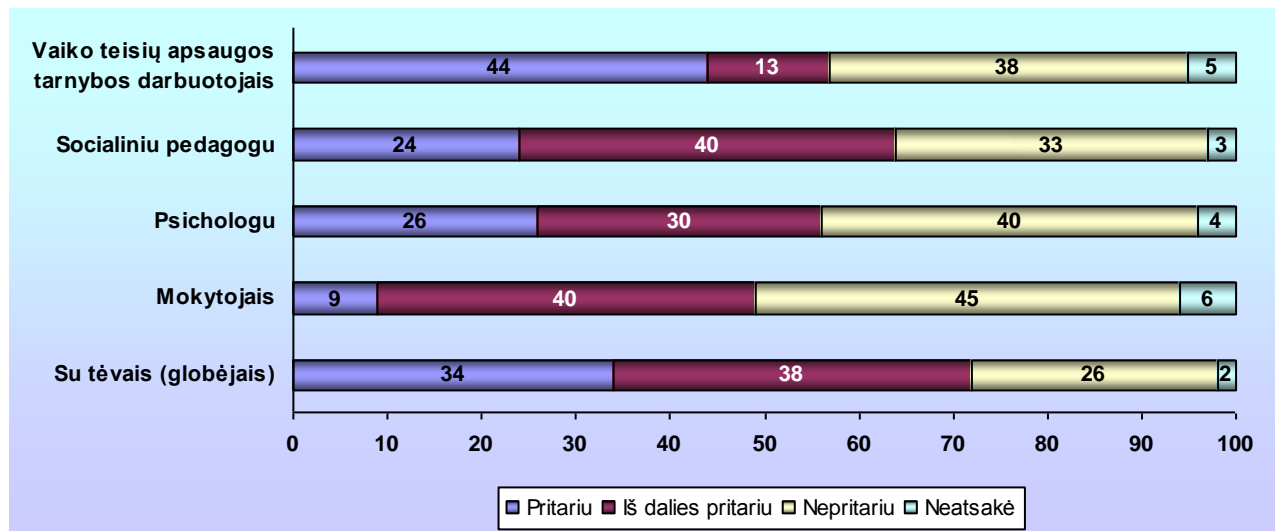
⁸ Švietimo pagalbos ikimokyklinio amžiaus vaiką namuose auginančiai šeimai tvarkos aprašas, *Žinios*, 2004, Nr. 94-3451; Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai, *Žinios*, 2004, Nr. 100-3729, LR Švietimo įstatymas, Valstybės žinios. 2011, Nr. Nr. 38-1804

ATASKAITA

(2011)

VSC. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad pagalbos teikimas vaikų socializacijos institucijose yra mažai tyrinėta, ji tirta dažniau naudojant kiekybinių, o ne kokybinių tyrimų metodologiją, kas suponuoja MRU tyrėjų grupės atlikto tyrimo aktualumą, remiantis kiekybinių ir kokybinių tyrimų metodologija ištirti vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimo socializacijos centruose galimybes ir patirtį socioedukaciniu aspektu. Šio skyriaus *tikslas* - atskleisti vaikų ir pagalbos specialistų požiūrį į pagalbą vaikams iki jiems patenkant į VSC ir vykdant vidutinės priežiūros priemonę VSC. Skyriuje analizuojamos šios kiekybinio ir kokybinio tyrimų metu atskleistos temos: pagalba iki patenkant į vaikų socializacijos centrą ir vaikų socializacijos centre, akcentuojant pagalbos specialistų vaidmenį VSC.

Pagalba iki patenkant į Socializacijos centrą. Socializacijos centruose gyvenančių vaikų apklausa siekta sužinoti, į ką respondentai prieš patekiant į socializacijos centrą kreipėsi pagalbos. Tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai dėl iškilusių problemų vaikai kreipėsi į savo tėvus (globėjus), vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojus, socialinį pedagogą, psichologą. Dažniausiai dėl iškilusių problemų vaikai kalbėjosi su savo tėvais – teiginiui pritaria (34 proc.), iš dalies pritaria 38 proc. respondentų, socialiniu pedagogu (24 proc. pritaria, 40 proc. – iš dalies pritaria), vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojais (44 proc. pritaria, 13 proc. – iš dalies pritaria), psichologu (26 proc. pritaria, 30 proc. – iš dalies pritaria) (2.1.1 pav.). Nustatyta, kad vaikai retai dėl savo problemų konsultavosi su mokyklos mokytojais. Atkreiptinas dėmesys, kad daugiau nei trečdalis vaikų nurodė, jog savo problemomis nebuvo linkę dalintis ir pagalbos nesikreipė, todėl ypač svarbu mokyklose didesnę dėmesį skirti vaiko elgsenos stebėsenai, glaudžiau bendradarbiauti švietimo ir teisėsaugos institucijoms.

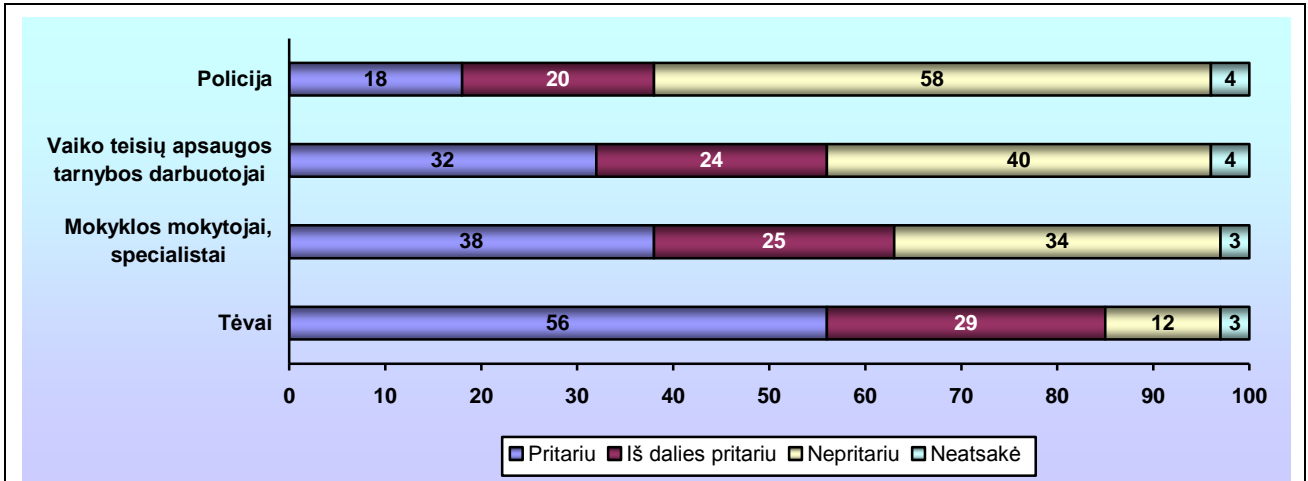

2.1.1 pav. Pagalbos specialistai, į kuriuos vaikai kreipėsi pagalbos iki patekimo į VSC

Tačiau, net jei vaikai ir nesikreipė į mokytojus, jie daugiausiai po tėvų, (56 proc.) stengėsi padėti vaikams (38 proc.). Toliau minimi vaiko teisių apsaugos specialistai – 32 proc., mažiausiai vaikų nuomone jiems stengėsi padėti policijos pareigūnai – 18 proc. (2.1.2 pav.).

ATASKAITA

(2011)

2.1.2 pav. Suteiktos pagalbos vaikams iki patekimo į VSC vertinimas

Tyrimo rezultatų analizė rodo, kad tų vaikų, kurių tėvai gyvena mieste, tėvai buvo linkę labiau padėti savo vaikams nei kaimo vietovėse gyvenantys ($\chi^2=5,751$, $df = 2$, $p<0,016$). Lyginant vaikų atsakymus, pagal jų amžių, paaiškėjo, kad kuo jaunesni vaikai, tuo tėvai labiau jiems stengėsi suteikti pagalbą prieš patenkant į socializacijos centrą ($\chi^2=6,184$, $df = 2$, $p<0,045$).

Apie prevencinių priemonių galimybes, kieno ir kokios pagalbos trūksta vaikams iki jiems patenkant į VSC buvo teirautasi ir sociopedagoginės pagalbos teikėjų – VSC darbuotojų.

Nors informantai kalbėjo apie mokyklos, įvairių specialistų darbo trūkumus, tačiau pagrindinę atsakomybę skiria šeimai, artimųjų teikiamai pagalbai.

Vaikas auga ne ant medžio, ne socialiniai pedagogai, darbuotojai, ir ne psichologai privalo jį auklėti. Jį privalo auklėti šeima, mes padėti aišku visuomet galime, bet...bet tik padėti, jokių būdu neužauginti vaiką (IAM interviu).

Visų pirma trūksta šeimos ir artimųjų pagalbos – dėmesio, auklėjimo, priežiūros (6BB).

Informantai akcentuoja ankstyvosios prevencijos reikšmę.

Darbas su vaiku turėtų prasidėti ne tada, kai jis tampa nevaldomu paaugliu, o nuo pat jo gimimo, ir jeigu darbas būtų vykdomas, nu bent nuo darželio, matyt – ir centro nebereikėtų (IAM).

Pažymimas mažas mokyklos aktyvumas teikiant pagalbą vaikui iki patekimo į VSC.

Mokymo įstaigos, iš kurių atsiunčiami vaikai į VSC buvo tik fiksuojamas mokinio elgesio galutinis rezultatas, rašant aktus ir panašius popierius, tačiau niekas laiku nepastebi pačio delinkventinio elgesio pradžios ir nieko nėra daroma tokio elgesio prevencijai. Kiek man žinoma, mokyklų socialiniai darbuotojai ir psichologai neturi laiko individualiam darbui su pačiu vaiku (12DB).

VSC darbuotojai nurodo specialistus, kurių dėmesio trūksta vaikams ir šeimai. Pasak informantų, probleminiams vaikams ir jų šeimoms turi būti sukurta ir funkcionuotų pagalbos sistema.

Jei į Centrą vaikas patenka iš šeimos, pastebimas specialistų psichologų, socialinių darbuotojų darbo su šeima trūkumas, kadangi šalyje nėra sukurta sistemos, kuri teiktų profesionalią ir veiksmingą pagalbą šeimoms, auginančioms problemų turinčius vaikus. Taip pat komandinio ir kokybiško specialistų darbo (5BB).

Socialinio pedagogo, psichologo, žmogaus gebančio suprasti paauglį, tuo metu atstojančio jam autoritetą (8CB).

Socialinių tarnybų ir policijos (10CB).

Vaikams, kurie centre gyvena jau nebe pirmą kartą buvo užduotas klausimas, su kokiais sunkumais išėję iš Socializacijos centro jie susidūrė. Keli respondentai nurodė, kad su jokiais sunkumais nesusidūrė, po vieną respondentą pažymėjo, kad nežinojo kur gyventi ir mokytis, negalėję adaptuotis globos namuose, susidūrė su mokymosi sunkumais, elgesio problemomis. Paprašyti nurodyti dėl kokių priežasčių grįžo į socializacijos centrą, vaikai nurodė, kad visi turėjo elgesio

problemų: vogė, bėgo iš namų, blogai elgėsi, buvo priklausomi nuo alkoholio, nesimokė ar nelankė mokyklos.

Nors tyrimo (Vaikų, kuriems paskirta..., 2010) duomenys rodo, kad į VSC pakartotinai grįžta beveik trečdalis (27,8 proc.) vaikų, tačiau interviu su darbuotojais metu šis faktas nebuvo patvirtintas.

VSC darbuotojai teigia, kad pakartotini atvejai yra pavieniai. Analizuodami grįžimo atvejus, specialistai vardina įvairias priežastis *"Alkoholis... nu alkoholis, seksas, narkotikai, vagystės kartais būna"* (2AM), *"Neigiamas aplinkinių požiūris"* (10CB), *"Tolimesnė nusikalstamumo veikla"* (11CB), *"Nemokėjimas elgtis socialinėje aplinkoje, grįžimas prie senų įpročių"* (13DB), *"Mažas vaikų užimtumas"* (17DB), tačiau gana vieningai kaip pagrindinį grįžimą sąlygojantį veiksnį išskiria nepasikeitusią aplinką, o dar konkrečiau – šeimą

Aš manau, kad turėtų būti tęstinumas, nes vėlgi žiūrint tėvai, tokia nepalanki šeima, rizikos, išsiunčia vaiką, administracijos vaikas yra patalpinamas čia, praeina tie metai, pusantrų, kas yra padaryta, vaikas vėl grįžta į tą pačią aplinką, ir toje pačioje aplinkoje, jeigu vėl tuo vaiku niekas nesirūpina, jeigu vėl nesprenžiamos jokios problemos, tai vaikas labai greitai atkrenta, vėl draugų įtaka, labai turėtų būti didelis tas šeimos bendradarbiavimas ir socialinių darbuotojų, psichologų, pedagogų (3AM).

Vaikas grįžta į aplinką, iš kurios jis išimtas. Su vaiku dirbama, o su aplinka – ne (8CB).

Nemokėjimas prisitaikyti prie socialinės aplinkos (...) svarbiausia, tai netinkama namų aplinka (16DB).

Todėl neatsitiktinai ir VSC darbuotojų minimos priemonės, kad vaikas pakartotinai negrįžtų į VSC, siejasi su pagalba vaikui ir šeimai

Jaunuoliui patekus į Centrą itin mažai arba visai nedirbama su šeima, taigi, būtina pagalba jiems. Reikalinga užtikrinti tolesnes priimtinas jaunuolio gyvenimo, mokymosi sąlygas (6BB).

Daug dirbti su aplinka, iš kurios vaikas išimtas arba radikaliai ją pakeisti. Reikalingas specialistų darbas su grįžusiu vaiku (8CB).

Intensyvus kryptingas darbas su nepilnamečio aplinka (10CB).

Informantai mini ir konkrečius specialistus, įstaigas, kurios turėtų prisiimti atsakomybę už pagalbą

Turi dirbti seniūnijos, savivaldybės specialistai, kurie taip pat keistų šeimų įpročius. Apie pokyčius turėtų informuoti Centro specialistus. Toks bendras darbas turėtų didesnę tikimybę užtikrinti, kad vaikas negrįš į centrą, bet ir išliks teigiami elgesio įgūdžiai tolimesniame jo gyvenime (9CB).

Vaikui grįžus į savo aplinką didelį dėmesį turi skirti tos vietos Vaikų teisių tarnyba, turi būti nuolat kontroliuojama šeima (16DB).

Atskirais atvejais tyrime dalyvavę sociopedagoginės pagalbos teikėjai mini priverstinės pagalbos priemonės

Keisti teisės aktus, įtesinti tėvų, auginančių elgesio problemas turinčių vaikų, privalomą švietimą, įteisinti privalomus nuolatinius individualius korekcinius užsiėmimus vaikams, pabuvusiems socializacijos centre (5BB).

Sutinkama ir išskirtinė nuomonė, kad

Paprasčiausiai reikia mylėti vaiką ir juo rūpintis (15DB).

Pagalba vaikų socializacijos centre. Analizuojant pagalbą VSC išskirtos trys temos: vaikų adaptacija atvykus į centrą, pagalba resocializacijos procese ir pagalba ugdymosi procese.

Adaptaciją VSC tyrusių mokslininkų teigimu, ugdytinių socialinė adaptacija įstaigoje dažniausiai yra komplikauta (Leliūgienė, Djačeno, 2010).

Tyrimo metu teirautasi, su kokiais didžiausiais sunkumais vaikai susidūrė, atvykę į socializacijos centrą. Į pateiktą atvirą klausimą atsakė pusė respondentų. Dalis apklausoje dalyvavusių vaikų atsakė, kad jiems neiškilo jokių problemų atvykus į centrą, tačiau 51 respondentas pažymėjo, kad buvo sunku priprasti prie centro aplinkos. Vaikai nurodo šiuos sunkumus sąlygojančias priežastis: baimę, nes buvo prisiklausę *"blogų dalykų apie centrą"*, namų ilgesį, susitaikymo problemas, atsidūrus centre. Aštuoni respondentai nurodo bendravimo su kitais vaikais centre problemas,

ATASKAITA

(2011)

kurios jų nuomone, apsunkino adaptaciją centre. Po vieną respondentą sunkumus sieja su bendravimu, priklausomybių bei socialios elgsenos problemomis: „*sunku išmokti bendrauti kitaip negu iki patekimo į centrą*“, „*mesti rūkyt*“, „*būti geram*“. Vaikai nurodė ir tokią problemą kaip laisvės apribojimas.

Sociopedagoginės pagalbos teikėjų interviu duomenys rodo, kad dominuojanti problema, su kuria susiduria vaikai – laisvės apribojimas:

Taikant vidutinę priežiūrą apribojama jų laisvė (...) tai yra labai sudėtinga, išgyvena labai daugelis (6AM).

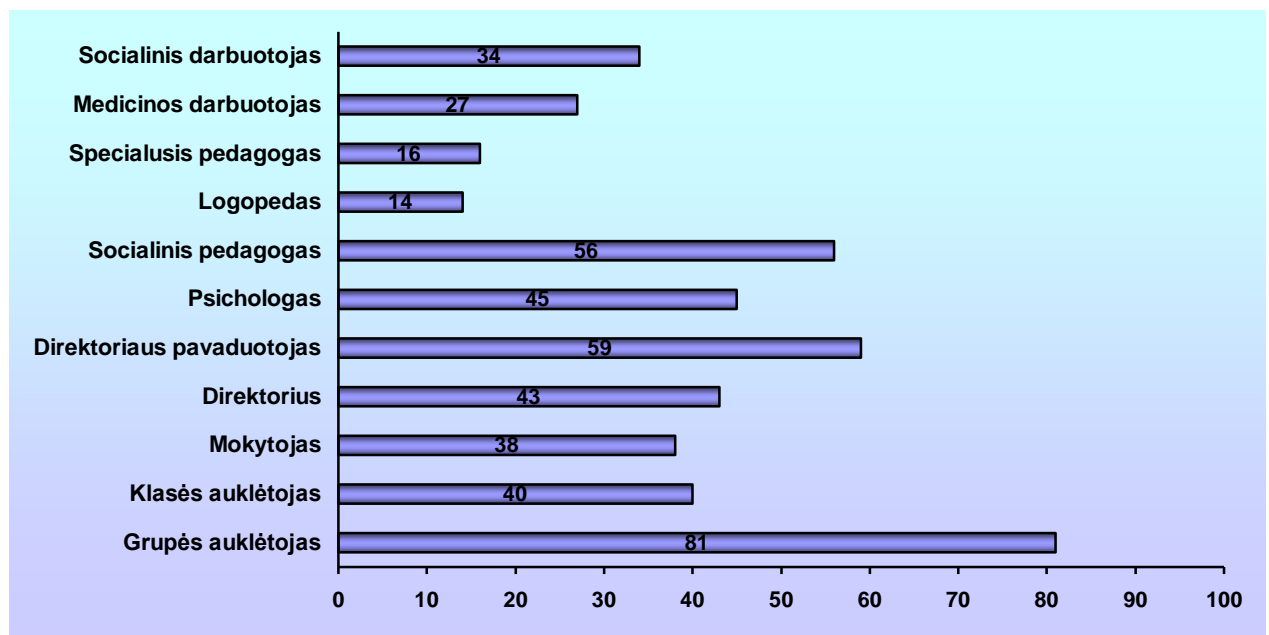
Vaikams sunku susitaikyti su laisvės apribojimais (1AM).

Trūksta tų tėvų, tada ir ašaros, ir namo noriu, ir pasiūgau, ir mamos ir tėčio (2BB).

Kita specialistų minima problema yra „nerašytos“, pačių ugdytinių sukurtos taisyklės

Sunku perprasti pačių ugdytinių nerašytas taisykles (6AM).

Pačios susikūrusios <...> tas taisykles, reikia pastoviai klausytis, girdėt (1AM).

2.1.3 pav. Asmenys, labiausiai padedantys vaikams centre adaptuotis

Vaikų buvo teirujamasi, kas iš centro darbuotojų jiems labiausiai padėjo priprasti prie centro aplinkos (2.1.3 pav.). Remiantis pateiktais atsakymais labiausiai jiems padedantys adaptuotis centre asmenys – grupės auklėtojas (81 proc.), direktoriaus pavaduotojas (59 proc.), socialinis pedagogas (56 proc.). Apklaustieji pažymi, kad tai asmenys, kurie jiems paaiškino centro taisykles, pataria, padrašina guodžia, moko bendrauti su kitais. Pažymėtina, kad direktoriaus pavaduotoju vaikai labiausiai pasitiki ir teigia galintys su juo atvirai pasikalbėti (1.3 pav.).

Apklauskos metu buvo teirujamasi, kokios vaikų požiūriu aktualiausios socialinės psichologinės problemos VSC. Nustatyta kad būdingiausios problemos yra rūkymas (53 proc.), tarpusavio vaikų ginčai ir pykčiai (29 proc.), pykčiai su mokytojais (23 proc.), muštynės (22 proc.) (2.1.4 pav.).

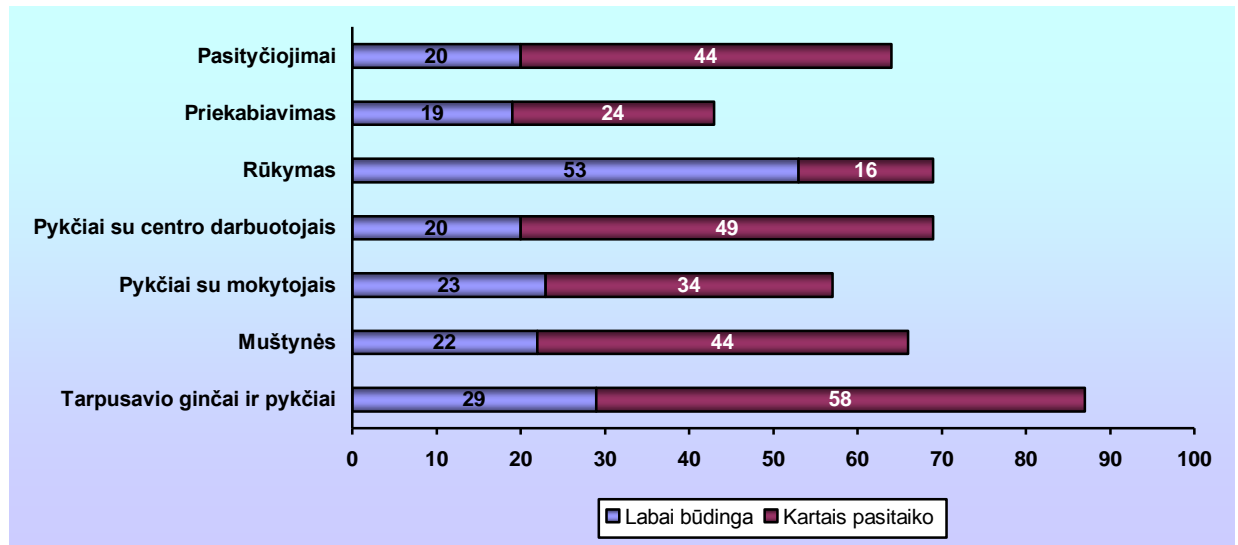
Reikėtų pažymėti, jog visais atvejais svarbi pagalbos sritis – vyraujančių santykių tarp ugdytinių tobulinimas, teigiamos psichologinės atmosferos, kaip būdų, kuriais mokiniai sąveikauja vienas su kitu, kūrimas. Tai ypač svarbu negatyvių grupinių santykių ir jų įtakos atskiriems auklėtiniams ar jų grupei (rizikos grupės vaikams) prevencijai. Šiuo aspektu didelę reikšmę turi normų kūrimas ir priėmimas, veiklos organizavimas, klasės sutelktumo ir prestižo skatinimas.

Vienas iš esminių vaikų socializacijos centro bendruomenės aplinką formuojančių elementų yra santykiai tarp šios bendruomenės narių, kadangi nuo jų tiesiogiai priklauso vaikų galimybės keisti savo vertybines nuostatas, integruotis į visuomenę. Todėl dirbant su tokiais vaikais labai svarbu

ATASKAITA

(2011)

suvokti vaikų socializacijos centrų kolektyvinių santykių sistemą, bendruomenės formavimo ir funkcionavimo principus.

2.1.4 pav. Būdingiausios problemos socializacijos centruose

Todėl atkreiptinas dėmesys, kad viena iš būdingiausių problemų VSC yra susijusi su tarpusavio santykiais. Aktualiausia problema VSC vaikų požiūriu yra tarpusavio ginčai ir pykčiai.

Kaip pažymi VSC pagalbos specialistai

Tiek mergaitės, tiek berniukai tarpasmeninius konfliktus sprendžia mušdamiesi, žemindami vieni kitus.

Tyrimai (Vileikienė, 2002) rodo, kad nepilnamečio padėtis izoliuotose institucijose nuo pat pradžia labai priklauso nuo neformalių tarpusavio santykių tarp nepilnamečių. Pakankamai aukšta pozicija iš dalies apsaugo jį nuo fizinio, psichologinio (emocinio) bei seksualinio smurto. Nepilnametis gali užsitikinti šią poziciją tik besąlygiškai atmesdamas visuomenės vertybes (pagarbą visuomenei ir įstatymui) bei besąlygiškai priimdamas kriminalinę orientaciją, vertybes ir papročius iš stipresniųjų. Spaudimas priimti nusikalstamas orientacijas izoliuotose auklėjimo institucijose yra nepalyginti stipresnis negu laisvėje.

Ugdymo procese labai svarbi pedagoginė sąveika pagrįsta mokytojo ir mokinio tarpusavio pasitikėjimu ir bendradarbiavimu (Jovaiša, 2001; Bitinas, 2002, Dobranskienė, 2002; Pollard, 2002, Petty, 2006, Dumčienė, Bajoriūnas, 2006 ir kt.).

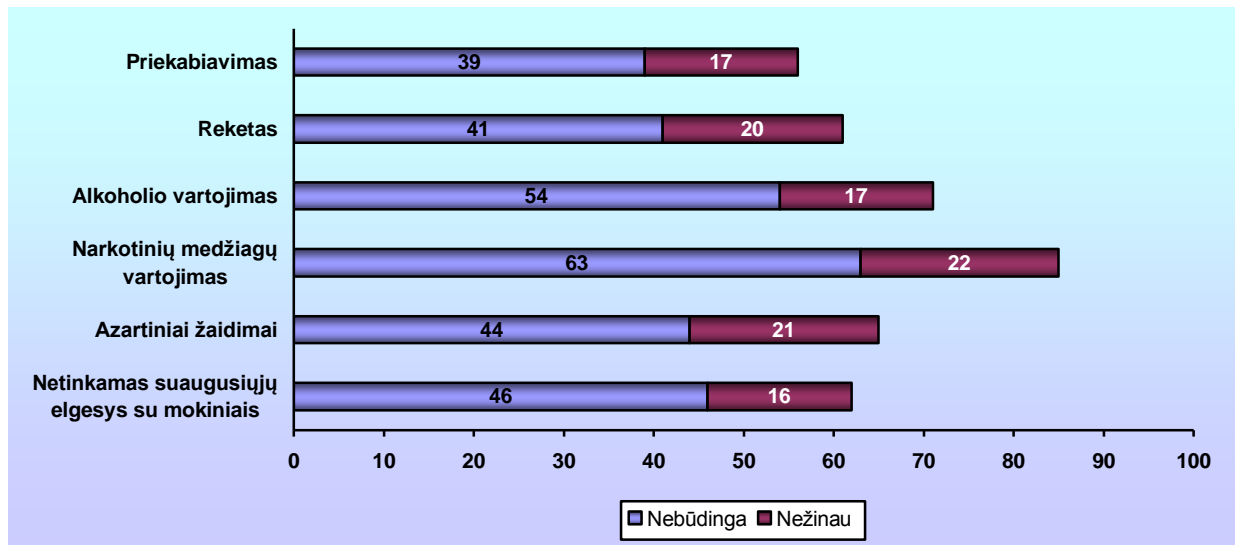
Mokinių santykiai su mokytojais gali duoti teigiamą impulsą moksleivio, kaip asmenybės, savikūrai ir lemti jo tolesnio gyvenimo sėkmę, bet gali ir atstumti jį nuo savęs bei nuo mokymosi apskritai, turėti neigiamos įtakos bendravimui ir pedagoginiams santykiams (Indrašienė, Suboč, 2008). Paprastai nesėkmingai besimokantys mokiniai nesutaria su mokytojais dėl jų netinkamo elgesio arba išankstinio nusistatymo prieš mokinius.

Konfliktai su mokytojais ilgesniam ar trumpesniam laikui sukelia epizodinį nenorą mokytis, slopina mokymosi motyvaciją (Prakapas, 2006). Įrodyta, kad kuo geresni jo santykiai su mokiniais, tuo didesnė mokinių vidinė motyvacija (Pintrinch, Schunk, 2002), užtikrinanti sėkmę mokymosi procese (Rupšienė, 2000, Tijūnelienė, 2006). Pasak A.Šventicko (2000) esant partneriškam mokytojo ir mokinio bendradarbiavimui ir silpnai besimokantys mokiniai mokosi sėkmingiau, jų mokymosi rezultatai rečiau vertinami neigiamais balais.

Kai santykiai su pedagogu pasidaro itin įtempti – mokiniai nebenori su juo susitikti, atlikti užduočių, eiti į pamokas, jo dėstomas dalykas praranda patrauklumą ir gali mokiniams pasirodyti nereikalingas (Barkauskaitė, Rodzevičiūtė, 2004; Indrašienė, Suboč, 2008).

ATASKAITA

(2011)

2.1.5 pav. Nebūdingos problemos socializacijos centruose

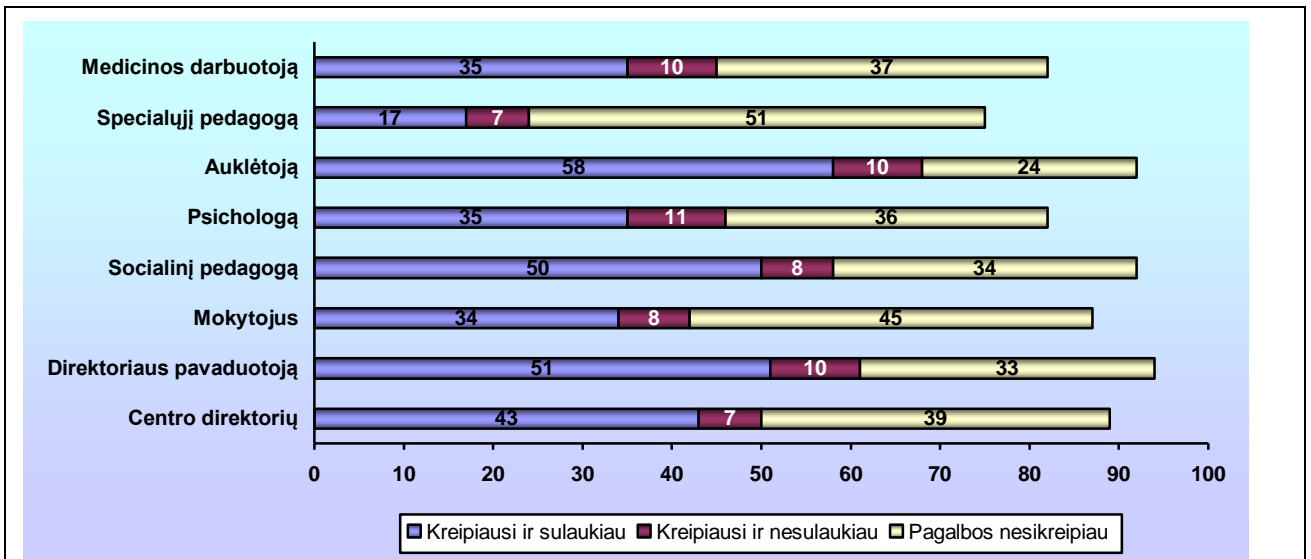
Kaip nebūdingas problemas (2.1.5 pav.) apklausoje dalyvavę vaikai nurodo narkotinių medžiagų (63 proc.), alkoholio vartojimą (54 proc.), netinkamą suaugusių elgesį su vaikais (46 proc.). Kaip netinkamo suaugusių elgesio su mokiniais pavyzdžius, respondentai nurodė tokius suaugusiųjų veiksmus: gąsdinimai, necenzūrinių žodžių vartojimas, nesilaikymas duoto žodžio, „kišimasis į asmenines problemas“.

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme (2010) pažymima, kad viena iš vaiko teisių – gauti kvalifikuotą pagalbą. Todėl tyrimo metu norėta išsiaiškinti, į kokius vaikų socializacijos centro darbuotojus/specialistus respondentai dažniausiai kreipiasi pagalbos išskilus sunkumams.

Tyrimo duomenys rodo, kad ir VSC daugiau nei trečdalis vaikų, susidūrusių su problemomis nesikreipia pagalbos į centro darbuotojus ir mokytojus (2.1.6 pav.). Apie pusę respondentų susidūrę su problemomis dažniausiai pagalbos kreipiasi į auklėtoją, socialinį pedagogą ir direktoriaus pavaduotoją. Šiek tiek rečiau pagalbos kreipiasi į mokytojus (45 proc.), medicinos darbuotoją (35 proc.) ir direktorių (39 proc.). labai nedidelė dalis pagalbos kreipiasi į specialųjį pedagogą. Daugelis besikreipusiųjų pagalbos jos sulaukia iš visų centro darbuotojų. Vis gi, apie dešimtadalis apklaustų vaikų nurodė, kad nors ir kreipėsi, pagalbos iš šių specialistų jie nesulaukė.

ATASKAITA

(2011)

2.1.6 pav. VSC pagalbos specialistai, į kuriuo kreipiasi vaikai

VSC sociopedagoginės pagalbos teikėjų teigimu pagalba vaikams yra suteikiama nedelsiant *Manau, didžiausią reikšmę turi reguliariai vedami bendruomenės susirinkimai, darbuotojų ir mokytojų kasdienis elgesys ir bendravimas, pagrįstas tarpusavio pasitikėjimu ir geranoriškumu (???)*, visi iškilę nesklandumai (*muštynės, vagystės*) nedelsiant aptariami sukvietus (7CB).

Padedam vaikams. Mokom juo elgtis. Centre egzistuoja vidaus taisyklės ir yra kiekvienos grupės elgesio taisyklės. Stengiamės teigiamais paskatinimais stiprinti pageidaujimą elgesį ir slopinti nepalankų (6AM).

Iš pradžių sprendžiam centre visas problemas,, jei nesiseka – pasitelkiam visus specialistus, kurie gali padėti iš kitų institucijų: policijos, VTAS ir pan. (3AM).

Vaikų socializacijos centras yra valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, vykdanči vaiko vidutinės priežiūros priemonę, todėl ugdymas(is) yra viena iš integralių VSC veiklos dalių. Pažymėtina, kad ugdymo proceso poveikumas tiesiogiai priklauso nuo mokytojų ir mokinių bendravimo kokybės, kai mokytojas įkvepia mokiniams stiprybės, pasitikėjimo, noro veikti ir nugalėti visus sunkumus, tai savotiškai tampa varomąja jėga, verčiančia mokinius nuolat tobulėti.

Mokslininkai vienareikšmiškai pripažįsta, kad teikiamos socialinės pedagoginės pagalbos sėkmę lemia individualus mokinių pažinimas. Jos veiksmingumą galima apibrėžti kaip pedagogų pastangas pastebėti mokinių mokymosi nesėkmes, įveikiant mokymosi sunkumus (Barkauskaitė, Gaigalienė, Indrašienė, Rimkevičienė, 2004; 2005).

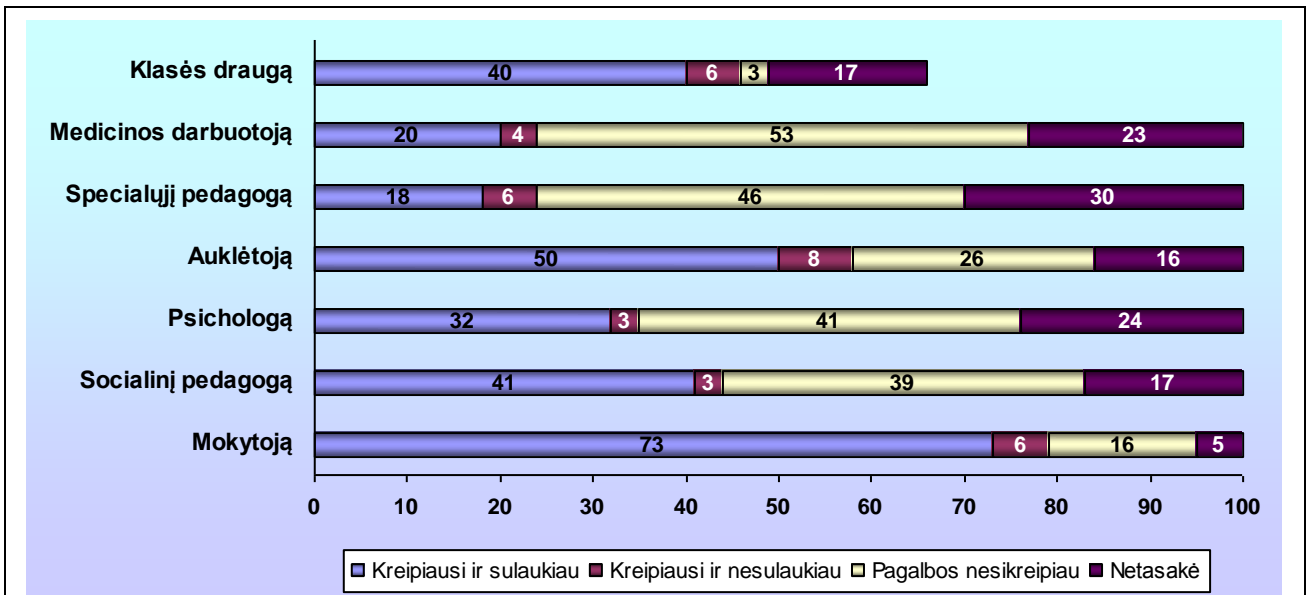
Pažymėtina, kad mokiniams iš globos namų reikalinga papildoma pagalba, nes jie dažnai nesupranta mokytojo aiškinimo, nesugeba atlikti užduočių, nemoka mokytis, greitai pervargsta, neįstengia susikaupti. Šias priežastis nulemia nepalankios psichologinės bei socialinės gyvenimo sąlygos vaiko biologinėje šeimoje, kurioje jis dažniausiai patyrė socialinį ir psichologinį apleistumą. Todėl vaikų globos namų auklėtiniai sunkiau adaptuojasi mokykloje, nepritampa prie klasės, sunkiai įsitraukia į mokyklos bendruomenės gyvenimą (Grikpėdienė, Indrašienė, 2008).

Nustatyta, kad kai per pamokas mokiniams nesiseka, jie kreipiasi pagalbos ir dažniausiai jos sulaukia iš mokytojo (73 proc.), auklėtojo (50 proc.), socialinio pedagogo (41 proc.) ir klasės draugo (40 proc.) (2.1.7 pav.). Tik nedidelė dalis pagalbos besikreipusių mokinių pagalbos nesulaukė. Mažiausiai dėl mokymosi sunkumų vaikai kreipiasi į specialųjį pedagogą, psichologą ir medicinos darbuotoją.

Reikia atkreipti dėmesį, kad mokymosi nesėkmes dažniausiai lemia ne viena, o keletas priežasčių, vadinasi veiksmingą socialinės pagalbos organizavimą užtikrina bendras įvairių specialistų darbas, kuris reikalauja informacijos, žinių, gebėjimo įvairiose srityse (Indrašienė, Suboč, 2008).

ATASKAITA

(2011)

2.1.7 pav. Pagalbos specialistai, į kuriuo vaikai kreipiasi dėl mokymosi sunkumų

Pažymėtina, kad didelė dalis mokinių pagalbos iš viso nesikreipia. Apie penktadalį respondentų į šį klausimą neatsakė, tad galima daryti prielaidą, kad šie mokiniai taip pat galėtų papildyti nesikreipusiųjų pagalbos procentą. Gauti duomenys patvirtina prieš metus atlikto tyrimo duomenis, kurie rodo, kad du penktadaliai vaikų apskritai nesikreipia pagalbos, iš besikreipiančiųjų dažniausiai kreipiasi į auklėtoją (47,1 proc.), VSC socialinį pedagogą (45,3 proc.) ir į tėvus ar globėjus (42,5 proc.). 35,8 proc. vaikų niekada pagalbos nesikreipė į VSC direktorių, 40,6 proc. į juos pavaduojančius asmenis. Tyrimo autoriai teigia, kad tai rodo didelį atotrūkį tarp vaikų ir administracijos darbuotojų (Vaikų, kuriems paskirta..., 2010).

Tyrimų duomenys išryškina socialinio pedagogo svarbą, sprendžiant tiek kasdieninio gyvenimo, tiek mokymosi problemas, vaikai adekvačiai kreipiasi į auklėtoją kylant kasdieniniams, o į mokytojus – mokymosi sunkumams. Tačiau kitų pagalbos specialistų vaidmuo vaikų resocializacijos ir ugdymo procesuose yra diskutuotinas, ką patvirtina ir interviu su sociopedagoginės pagalbos teikėjais duomenys.

Informantai teigia, kad VSC labiausiai trūksta psichoterapeuto

Manychiau, labiausiai psichoterapeuto trūksta, kad nustatyty, kas ten buvo (...) socialiniai pedagogai negali išmanyti tų psichologinių (...), nes mes pastebim, kad nervingas ar dar kažkoks, bet mes negalim pasakyt, psichologas negali pas mus nustatyti tikslios diagnozės (2AM).

Kadangi su delinkventinio elgesio vaikais dirbu apie dvidešimt penkis metus, vis dažniau suvokiu, kad tokio tipo vaikams būtų reikalinga psichiatro pagalba, kasmetinė konsultacija, yra dalykų, kuriuos tikrai sunku paaiškinti tiek psichologui, tiek bet kuriam kitam VSC dirbančiam darbuotojui (12DB).

Taip pat minimas specialaus pedagogo ir psichologo, pavieniais atvejais - teisininko pagalbos trūkumas. Dažnai informantai mini, kad trūksta ne specialistų pagalbos, o pačių specialistų „aš manau, kad jų turėtų būti daugiau, kai virš 30-40 vaikų, tai vienam psichologui per sunku“ (3AM) ar lėšų, pvz. medicinos paslaugoms.

Taigi, tyrimo rezultatai rodo, kad VSC dar nėra sukurta vieninga pedagoginę psichologinę pagalbą laiduojanti sistema.

Vaikų apklausos duomenys rodo, kad 71 proc. vaikų patenkinti suteikta pagalba dėl aktualių jiems išskylančių problemų VSC. Nepatenkintieji šia pagalba teigia, kad darbuotojai „suteikia pagalbą ne iš širdies, o tik todėl, kad jų toks darbas“, „praleidžia viską pro pirštus“, „visą laiką užmiršdavo, nes vis skubėdavo kažkur“.

Panaši dalis moksleivių (69 proc.) taip pat patenkinti mokymosi procese suteikta pagalba. 9 proc. apklaustųjų ja nepatenkinti. Tačiau į šį klausimą daugiau nei penktadalis (22 proc.) respondentų neatsakė, tad galima daryti prielaidą, kad jie abejoja suteiktos pagalbos kokybe ir/ar jiems sudėtinga vertinti suteiktą pagalbą.

Tiriant vaikų pasitenkinimą suteikta pagalba mokymosi procese, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp skirtingo amžiaus vaikų grupių: labiausiai suteikta pagalba patenkinti jaunesni – iki 14 metų amžiaus vaikai, mažiau 15-16 metų amžiaus vaikai, mažiausiai – 17 ir vyresni ($\chi^2=10,082$, $df = 2$, $p<0,006$). Nustatytas statistiškai patikimas ryšys tarp pasitenkinimo suteikta pagalba ir praleisto laiko VSC, pagalba mažiausiai patenkinti trumpiausią laiką (iki 1 mėn.) vaikų socializacijos centre išbuvę vaikai ir daugiau nei dvejus metus išbuvę vaikai ($\chi^2=18,382$, $df = 4$, $p<0,001$).

Atliktų tyrimų duomenys atskleidė, kad nepakankama pagalba iki vaikui patenkant į VSC apsunkina vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimą ir kelia papildomus iššūkius centre dirbantiems specialistams, teikiant pagalbą vaikui ir jo aplinkai. Siekiant veiksmingos pagalbos vaikui VSC būtina užtikrinti bendrą visų specialistų darbą.

2.2 PAGALBOS VAIKO ŠEIMAI ORGANIZAVIMAS

Siekiant užtikrinti vidutinės priežiūros priemonės efektyvumą ir sėkmingą vaiko resocializaciją, ypatingai svarbu, kad vaiko tėvai (globėjai) aktyviai bendradarbiautų su socializacijos centru, dalyvautų vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme. Kita vertus, teisės aktuose apibrėžta ne tik socializacijos centrų ir tėvų (globėjų) atsakomybė palaikyti ryšius, bet ir vaiko teisė palaikyti ryšius su šeima, kitais artimaisiais, jei tai neprieštaruoja jo interesams.

Mokslininkai apibrėžia šeimą kaip svarbiausią visuomenę integruojančią struktūrą: priskiria patį svarbiausią vaidmenį vaiko socializacijoje (Suslavičius, Valickas, 1999; Litvinienė, 2002, Juodraitis, 2004; Ališauskienė, Miltenienė 2004, Jovaiša, 2007), sieja su ekonominiu ir dvasiniu veiklos bendrumu (Kvieskienė, 2003), vertina kaip unikalią socialinę instituciją (Dumbliauskienė, Raulušonytė, 2004) ir svarbiausią vaiko auklėjimo terpę, kur rūpinamasi vaiku, formuojamas ir kontroliuojamas jo elgesys (Nasvytienė, 2005, Seliokienė, 2004).

Pažymima, kad vaiko vystymuisi labai svarbus jo šeimos mikroklimatas - tai dvasinė ir moralinė pedagoginė atmosfera, dorinė psichologinė atmosfera, kuri skatina asmenybės brendimą (Rupšienė, 2000, p.73), sudaro arba nesudaro sąlygas tinkamai vaiko priežiūrai ir jo reikmėms tenkinti (Petrulytė, 2003). Šeimos aplinkos vaidmenį ir įtakai vaiko socialinei raidai, jo asmenybės formavimuisi tyrinėjo Miškinis (2003), Uzdila (2001), Kvieskienė (2000, 2003, 2004), Leliūgienė (2002), Rupšienė (2001).

Auklėjimas šeimoje yra pripažįstamas kaip vienas iš svarbiausių todėl faktorių, nulemiančių vaiko asmenybės tapsmą (Bražienė, Mockienė, Bružienė, 2008), veikiančių agresyvaus elgesio modelio formavimąsi (Leliūgienė, 2003). Moksliniais tyrimais (Rupšienė, Plačienienė, 2002) nustatyta, kad šeimoje vyraujantys tarpusavio santykiai labai stipriai įtakoja paauglių nusikalstamą, agresyvų elgesį. Vaiko agresyvumas yra skatinamas tada, kai šeimoje vyrauja alkoholizmas, agresyvumas, šeimos narių prasti tarpusavio santykiai, yra netinkamai auklėjami vaikai, jiems neskiriama pakankamai dėmesio, priežiūros.

Šeimos ryšiai, tėvų santykiai su vaiku pastarajam yra pirmasis ir įtaigiausias bendravimo modelis (Navaitis, 2001). Šeima suformuoja svarbiausius vaiko interesus, dvasines vertybes, elgesio normas, poreikius, polinkius, vaiko identitetą, moko socialinių vaidmenų, suteikia moralinius standartus ir suformuoja moralinės atsakomybės jausmą.

Šiuolaikinėje visuomenėje šeima susiduria su nuolatiniiais pokyčiais, kurie reikalauja šeimos sampratos peržiūrėjimo, santykių šeimoje pergrupavimo ir perstruktūravimo. Nors tyrėjai iki šiol nesutaria, kaip tai veikia jaunimo nusikalstamumą, tačiau visi sutinka, kad šeima yra vienas iš pagrindinių veiksnių besisiejančiu su jaunimo nusikalstamumu. Skyrybos, besikeičiantys

sutuoktinių vaidmenys šeimoje, dirbantys tėvai, laisvas laikas, ekonominės įtampos, didėjantys vertikalaus socialinio mobilumo reikalavimai – visa tai sukelia įtampas šeimai ir kiekvienam nariui šeimoje atskirai (Bynum, Thompson, 2010). Iš kitos pusės, kadangi šeima turi ypač didelę reikšmę vaikui, ji yra pagrindinis nusikalstamumo prevencijos šaltinis. Tinkama socializacija, suformuoti stiprūs tarpusavio ryšiai, suteikti prasmingi vaidmenys ir atsakomybės šeimoje yra pripažįstamos kaip pagrindinės šeimos dimensijos užkertančios kelią nusikalstamumui.

Jaunimo nusikalstamumą Lietuvos mokslininkai tyrinėjo įvairiais aspektais: socioedukaciniu (Kvieskienė, 2007; Dereškevičius, Targamadžė, Rimkevičienė 2000; Liaudanskienė, Leliūgienė, 2007; Jonutytė, Litvinas, 2007); psichologiniu (Juodraitis, 2003, 2004; Žukauskienė, 2006; sociologiniu (Merkys, 2002; Gečėnienė, 2004; Vileikienė, 2007). Analizuojamas minimalios (Merfeldaitė, Indrašienė, 2011) ir vidutinės priežiūros priemonių taikymas (Darbas su prasižengusiais nepilnamečiais vaikų dienos centruose, 2010; Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksmų ir priežasčių, paskatinsiu nusižengti, analizė, 2010; Vitkauskas, 2010; Liaudanskienė, Leliūgienė, 2007; Vileikienė, 2007 ir kt., Merfeldaitė, Pivorienė, Raudeliūnaitė, 2011). Apžvelgus mokslinius tyrimus apie vidutinę vaiko priežiūrą, akivaizdu, kad didesnis dėmesys skiriamas pagalbai vaikui Socializacijos centre, o ne šeimai kaip visumai.

Šeimos vaidmuo vaiko ugdyme akcentuojamas teisiniuose dokumentuose (Nepilnamečių justicijos 2009-2013 metų programa, Minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007, nauja redakcija 2010), tačiau apibrėžiant vidutinės priežiūros vykdymą tik 21 straipsnio 3 punkte teigiama, kad Vaikų socializacijos centras „ne rečiau kaip kartą per mėnesį informuoja vaiko atstovus pagal įstatymą apie vaikui paskirtos vidutinės priežiūros vykdymo eigą ir organizuoja socialinį darbą su jais“. Iš dalies tai siejama su skirtingu teisiniu reglamentavimu: vidutinė priežiūra yra Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos, o socialinė pagalba – Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos jurisdikcijoje.

Všį „Globali iniciatyva“ kartu su partneriais atlikti tyrimo (2010, p. 39) duomenimis, vaikai iki patekimo į vaikų socializacijos centrą pakankamai gerai sutarė su tėvais/globėjais, kitais šeimos nariais. VSC dirbantys specialistai vertina ryšių su šeima svarbą „palaikant atitinkamus informacinius ryšius, galima užtikrinti norimą poveikį minėtai aplinkai, į kurią vaikas vėliau grįžta“ ir akcentuoja, kad „reikia dirbti su vaiko šeima, kol jis yra įstaigoje, pritaikyti/keisti vaiko aplinką“. Tačiau teigia, kad vaikams gyvenant Centre tęstinumas menkai užtikrinamas, „didelė VSC vaikų grupė apskritai nepalaiko jokių santykių nei su tėvais (globėjais), nei su draugais. Iš esmės komunikuoja kalbant telefonu ir rašant laiškus, t.y. netiesiogiai“.

Taigi, pagalba šeimai, kurios vaikas yra ugdomas VSC yra vienas iš pagrindinių veiksmų, sąlygojančių vaiko resocializaciją, nutraukus vidutinės priežiūros priemonių taikymą. Šalies socialinė politika turėtų apimti šį pagalbos šeimai aspektą, o profesionaliai parengti specialistai užtikrinti pagalbos efektyvumą.

Sėkminga vaiko socializacija ir resocializacija gali vykti tik socioedukacinės pagalbos tęstinume, todėl aktualu tirti, kokią pagalbą gauna ir kokia reikalinga šeimai, kai vaikui paskirta vidutinės priežiūros priemonė. Dėmesio trūkumas tokioms šeimoms teoriniame moksliniame ir praktiniame paslaugų teikimo lygmenyse suponuoja mokslinę problemą: pagalbos šeimai ir vaikui nepakankamumą, kai vaikui skirta vidutinės priežiūros priemonė. Šio skyriaus **tikslas** yra analizuoti socioedukacinės pagalbos šeimai poreikį bei galimybes, kai vaikas gyvena ir yra ugdomas vaikų socializacijos centre. Atlikus duomenų analizę, išskirtos šios temos: vaiko ryšiai su šeima, šeimai artimos aplinkos kūrimas vaikų socializacijos centruose, vaikų rengimas grįžti pas tėvus/į visuomenę, tėvų įtraukimas į vaikų socializacijos procesą, socialinė psichologinė pagalba tėvams.

Vaikų ryšiai su šeima. Mokslininkai analizavę šeimos tarpusavio ryšių formavimosi mechanizmus (Raslavičienė, 2001; Gailienė ir kt., 2002; Lemme, 2003; Žukauskienė, 2007) nurodo, kad esminis visavertės šeimos požymis – gebėjimas auginti vaikus, perduodant jiems kultūrinės, socialinės ir dvasinės vertybes, užtikrinančias augančio žmogaus sėkmingą socializaciją, emocijas ir išgyvenimus, kurie daro įtaką šeimos narių santykiams ir ryšiams. Pažymima, kad šeimos

ATASKAITA

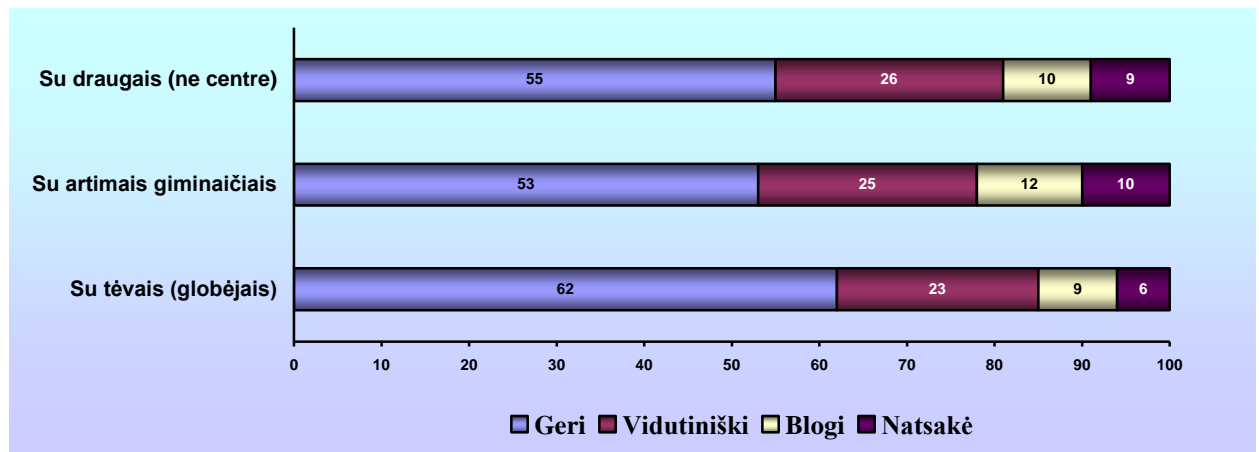
(2011)

mikroklimatas - dvasinė ir moralinė pedagoginė atmosfera, dorinė psichologinė atmosfera, kuri skatina asmenybės brendimą- labai svarbus vaiko vystymuisi (Rupšienė, 2000, p.73), teigiamai veikia socialinę vaiko kompetenciją, savo emocijų kontroliavimo gebėjimą, padeda palaikyti gerus santykius su bendraamžiais bei didina autonomiškumą (Žukauskiene, Malinauskiene, 2008).

Mokslinėje literatūroje dažniausiai teigiama, kad tėvų įtaka paauglystėje tampa silpnesnė (Žemaitienė, Jaruševičienė, 2000), o bendraamžių - priešingai, yra stipresnė (Petruolytė, 2003). Tačiau pastarųjų metų tyrimai rodo, kad rizikos grupei priklausančių paauglių ir jų tėvų tarpusavio santykiai yra teigiami (Pivorienė, Miliauskienė, 2006, Ilgūnienė, 2010); VSC gyvenančių vaikų nuomone, ryšiai su tėvais/globėjais išlieka tiek pat reikšmingi kaip ir su draugais (Vaikų, kuriems paskirta..., 2010).

Siekiant išsiaiškinti socioedukacinės pagalbos šeimai galimybes, kai vaikas gyvena ir yra ugdomas vaikų socializacijos centre, tirti vaikų ryšiai su šeima, artimaisiais ir draugais.

Nustatyta, kad 62 proc. dalyvavusių apklausoje vaikų savo santykius su tėvais įvardija kaip gerus, 23 proc. vidutiniškus ir 9 proc. kaip blogus. Stebimas statistiškai patikimas ryšys tarp vaikų amžiaus ir santykių su tėvais bei giminaičiais. Jaunesnio amžiaus vaikų santykiai su tėvais ($\chi^2=5,980$, $df = 2$, $p<0,049$) ir giminaičiais ($\chi^2=6,503$, $df = 2$, $p<0,039$), geresni nei vyresnio amžiaus vaikų. Daugiau nei pusė apklaustųjų kaip gerus įvertino savo santykius su draugais ne centre (55 proc.) ir su giminaičiais (53 proc.). Apie dešimtadalis tyrime dalyvavusių vaikų kaip blogus vertina santykius su draugais ir su giminaičiais kaip blogus (2.2.1 pav.).

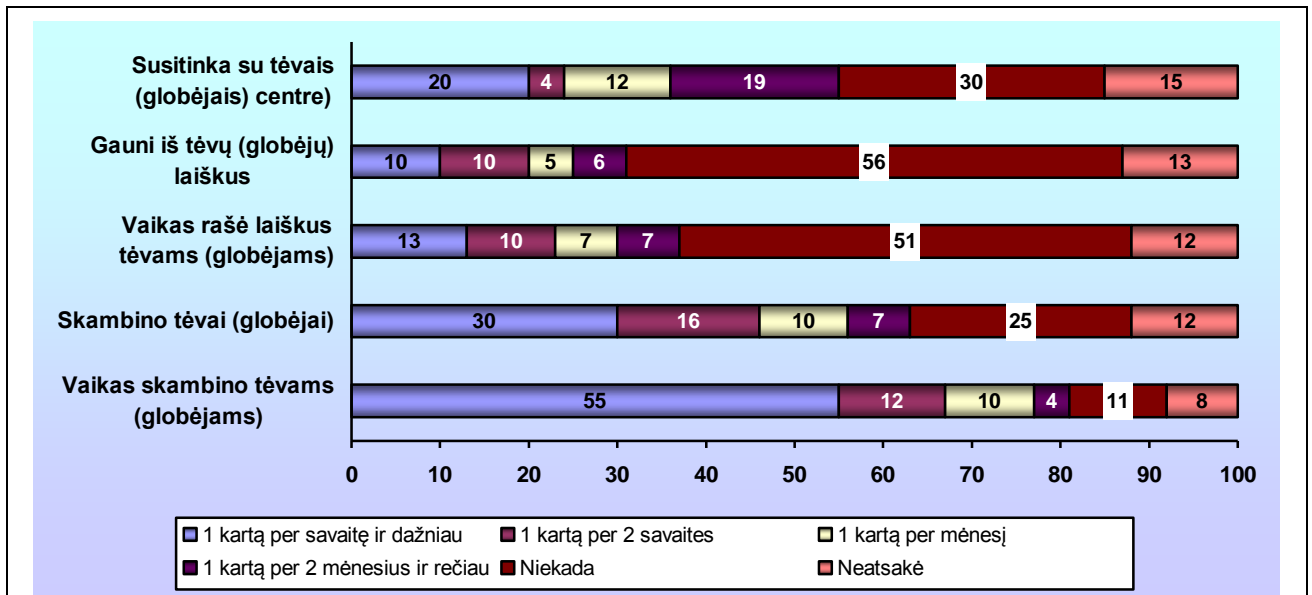

2.2.1 pav. Vaikų santykių su šeima, artimaisiais ir draugais vertinimas

Respondentų teirautasi kaip dažnai jie bendrauja su tėvais (2.2.2 pav.). Nustatyta, kad dažniausiai mokiniai su tėvais bendrauja telefonu: 55 proc. mokinių skambina tėvams vieną kartą per savaitę ir dažniau, 12 proc. - vieną kartą per 2 savaites, dešimtadalis – vieną kartą per mėnesį. Kiek rečiau tėvai skambina vaikams: vieną kartą per savaitę ir dažniau skambina 30 proc., vieną kartą per dvi savaites 16 proc., vieną kartą per mėnesį ir rečiau – 10 proc. tėvų. Pastebėtina, kad ketvirtadalis tėvų (globėjų) nei karto nėra skambinę patys vaikams.

ATASKAITA

(2011)

2.2.2. pav. Bendravimas su tėvais (globėjais)

VSC sociopedagoginės pagalbos specialistų teigimu, Centruose yra nustatyta skambinamo tėvams tvarka, į kurią žiūrima lanksčiai:

Tėvai gali skambinti vaikams į mokyklą kada pageidauja, nieks nedraudžia. bet vaikai – ne visada. Kartais galimybė paskambinti priklauso nuo vaiko problemos ar finansinių jo galimybių. Kai kur vaikams vieniems neleidžiam bendrauti telefonu, būnam kuris kartu. (15DB).

Ateina, pasako, čia man reikia paskambinti. Imk, skambink. Čia man reikia tėtei paskambinti, nu, tai aš kartais pro pirštus leidžiu paskambint, nors yra pakankamai tos dvi dienos skambinti šeštadienis, sekmadienis.. Kartais ilgisi tų namų (2AM).

Tyrimo duomenys rodo, kad socializacijos centre vaikai labiau linkę ieškoti kontakto su tėvais nei tėvai su vaiku. Tuo rūpinasi ir VSC specialistai:

Tėvai įtraukiami į vaiko socializacijos procesą bendraujant su jais telefonu, rekomenduojant jiems kaip paveikti vaiką organizuojant dažnesnį bendravimą, informuojant tėvus apie teigiamus pokyčius vaiko elgesyje (2BB).

Lyginant skirtingų amžiaus grupių vaikų atsakymus nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2=9,940$, $df = 2$, $p<0,007$): vaikai iki 14 metų dažniau skambina tėvams nei 15-16 metų ir 17-18 metų vaikai.

Apie trečdalis vaikų (37 proc.) ir jų tėvų (31 proc.) bendrauja laiškais. Lyginant gautus duomenis su tyrimo (Vaikų, kuriems paskirta..., 2010) duomenimis (atitinkamai 31,1 proc. ir 32, 1 proc.), nustatyta, kad šios komunikacijos priemonės populiarumas ženkliai mažėja.

Pasak VSC sociopedagoginės pagalbos specialistų

Vaikai su šeima gali susirašinėti laiškais, tačiau retas kuris tai daro intensyviai. Nepratę..... ir nebemoka jie laišku rašyti. (IAM).

Šeimai artimos aplinkos kūrimas. Svarbi socializacijos centrų funkcija – sudaryti nepilnamečiui artimas namų aplinkai sąlygas. Tyrimai rodo, kad VSC didelis dėmesys kreipiamas į jaukios aplinkos, skatinančios palankią ugdytinio socializaciją, kūrimą, tačiau orientuojamasi daugiau į fizinės aplinkos dimensijas, kaip buities gerinimas, priartinant prie namų sąlygų (Alifanovienė, Šapelytė, 2009). Todėl, vaikų socializacijos centruose dirbančių specialistų buvo klausama, kaip įstaigoje kuriama saugi, artima šeimai aplinka. Informantai akcentavo išorinius ir vidinius aplinkos kūrimo aspektus.

Dalis VSC sociopedagoginės pagalbos specialistų pasakojo apie VSC aplinką:

„Jaukiai ir gražiai tvarkoma įstaigos teritorija primena namų aplinką“ (12DB), „Aplinka jauki, svetinga, malonu vaikui čia gyventi“ (15DB), pažymėjo vaikų indėlį ją puoselėjant

ATASKAITA

(2011)

Prižiūrima aplinka, per technologijų pamokas vaikai patys sukuria daug interjero detalių, kuriomis puošia centrą, per dailės pamokas pieštais kūriniais puošiamos centro sienos (16DB).

Stengiamasi, kad mokiniai, prižiūrimi auklėtojų, mokytojų, mokyklos personalo padėtų tvarkyti aplinką, mokyklos patalpas, saugotų mokyklos turtą. Visas personalas rūpinasi, kad auklėtinius supanti aplinka būtų kiek įmanoma šiltesnė, vaikai jaustųsi kaip namie (21DB.)

Jaunuoliams stengiamasi sukurti jų asmeninę erdvę, artimą šeimos aplinkai:

Sudarytos sąlygos turėti individualią erdvę, sudarytos sąlygos susikurti grupės ir kambario interjerą. (4BB).

Pagal esamas galimybes siekiama, kad moksleiviai galėtų gyventi nedidelėse grupėse, grupėje turėtų savo asmeninę erdvę (6BB).

Įtraukiant ugdytinius į artimos šeimos aplinkos kūrimą, anot, vieno informanto „skatinamos moksleivių pozityvios saviraiškos galimybės“ (6BB), tačiau vaikai mažai kūrybingi, daro tik tai, ką pasakai pagal reikalavimus

Kiti specialistai daugiau akcentavo vidinius, susijusius su tarpusavio santykiais aspektus. Išskiriama skirtingų lyčių svarba „Grupėje dirba du auklėtojai: moteris ir vyras, taip bandoma kurti šeimos modelį“ (4BB), „Šeimą atstoti sunku, tačiau centre dirba ir moterys, ir vyrai“ (12DB), geros atmosferos palaikymas „Šilti santykiai tarp pedagogų ir ugdytinių, stengiamasi dirbti pagal principą, kad visi mums svarbūs ir svarbios visų problemos“ (8CB), „Centre siekiama sukurti ir palaikyti pagarbius bendruomenės narių santykius“ (12DB), saugumo užtikrinimas „neatstosi tos šeimos, tėvų neatstosi tos šeimos vaiku, bet tai saugi aplinka (3AM).

Tačiau tyrimo duomenys rodo, kad nėra taip paprasta sukurti vaikui palankią aplinką

Vaiko gyvenimo sąlygos yra priartinamos prie namų, tačiau to padaryti šimtu procentų neįmanoma, nes tai yra specifinė režiminė institucija ir individualizuoti aplinką pagal dvidešimt penkių vaikų poreikius yra neįmanoma. Yra palaikomas humanistiniais principais grįstas bendravimas su mokiniu, neatidėliotinas jo problemų sprendimas (22DB).

Tinkamos fizinės ir psichosocialinės aplinkos kūrimas yra viena iš sėkmingos resocializacijos prielaidų, tačiau daug reikšmingesnės yra tiesioginės pagalbos priemonės vaikui.

Vaikų rengimas grįžti į visuomenę. Anot G. Kvieskienės (2003), „šeima yra unikali socialinė institucija, nes joje pratęsiama gyvybė, individas tampa tam tikros grupės nariu ir prasideda jo ankstyvoji socializacija šeimoje, vėliau šeimai padedant, už jos ribų. Aptardama socialinių institucijų tarpusavio ryšius autorė svarbiausius žmogaus poreikius susieja su socialinių institucijų funkcionavimu. Pasak autorės, šiuolaikinėje visuomenėje kasdienis gyvenimas vyksta specializuotose institucijose: įgūdžių ir vertybių mokoma šeimose, mokyklose, ekonominis gyvenimas, pasiskirstymas ir mainai vyksta parduotuvėse, įstaigose ir t.t. (Kvieskienė, 2003, p. 62). Todėl svarbu nustatyti, kokia pagalba vaiko šeimai suteikiama rengiant jį grįžimui į visuomenę.

Kaip teigė viena iš apklausoje dalyvavusių VSC pagalbos specialistų „vaikų socializacijos centro tikslas ir yra sėkminga mokinio integracija į visuomenę“ (12DB).

Viena iš galimybių, sudarančių sąlygas jaunuoliams palaikyti ryšį su aplinka yra atostogos, kurias VSC specialistai vertina kaip skatinimo būdą.

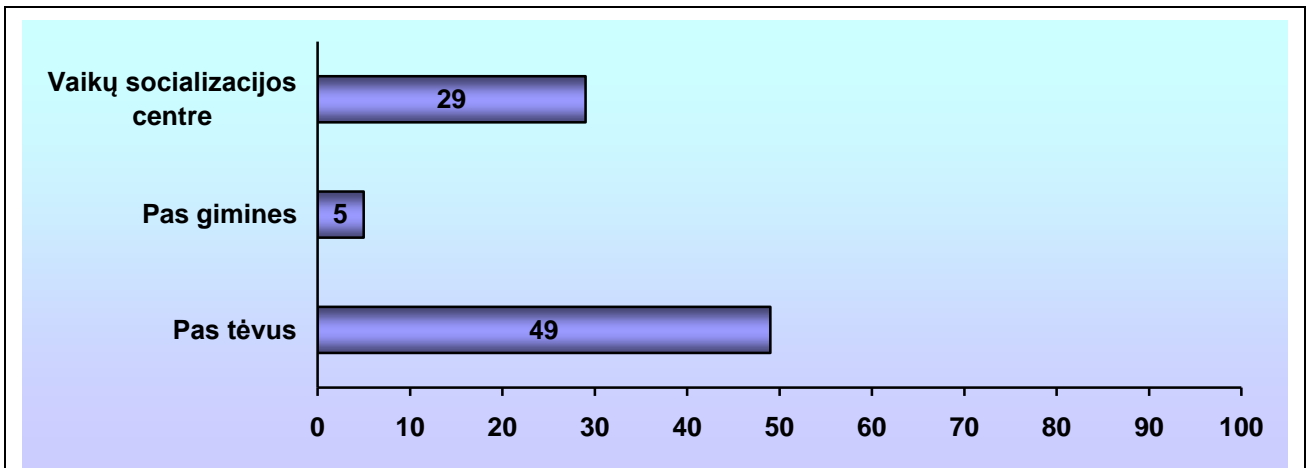
Nuo to ir pradėdam, kad pradėdam nuo atostogėlių (1AM).

Jeigu vaiko elgesys keičiasi į teigiamą pusę, jie yra išleidžiami trumpalaikių arba ilgalaikių atostogų (...) vaiko elgesys atostogų metu yra stebimas ir vertinamas tėvų (globėjų) ir grįžus iš atostogų, aptarimas (4BB).

Tyrime dalyvavusieji pažymi, kad ne visais atvejais ši priemonė yra veiksminga.

Dėl atostogų, vaikai nenori važiuoti atostogų. Nors tėvai nieko, ir negeria, nevalkatauja, ir turi gerus darbus ir viską, bet paprasčiausiai jie dirba, labai mažai matosi su vaikais (2AM).

VSC sociopedagoginės pagalbos specialistų apklausos duomenys patvirtina tyrimo (Vaikų, kuriems paskirta..., 2010) rezultatus, kad beveik trečdalis vaikų niekada neatostogavo pas tėvus/globėjus. Nustatyta, kad tik apie pusė (49 proc.) apklaustų vaikų atostogauja pas tėvus, kiti (29 proc.) atostogas praleidžia vaikų socializacijos centre ar pas gimines (5 proc.) (2.2.4 pav.).

2.2.4 pav. VSC ugdomų vaikų atostogų praleidimo vieta

Kaip svarbų veiksni ir sėkmingos vaikų reintegracijos galimybę, tyrime dalyvavę specialistai nurodė įvairias elgesį keičiančias ar įgūdžius ugdančias programas.

Nuo pirmųjų dienų darbas su vaiku organizuojamas taip, kad paruoštume jas grįžimui į šeimą ir šiame procese dalyvauja visi centro darbuotojai (KM 27)

Dirbama pagal programas, dažnai organizuojamos edukacinės, pažintinės, pramoginės išvykos vaikams (5BB).

Su vaikais daug dirbama individualiai. Pagal galimybes ugdomi socialiniai įgūdžiai. Ugdomi vaiko savarankiškumas, gebėjimas dirbti komandoje. Vykdoma alkoholio, tabako vartojimo prevencija. Ugdomi darbiniai įgūdžiai (8CB).

Vaikai mokomi savarankiškumo, bendravimo, kritinio požiūrio. Analizuojamos praeities klaidos ir modeliuojamos galimos situacijos ateityje (6BB).

Vaikui aiškinami socialiniai vaidmenys, ruošiamas pagrindas naujai elgsenai, šeimos modeliui (7CB), mokomi elgtis viešose vietose (21DB).

Dauguma specialistų akcentavo, kad būtina vaikų resocializacijos proceso tęstinumo užtikrinimo priemonė yra jų artimiausios aplinkos parengimas vaiko grįžimui.

Tėvų įtraukimas į vaikų resocializacijos procesą. Šeima traktuojama kaip vienas iš svarbiausių vaiko ugdymo(si) bei visuomenės vystymosi veiksnių (Gaigalienė, 2002, p. 84), kurioje perteikiamos kultūros ir vertybių, elgesio normos bei pirminės žinios, ugdomi pažinimo ir bendravimo įgūdžiai (Valstybinė šeimos politikos koncepcija, 2008). Šeimoje formuojasi daugelis socialinio gyvenimo įpročių, įgūdžių ir žinojimų (Leonavičius, 2004), tenkinami psichologiniai ir emociniai poreikiai (Maslauskaitė, 2005), suteikiama globa, meilė ir emocinė parama, taip reikalingą tam, kad asmuo jaustųsi saugus (Reingardienė, 2004).

Norint, kad vaikas būtų visapusiškai ugdomas, verta įtraukti šeimą į mokyklos veiklą: mokykla turi nuolat glaudžiai bendrauti ir bendradarbiauti su vaiko artimiausios aplinkos atstovais (Berns, 2009, Ratcliff, Hunt, 2009). Tėvų ir ugdytojų bendradarbiavimo pagrindą sudaro nuolatinė šio proceso dalyvių sąveika, komunikacija, kooperacija ir koordinacija (Merfeldaitė, 2009), užtikrinant, jog vaikas, jo šeima ir mokyklos specialistai, klasės auklėtojas – visi dalyvauja ugdymo procese (Koršunovė, 2008). Pasak G. Krasausko (2007), bendradarbiaudami pedagogai perteikia požiūrį, informuoja tėvus apie mokymosi pažangą, ieško pagalbos sprendžiant ugdymo problemas.

Analizuodami nusikaltusių nepilnamečių resocializacijos apraiškas, tyrėjai resocializaciją įvardija kaip kompleksinį, integralų procesą su daugiapakopės programos turiniu, kurio pagrindą sudaro žinių, vertybių, normų, idealų, statusų, vaidmenų, įgūdžių transformavimasis ir naujų įgijimas (Juodaitytė, 2002; Liaudinskienė, 2005), pabrėžia resocializacijos ir ugdymo procesų holistiškumą, procesą, valdomą pagalbos specialistų (Merkys, Juodraitis, Ruškus ir kt, 2002). Nepilnamečių

ATASKAITA

(2011)

justicijos 2009-2013 metų programoje pabrėžiama, kad turi būti užtikrinti ryšiai su atliekančių laisvės atėmimo bausmę šeima ir kitais asmenimis, galinčiais suteikti jiems psichologinę ir kitokią paramą. Todėl ryšių su artimiausia vaiko aplinka palaikymas, kuriant tarpusavio bendradarbiavimo tinklą yra vienas iš svarbiausių sėkmingos vaikų resocializacijos veiksnių.

Vis gi, tyrimai rodo, kad resocializacijos sistema tiek Lietuvoje, tiek kitose užsienio šalyse laikoma mažai efektyvi, o bendradarbiavimas su šeima apsiriboja informacijos tėvams (globėjams) teikimu apie paskirtos priežiūros priemonės vykdymo eigą, vaiko ugdymosi pasiekimus (Merfeldaitė, Pivorienė, Raudeliūnaitė, 2011).

Tyrimo metu VSC specialistai pažymėjo, kad į vaiko pasirengimą grįžti į visuomenę stengiamasi įtraukti tėvus.

Tėvai informuojami, aptariamos problemos, teikiama pagalba pristatant vaiką į šeimą atostogų metu, ruošiamas pagrindas naujai elgsenai ir šeimos modeliui, įvertinami socialiniai vaidmenys šeimoje (10CB).

Siekiant efektyvaus tėvų įtraukimo į mokyklos gyvenimą būtina teisingai suprasti tėvų lūkesčius mokyklos atžvilgiu ir nesumenkinti jų autoriteto bei pažadinti tėvų norą atviriau bendrauti ir bendradarbiauti su pedagogais drauge sprendžiant vaikų auklėjimo problemas (Aramavičiūtė, 2005). Apklausoje dalyvavę VSC sociopedagoginės pagalbos specialistai teigia, jog aiškinasi tėvų (globėjus) poreikius, planuoja veiklą su tėvais taip, kad bendradarbiavimo procesas būtų nuoseklus ir sistemingas

Darbo su mokinių tėvais plane numatomos įvairaus pobūdžio veiklos: socialinės konsultacijos, tarpininkavimas tarp šeimos ir vaiko sprendžiant tarpusavio santykius, informacijos teikimas telefonu, sistemingas informavimas apie vaiko elgesį, mokymosi pasiekimus, teikiamą pagalbą, šeimos narių skatinimas bendrauti su vaiku, tarpininkavimas, kasmetinės tėvų dienos ir kt. (18 DB).

Kaip konkreti tėvų įtraukimo į vaiko socializacijos procesą priemonė yra minimi individualūs pokalbiai:

Individualiu darbu su tėvais, kiek tie tėvai nori bendradarbiauti ir kiek jie patys domisi. Bet čia yra vienetai, kada tėvai domisi (3AM).

Individualūs pokalbiai su tėvais, rengiami mokymai (9CB).

Prieš išvykstant mokiniui pas tėvus, vyksta individualūs pokalbiai su tėvais, teikiama tėvams informacija apie vaikų elgesį centre (13DB).

Individualūs pokalbiai, laiškai, dalyvavimas mokyklos renginiuose (15DB).

Darbuotojų atsakymai rodo, kad daugiau akcentuojama situacija čia ir dabar, kai vaikas yra VSC ir tik labai retais atvejais, kalbama su tėvais apie vaiko grįžimą į namus.

Su tėvais ir globėjais nuolat palaikomas ryšys, jie skatinami lankyti savo vaikus Centre: savaitgaliais tėvai ir globėjai gali aplankyti vaikus, vyksta atvirų durų dienos (5BB).

Tėvai informuojami apie mokinio elgesį bei mokymosi rezultatus, siekiama, kad tėvai lankytų savo vaikus, užtikrintų vaikui parvykti atostogų (6BB).

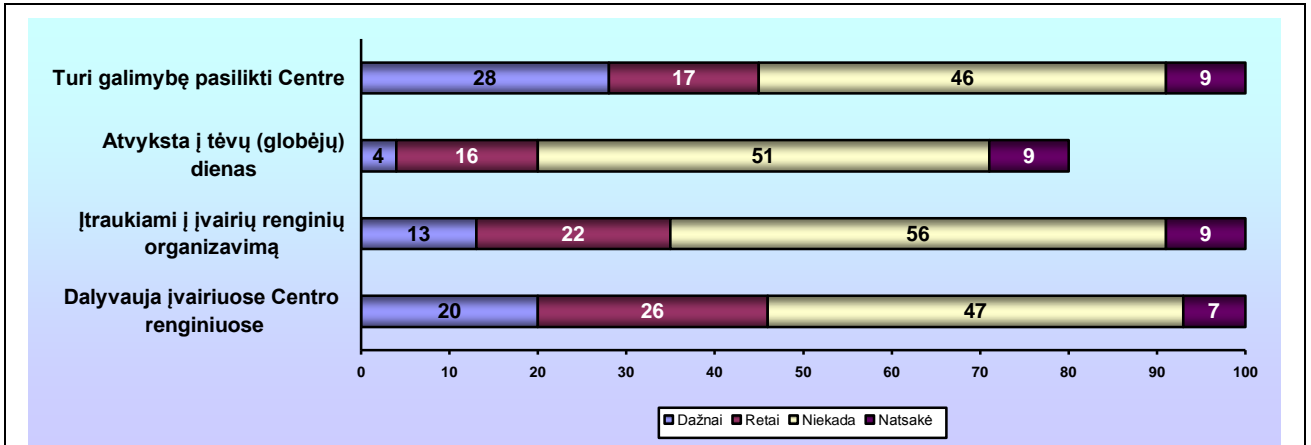
Rengiami mokymai, kuriuose aiškinamos ir įtvirtinamos naujos nuostatos 7(CB).

Vaikų apklausos duomenys rodo, kad beveik pusė tėvų niekada nedalyvavo vaikų socializacijos centrų renginiuose (47 proc.), nebuvo įtraukti į renginių organizavimą (56 proc.), nebuvo atvykę į tėvų (globėjų) dienas (51 proc.), neturėjo galimybės pasilikti centre (46 proc.). Tik šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis (28 proc.) respondentų mano, kad tėvai atvykę aplankyti vaikų turi galimybę pasilikti centre.

Tyrimu nustatyta, kad tėvai nėra aktyvūs socializacijos centruose tėvams organizuojamų renginių dalyviai. Dažnai centro renginiuose dalyvauja penktadalis tėvų, o į tėvų (globėjų) dienas atvyksta tik 4 proc. tėvų (2.2.5 pav.).

ATASKAITA

(2011)

2.2.5 pav. Tėvų (globėjų) dalyvavimas VSC veikloje

Apklausoje dalyvavę vaikai teigia, kad tėvai (globėjai) atvykę į socializacijos centrą kalbasi su centro darbuotojais (46 proc.), bendrauja su vaikais apie kitus šeimos narius (60 proc.), gyvenimą socializacijos centre (22 proc.). Apie buvusius draugus ir laisvalaikį vaikai su tėvais (globėjais) kalbasi retai (2 proc.).

Tyrimas rodo, kad VSC specialistai skeptiškai nusiteikę tėvų (globėjų) atžvilgiu:

Labai dažnai, gal net dažniausiai, VSC mokinių šeimos mažai padeda šio tikslo siekti, o neretai ir kliudo. Kita vertus, vaikai negali pasirinkti tėvų, o mes neturime teisės niekinti nei jų tėvų, nei jų mamų (...) nors dauguma mūsų VSC mokinių tėvų yra patenkinti, kad jų vaikai yra būtent mūsų centre, reali jų įtaka vaikui yra dažniausiai neigiama (12DB).

Tai labai sunkiai sekasi. Jie galvoja, kad šis procesas yra tik socializacijos centro darbuotojų. Tik pavieniai tėvai išklauso specialistų, kaip jam elgtis su vaiku atostogų metu ar po vidutinės priežiūros centre (16DB).

Tėvai atvyksta retai. Atvykę tėvai skuba kuo greičiau išvažiuoti, nenori bendrauti su auklėtojais, mokytojais. Jiems nerūpi vaiko elgesys, mokymosi pasiekimai. Ir suprantamas tas abejingumas vaiko atžvilgiu: šeimos priklauso socialinės rizikos grupei, daugelis tėvų girtuokliauja, yra narkomanai (21DB).

Tėvai, nors ir kviečiami įsitraukti į procesą, tuo nesidomi. Be to, tėvai retai lankosi mokyklose dėl materialinių problemų. Dažnai ir VSC yra labai toli nuo vaikų gyvenamosios aplinkos, tas irgi apsunkina bendravimą (22DB).

Iš kitos pusės, VSC dirbantys specialistai neturi darbui su šeimomis reikiamų metodikų, kaip teigia viena darbuotoja:

Nes mes nieko neturim, tik žodį. Šnekamės su tėvais, su vaiku, situacijos, jeigu pavyzdžiui ji tokia, išleidžiam atostogų, tėvai sutiko, o tėvai buvo girti, todėl ir išėjau pas savo draugus, tada mes vėl galim šnekėtis su tėvais, o tėvai yra suaugę žmonės, aš negaliu riktelėt – jūs baigsit gert ar ne (IAM interviu).

Akivaizdu, kad siekiant užtikrinti sėkmingą vaiko resocializaciją, to nepakanka. Tėvams, kai jų vaikas ugdomas VSC, reikalinga profesionali tęstinė socialinė psichologinė pagalba.

Socialinė psichologinė pagalba tėvams. Mokslininkai (Kučinskas V., Kučinskienė R. (2000), Bagdonas A. (1994) ir kt.) pažymi, kad vaikų pedagoginėms, socialinėms ir psichologinėms problemoms spręsti reikalinga kompleksinė pagalba ir darbas turi vykti integruotai. Vaiko problemoms spręsti reikalinga ne tik tinkama pedagogų, socialinių pedagogų ir psichologų, bet ir šeimos parama.

A. Ališauskas (1999) nurodo, kad sunkumai teikiant mokiniams pagalbą yra susiję su mokinio šeima: tėvai neatsakingai žiūri į vaiko problemas, savo pareigas, mažai domisi vaiko problemomis, neprižiūri vaikų, nekontroliuoja vaikų mokymosi. Todėl, siekiant veiksmingos pagalbos VSC

ugdomam nepilnamečiui labai svarbu dirbti su jo šeima, stiprinti tėvų (globėjų) gebėjimą ugdyti vaiką.

VSC dirbančių specialistų teirautasi, kokia socialinė psichologinė pagalba teikiama tėvams, kai jų vaikui paskirta vidutinės priežiūros priemonė. Dominavo atsakymas, kad socialinė psichologinė pagalba tėvams neteikiama. Dalis informantų minėjo konsultacijas, susitikimus:

Stengiamės supažindinti su kiekvieno specialisto pagalba, teikiamos individualios konsultacijos (19DB).

Skatinamas domėjimasis vaiko pasiekimais, aptariami išskylantys sunkumai, numatomi šalinimo būdai (8CB).

Nors pagal įstatymą, VSC turėtų dirbti su tėvais, patys darbuotojai teigia, kad

Su tokiais jau turėtų dirbti specialistai. Tie kur papuolė iš asocialių šeimų, su jais galėtų kiti dirbti, su tais tėvais, mes tai dirbam su vaikais. Turėtų būt kažkokie bendri užsiėmimai, tai su tėvais, tai su mumis auklėtojais, ir su vaikais. Kažkaip tai įtraukti, nes paskui pasimetam (2AM).

Kalbant apie socialinę psichologinę pagalbą, specialistai teigė, kad „Tėvai nenoriai bendrauja su centru specialistais“ (16DB), akcentavo pačių tėvų įsitraukimą ir atsakomybę

Socialinė psichologinė pagalba tėvams... tai žinokit teiki tą pagalbą tiek, kiek tie tėvai nori tos pagalbos gauti, jeigu yra tėvai, kurie savo vaikų neprisimena, tai gal...nu kiek tu pats paskambini, be to jie nesuvokia, kad jiems pagalbos reikia, čia jie mano, kad vaikams pagalbos reikia (3AM).

Tą, kurią priima tėvai, jie gali gauti ir gauna psichologo ir socialinio darbuotojo konsultaciją, jeigu tik tai juos domina. Be to, VSC yra vaikų, o ne TSC tėvų socializacijos centras. Nemanau, kad VSC dirbantis psichologas dar pajėgtų teikti realių psichologinę pagalbą tėvams, kurių gyvenamoji vieta nuo Klaipėdos iki Marijampolės (12DB).

Tyrimo duomenys rodo, kad tėvai (globėjai) gauna minimalią socialinę psichologinę pagalbą, VSC darbuotojai deleguoja didelę atsakomybę patiems tėvams, ieškant ir pasinaudojant teikiamomis pagalbos priemonėmis. Remiantis tyrimo rezultatais manytina, kad tėvų (globėjų) dalyvavimas vaiko vidutinės priežiūros priemonių veikloje yra nepakankamas: stokojama aktyvesnio tėvų (globėjų) įtraukimo į centro veiklą, partneriškų santykių, tėvai lieka pasyviais stebėtojais nei aktyviais proceso dalyviais.

2.3 NEFORMALUS UGDYMAS KAIP PAGALBA VAIKUI

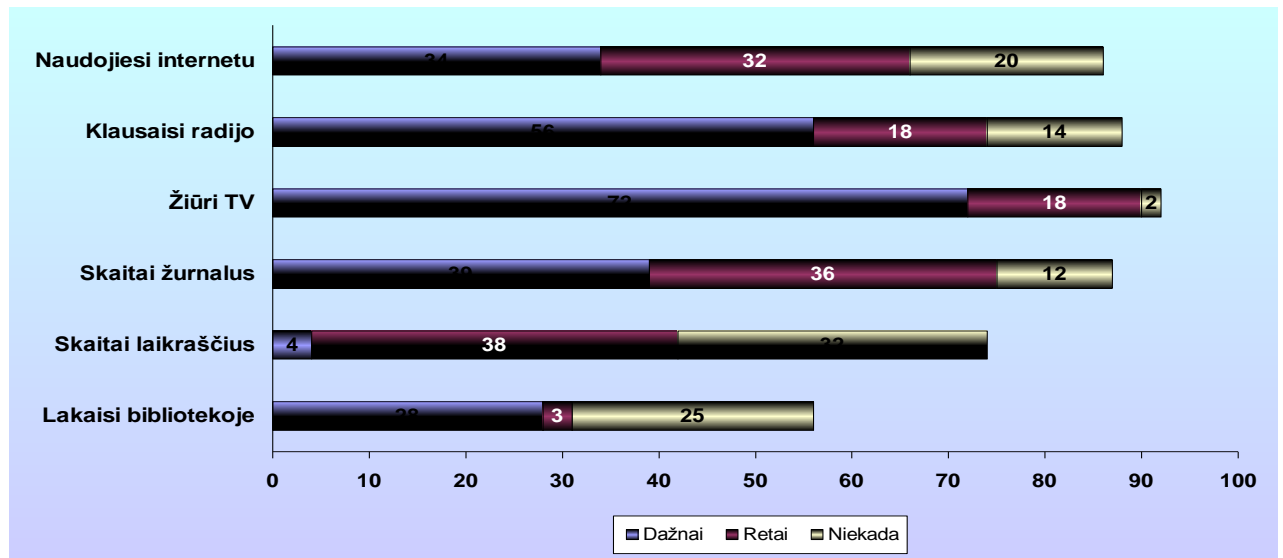
Laisvalaikio užsiėmimai ugdymo ir kitose institucijose dažniausiai dar vadinamas kaip papildomasis ugdymas, švietimo dokumentuose apibrėžiamas neformaliu švietimu. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis suprantama kaip mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikių tenkinimas, padedanti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais (LR švietimo įstatymas, 2011). Valstybės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose (2003) teigiama, kad būtina siekti visų švietimo lygmenų formalaus, neformalaus, savišvietos jungimo, užtikrinančio švietimo sistemos prieinamumą, tęstinumą ir nuoseklumą. Tai leistų efektyviai ugdyti įvairius vaikų gebėjimus, padėtų realizuoti jų poreikius, kiekvienam Lietuvos Respublikos piliečiui būtų sudarytos sąlygos mokytis visą gyvenimą.

Neformaliojo ugdymo įtaką pozityviai socializacijai analizuota B. Bitino (1986, 1995.), L. Jovaišos (1995), Z. Bajoriūno (1997), M. Barkauskaitės (2001), G. Kvieskienės (1996, 2000, 2003), ir kt. darbuose. Neformalusis ugdymas dėl savo patyriminio ir socialinio pobūdžio suteikia kompetencijas, kurios įgalina jaunus žmones įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, pasižymi tikslingu poveikiu moksleivių socializacijai, kūrybiškumo ir įvairiapusiams gebėjimams lavinti (Barkauskaitė, 2004; Ramaneckienė, 2002). Kaip teigia G. Kvieskienė ir kt. (2006), neformalusis ugdymas turi funkcionuoti taip, kad mokiniui būtų sudarytos galimybės gilinti, papildyti, plėtoti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu ir padėtų užtikrinti pozityvią vaikų socializaciją.

Vis gi, tyrėjų (Makarskaitė, 2002; Kvieskienė, Petronienė ir kt., 2006), didžiausias dėmesys mokyklose yra sutelktas į bendrąjį lavinimą ir ugdymo turinio kaitą, siekiamus rezultatus, mažai dėmesio skiriama neformalaus ugdymo veiklai.

Siekiant plėtoti vaikų įvairiapusių gebėjimus, skatinant vaikų asmenybės brandą, ugdant profesinius įgūdžius – vaikų socializacijos centre ypač svarbus tampa neformalus vaikų švietimas.

Šio skyriaus *tikslas* - analizuoti kaip organizuojamas neformalus švietimas vaikų socializacijos centruose vaikų ir specialistų požiūriais. Atlikus duomenų analizę, išskirtos šios su neformaliu ugdymu susijusios temos: laisvalaikis (būreliai, prevencinės programos), profesinis ugdymas ir ateities planai.

2.3.1 pav. Laisvalaikio praleidimo būdai

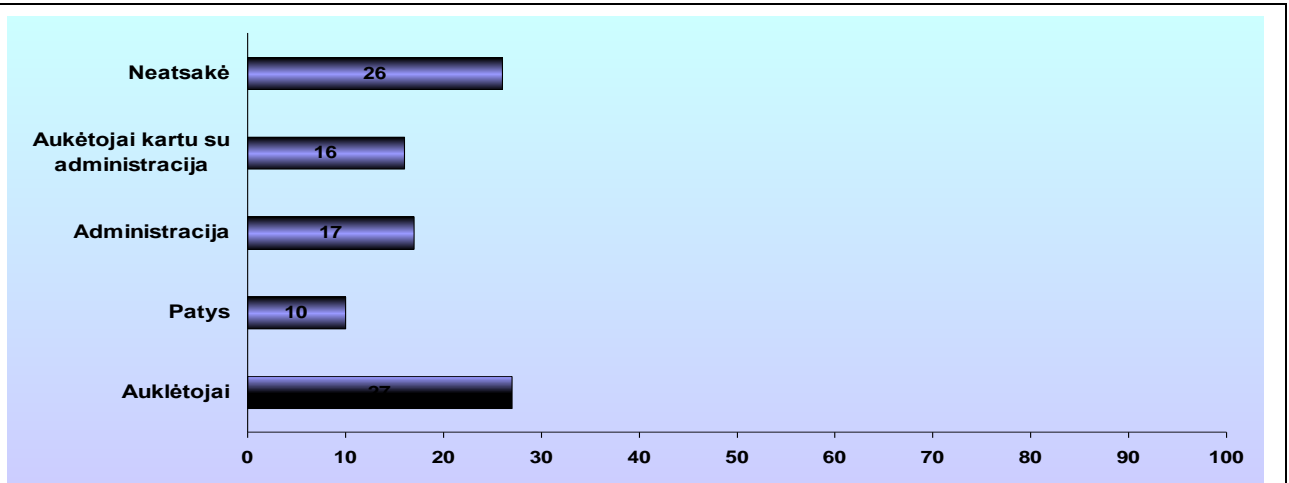
Laisvalaikis. Vaikų socialinių gebėjimų ugdymui izoliuotojoje erdvėje ypač aktualus mokinių laisvalaikis. Atsižvelgiant į tai, jog socializacijos centruose ugdomi vaikai turi nemažai mokymosi motyvacijos, elgesio ar emocinių problemų, taip pat skiriasi jų turimų žinių, įgūdžių lygis, ypač svarbus individualus darbas su kiekvienu vaiku bei tikslingas neformalus švietimas, kurio metu ugdomi vaiko socialiniai įgūdžiai, kritinis, į sprendimus orientuotas mąstymas ir savarankiškumas.

VSC gyvenančių vaikų buvo teiraujama, kokie yra populiariausi jų laisvalaikio praleidimo būdai. Nustatyta, kad laisvu laiku apklaustieji dažniausiai žiūri TV – 72 proc., klausosi radijo - 56 proc., skaito žurnalus – 39 proc., naudojami internetu – 34 proc. Nustatyta, kad 32 proc. mokinių neskaityti laikraščių, 25 proc. nesilanko bibliotekoje. Taip pat penktadalis apklausos dalyvių nurodė, kad niekada nesinaudoja internetu (2.3.1 pav.).

Gauti duomenys atliepia ir kitų tyrimų rezultatus: populiariausios vaikų veiklos laisvalaikiu yra TV žiūrėjimas ir žaidimai kompiuteriu (Šukytė, 2007), o mažiausiai populiari veikla tarp VSC ugdytinių - lankymasis bibliotekoje (Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos veiksmų ir priežasčių, paskatinusių nusižengti, analizė, 2010).

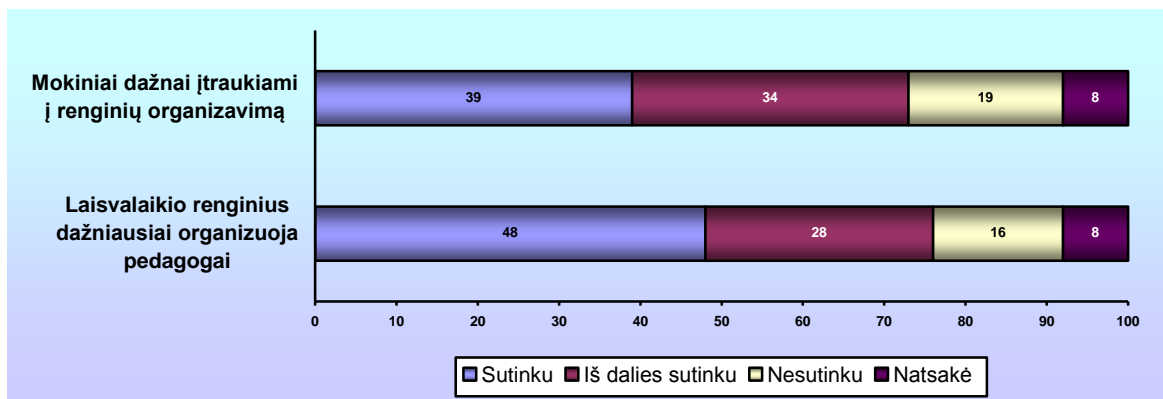
Pasak R. Larson (2000), vaikų socialinės kompetencijos vystomos tada, kai sudaromos sąlygos jų saviraškai, vaikai patys gali dalyvauti organizuojant savo laisvalaikį, todėl siekta išsiaiškinti, koks VSC gyvenančių vaikų vaidmuo organizuojant savo pačių laisvalaikį.

Daugiau nei ketvirtadalis (27 proc.) apklaustųjų atsakė, kad laisvalaikį dažniausiai organizuoja auklėtojai (2.3.2 pav.), administracija (17 proc.) ir administracija kartu su auklėtojais (16 proc.) Dešimtadalio tyrime dalyvavusių vaikų teigimu, laisvalaikį VSC organizuoja patys vaikai. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad vaikai gana pasyviai įsitraukia ir dalyvauja laisvalaikio organizavime.

2.3.2 pav. Laisvalaikio organizatoriai

Analizuojant tyrimo rezultatus (2.3.3 pav.) nustatyta, kad beveik pusė respondentų – 48 proc. pritaria teiginiui, kad laisvalaikio renginius dažniausiai organizuoja pedagogai. Šiam teiginiui iš dalies pritaria daugiau nei ketvirtadalis VSC gyvenančių vaikų. Reikia pažymėti, kad didžioji dauguma apklausoje dalyvavusių vaikų sutinka arba iš dalies sutinka, kad jie yra įtraukiami į renginių organizavimą. Tai rodo, kad VSC centro darbuotojai, nors ir nesulaukia didelio mokinių aktyvumo planuojant ir organizuojant laisvalaikį, į organizuojamas veiklas stengiasi įtraukti daugumą vaikų.

2.3.3 pav. Laisvalaikio organizavimo galimybės VSC gyvenančių vaikų požiūriu

Interviu metu išsakytos pagalbos specialistų mintys leidžia giliau pažvelgti į laisvalaikio organizavimo problematiką VSC. Kaip vieną svarbiausių problemų, informantai akcentuoja nepalankią vaikų patirtį

Mūsų vaikai, sulaukę penkiolikos šešiolikos septyniolikos metų, jie praktiškai daugelis nematę to, ką paprastai penkių šešių metų vaikai yra matę. Mums reikia kompensuoti tą praleistą dalį, kada vaikas nebuvo nuvestas į koncertą, į teatrą, nėra buvęs kavinėje, kine (3AM).

Juk šitie paaugliai muzikos mokyklų nelankė, baletu nešoko, laiko planuoti nemoka, ir tai nėra, ką veikt. Nu, tai turi pakeisti idėją, davai, paveikiam tą, tai tą, galų gale jie turi išmokyti kažką tai veikti, kažkaip tai leisti laisvalaikį kitaip (4AM).

Informantai akcentuoja laisvalaikio organizavimo tęstinumą ir įvairumą

Popamokinė veikla ir laisvalaikis yra organizuojamas auklėtojų, pagal jų individualius auklėjamojo darbo planus. Stengiamės kad būtų įvairovė, tai vaikams patinka, tada labiau nori dalyvauti(2AM).

Vaikai pas mus būna visą parą, jiems reikia nuolat organizuoti užimtumą, na, jau mes čia sukamės kaip voverės (...). Įvairovė turėtų būti didelė (3AM).

ATASKAITA

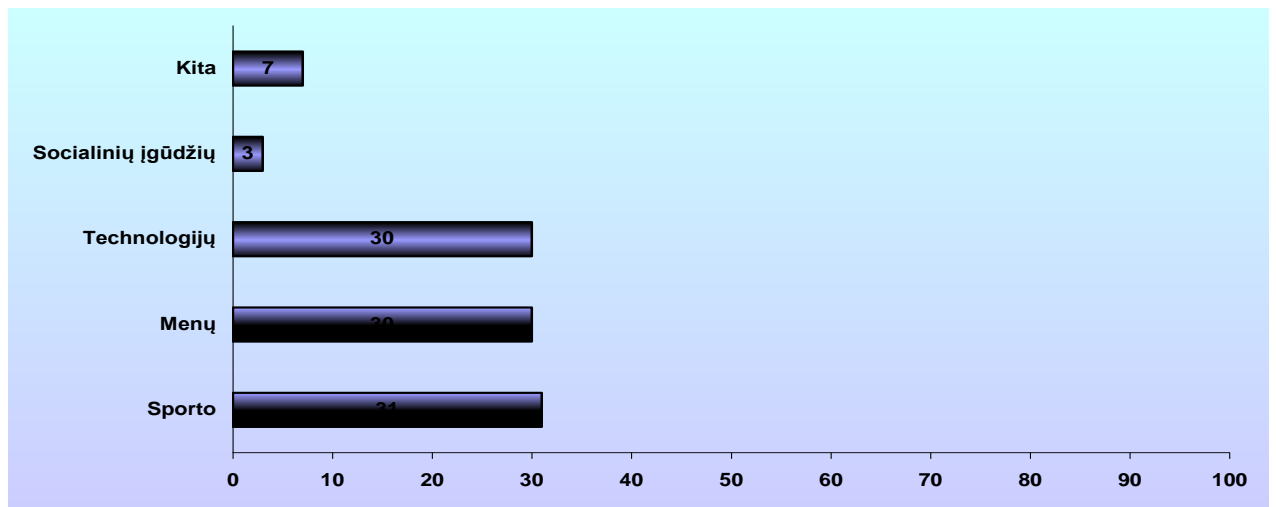
(2011)

Interviu duomenys rodo, kad darbuotojai suvokia laisvalaikio reikšmę, stengiasi jį tinkamai organizuoti, tačiau nuolat susiduria su lėšų trūkumu

Nenumatyta tiem vaikam, nenumatytos lėšos jų skatinimui, galima būtų vaikus ir dažniau ir į įvairius renginius, ir parodas, ir kiną, mat atostogų metu, mes kiekvieną dieną organizuojam kažką tai, o šiaip – šeštadieniais sekmadieniais – verdam savo sultyse (3AM).

Bandai suktis su tom lėšom, ką turi, o ne kiekvienas šokių mokytojas už du kartus per savaitę už keliasdešimt litų sutiks ateiti (4AM).

Reiktų geresnio maitinimo ir geresnių buitinių sąlygų. Iš viso centrams keliami grandioziniai tikslai, o lėšų skiriama labai mažai. Viskas laikosi ant darbuotojų profesionalumo ir sąžiningumo (16DB).

2.3.4 pav. VSC gyvenančių vaikų lankomi būreliai

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais; formalųjį švietimą papildančio ugdymo paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas (Žin., 1991, Nr. 23-593, Žin., 2003 Nr. 63-2853).

Viena iš neformalaus vaikų švietimo formų yra būreliai. Nustatyta, kad daugiausiai respondentų lanko sporto (31 proc.), technologijų (30 proc.) ir meno pakraipos (30 proc.) būrelius (2.3.4 pav.).

Būrelius respondentai lanko dažniausiai vieną ar du kartus per savaitę. Dažniau (tris kartus per savaitę) lankomi tik sporto būreliai. Gautus tyrimo duomenis galima paaiškinti remiantis tyrimo (Socializacijos centrų veiklos kokybės išorės vertinimas, 2010) rezultatais, kurie rodo, kad neformalus vaikų švietimas išskiriamas kaip stiprioji vaikų socializacijos centrų veiklos sritis, o daugiausiai valandų skiriama technologijų ir sportinei veiklai.

Mokinių buvo pasiteirauta, kokių būrelių jie pageidautų. Kaip pageidaujamus užsiėmimus 18 mokinių įvardija įvairesnius sporto būrelius (2 respondentai bokso būrelį, 9 - futbolą, 5 - krepšinį, 2 – savigynos užsiėmimus). 33 VSC gyvenantys vaikai pageidautų meninės pakraipos būrelių: 29 iš jų pageidauja šiuolaikinių šokių. Po kelis respondentes norėtų mokytis lotynų, ispanų kalbų, dailės, informatikos, po 1 – fokusų ir groti gitarą.

Nustatyta, kad 36 proc. respondentų pritaria teiginiui, jog turi galimybes išsakyti savo siūlymus, kokių užsiėmimų laisvalaikiu pageidauja, 27 – iš dalies pritaria šiam teiginiui, 28 proc. – nepitaria. Penktadalis VSC gyvenančių vaikų pažymi, kad į jų siūlymus dėl laisvalaikio organizavimo yra atsižvelgiama. Daugiau nei trečdalis teigimu į siūlymus dėl laisvalaikio organizavimo yra atsižvelgiama iš dalies. Taip pat daugiau nei trečdalis (37 proc.) apklausos dalyvių nesutinka, kad į vaikų pasiūlymus dėl laisvalaikio organizavimo –atsižvelgiama (2.3.5 pav.).

ATASKAITA

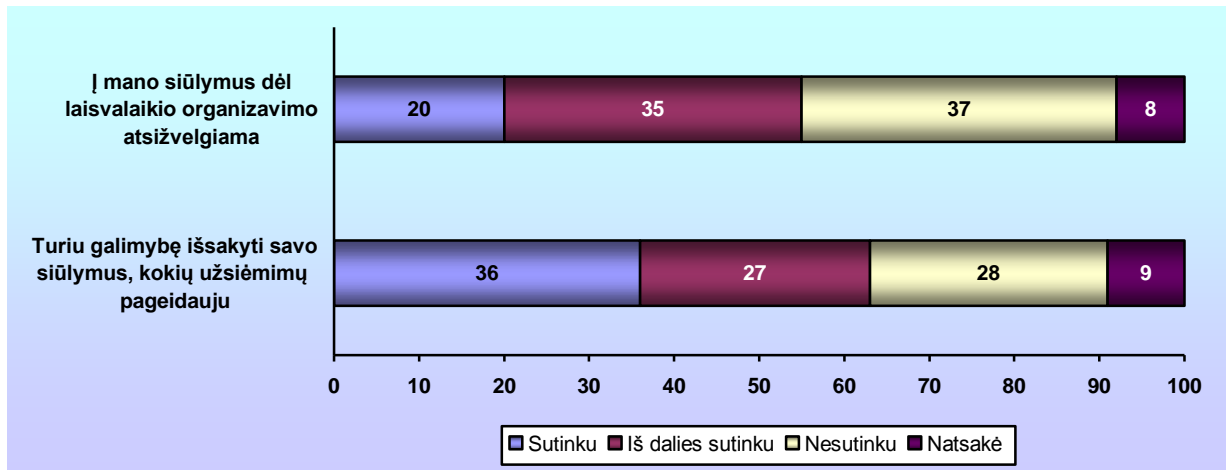
(2011)

Tyrimu nustatyta, kad ketvirtadalis vaikų laisvalaikio organizavimo lūkesčiais su niekuo nepasidalino. Kiti savo norus išsakė auklėtojams (N=16), direktorei (N=15), direktorės pavaduotojai (N=15), socialinei pedagogei (N= 5), išsipildymo akcijos dalyviams ir draugams (N= 20).

VSC dirbančių pagalbos specialistų požiūriu, organizuojant vaikų laisvalaikį specialistai stengiasi atsižvelgti į vaiko poreikius

Dar matome, kad vaikas pas mus renkasi neformalųjį ugdymą, vienam patinka dainuot, kitam patinka pyragus kepti, tai tiesiog pateiki informaciją (3AM).

Vaikams patinka, kai pasiekia tam tikrų rezultatų ir gali juos pademonstruoti artimiesiems, bendruomenei. Todėl visada su jais pasitariam – ko norėtų, ar norėtų(8 CB).

2.3.5 pav. Mokinių dalyvavimo organizuojant laisvalaikį vertinimas

Vaikų socializacijos centruose, siekiant mažinti vaikų agresiją, sudarant sąlygas įgyti pozityvaus vertinimo, jausmų suvokimo, savęs pažinimo, savikontrolės, geros savijautos, streso įveikimo ir pan., didelis dėmesys skiriamas vaikų socialinių įgūdžių ugdymui, įgyvendinant įvairias programas. *Čia tų programų mes prisirašę n, aš nežinau, ar aš jums dabar visas išvardinsiu, bet tuo metu, kuriuos vaikas čia būna, tai yra elgesio korekcijos programos, tai ir konfliktų sprendimas, tai ir bendravimo įgūdžiai, tai ir empatijos užsiėmimai, vyksta socialiniai įgūdžiai, tai tada, ką mes dar darom, lytiškumo programos, sveikos gyvensenos, su žalingų medžiagų vartojimo prevencija, ne tik šiandien, bet dažnai čia filmus žiūrim, informaciją renkam, nuvedam pasižiūrėt, kuo tas vartojimas ir priklausomybė baigiasi (3AM).*

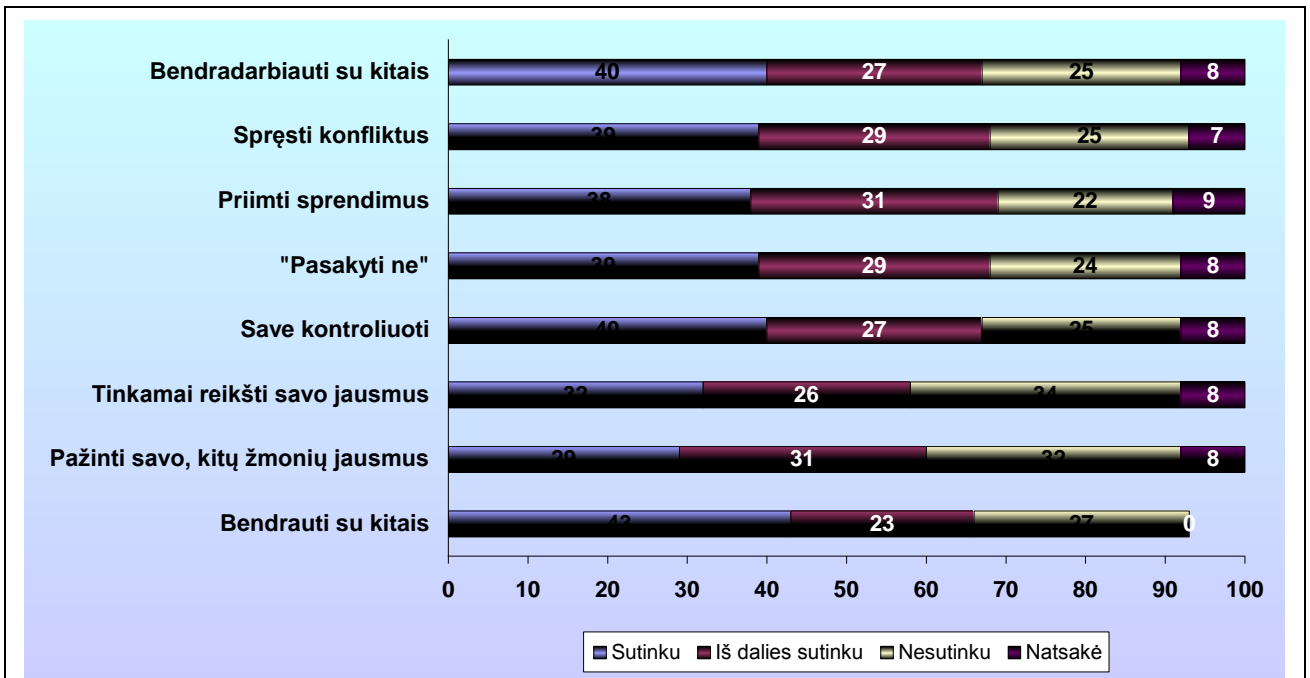
Tai patvirtina ir VSC gyvenančių mokinių apklausos duomenys.

Augančiam vaikui šeimoje reikšmingas vaidmuo ugdant socialinius įgūdžius atitenka tėvams, pedagogams, bendraamžiams. Tiems, kurie gyvena vaikų socializacijos centruose, visa atsakomybė tenka socialiniams darbuotojams, auklėtojams, pedagogams, būrelių vadovams, institucijų administracijai. 2010 m. tyrimo duomenimis (Vaikų, kuriems paskirta..., 2010) socializacijos centruose vaikai yra mokomasi mokytis, bendrauti su kitais, valdyti savo jausmus ir pan., todėl mokiniai dalyvauja įvairiose programose.

Daugiausiai respondentų pritaria teiginiui, jog ugdomi jų bendravimo (43 proc.), bendradarbiavimo ir savikontrolės (40 proc.), konfliktų sprendimo ir atsparumo kitų įtakai (39 proc.), sprendimo priėmimo (38 proc.) gebėjimai. Nustatyta, kad mažiausiai dėmesio, respondentų nuomone, skiriama savęs ir kitų pažinimo gebėjimų (29 proc.) bei gebėjimų tinkamai reikšti jausmus (32 proc.) tobulinimui (2.3.6 pav.).

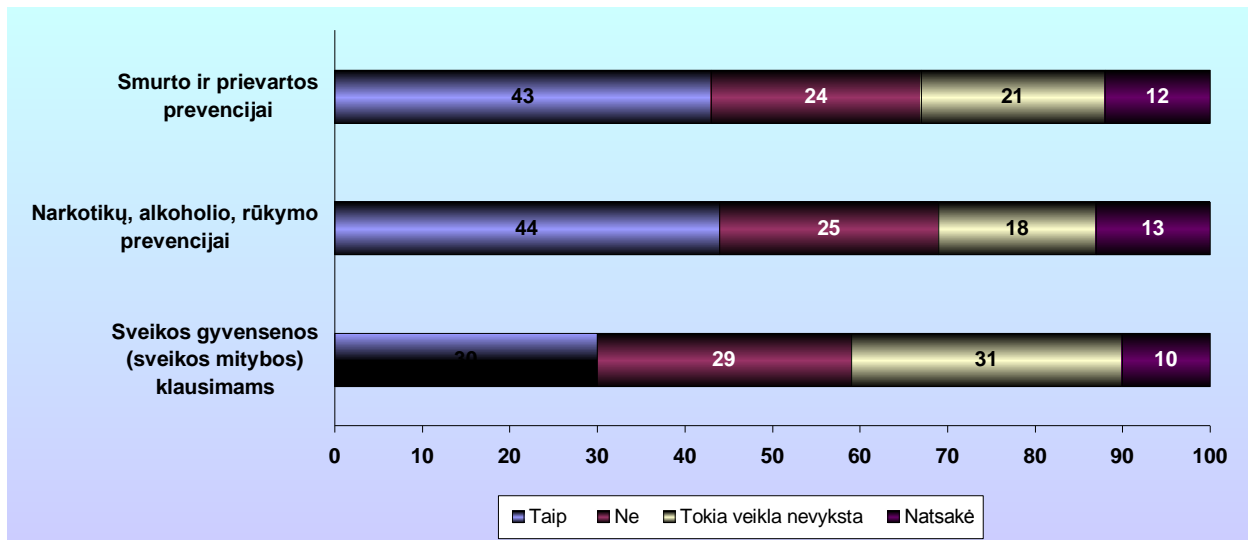
ATASKAITA

(2011)

2.3.6 pav. Socialinius įgūdžius ugdančių veiklų vertinimas

Mokinių buvo teiraujama, ar jiems patinka dalyvauti centro veiklose, skirtose sveikai gyvenimui ugdyti, narkotinių ir psichotropinių medžiagų prevencijai, smurto prevencijai (2.3.7 pav.).

2.3.7 pav. Mokiniais labiausiai patinkančios prevencinės veiklos

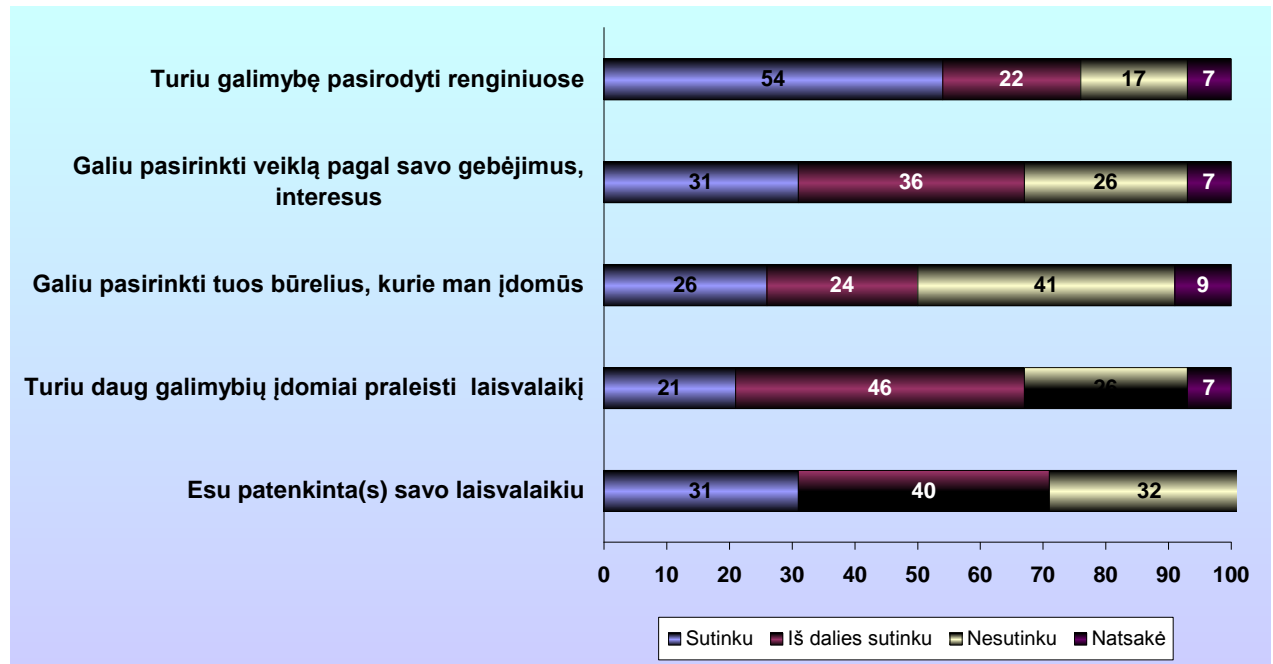
Nustatyta, kad labiausia mokiniams patinka dalyvauti veiklose, skirtose alkoholio, narkotikų ir rūkymo prevencijai (44 proc.) bei smurto ir prievartos prevencijai (43 proc.). mažiausiai patinka sveikos gyvensenos klausimais organizuojami renginiai (29 proc.). 31 proc. nurodo, kad tokios veiklos nevyksta. Į pateiktus teiginius 10 proc. ir daugiau respondentų neatsakė, galima daryti prielaidą, kad organizuojant renginius nėra detalizuojama, kokiais veiklai ir/ar prevencinei priemonei konkretus renginys skiriamas, todėl daliai mokinių sudėtinga buvo atsakyti į šiuos klausimus.

ATASKAITA

(2011)

Siekiant išsiaiškinti, ar tyrimo dalyviai yra patenkinti savo laisvalaikio buvo paprašyta įvertinti pateiktus teiginius apie pasitenkinimą laisvalaikio skalėje „sutinku“, „iš dalies sutinku“, „nesutinku“.

Nustatyta, kad beveik trečdalis (31 proc.) tyrimo dalyvių yra patenkinti savo laisvalaikio, 40 proc. iš dalies patenkinti ir 32 proc. – nepatenkinti laisvalaikio. Penktadalis (21 proc.) respondentų nurodė turintys galimybių, 46 proc. – iš dalies turintys galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį. (2.3.8 pav.).

2.3.8 pav. Mokinių pasitenkinimas laisvalaikio

31 proc. respondentų teigia galintys pasirinkti veiklą pagal savo gebėjimus, interesus, 26 proc. nurodė nesutinkantys su teiginiu, jog gali pasirinkti veiklą pagal savo gebėjimus.

Daugiau kaip pusė (54 proc.) apklaustųjų pažymėjo, kad turi galimybę pasirodyti renginiuose. Pažymėtina, kad daugiau nei ketvirtadalis respondentų teigimu, jie VSC negali pasirinkti veiklos pagal savo gebėjimus ir interesus bei neturi galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį.

Atrinkus statistiškai reikšmingus skirtumus tarp grupių atsakymų paaiškėjo, jog tie, mokiniai, kuriems mokyti patinka yra labiau patenkinti savo laisvalaikio ($\chi^2=13,274$, $df = 2$, $p<0,001$) bei galimybėmis įdomiai praleisti laisvalaikį ($\chi^2=6,555$, $df = 2$, $p<0,038$), nei tiems, kuriems mokslas nepatinka. Pažymėtina, kad mokiniai, labiau patenkinti savo laisvalaikio (rangų vidurkis – 55,10) kur kas dažniau nei nepatenkintieji (rangų vidurkis – 36,36) jaučiasi labiau saugiais ($\chi^2=6,994$, $df = 2$, $p<0,030$).

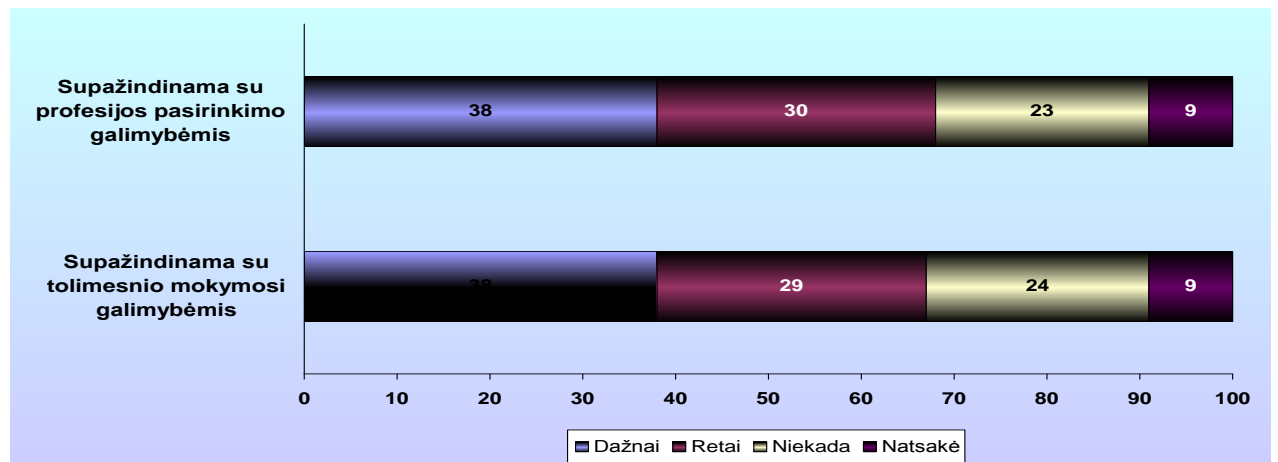
Profesinis orientavimas. Neformalus ugdymas sudaro sąlygas ne tik tenkinti skirtingo amžiaus vaikų laisvalaikio poreikius, bet ir vykdyti profesinį orientavimą (Лебедева, 2000). Vienas iš pagrindinių neformalaus ugdymo rezultatų yra profesinių kompetencijų, apibūdinamų kaip specifinių sričių žinios, gebėjimai ir įgūdžiai ir supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką, ugdymas (Adamonienė, Daukila, Krikščiūnas ir kt., 2003, Ruškus, Žvirgždauskas, Stanišauskienė, 2009). Šiuolaikinėje dinamiškoje ir vis labiau modernėjančioje visuomenėje didelę reikšmę turi maksimalus asmens galimybių potencialo atskleidimas, sėkmingas prisitaikymas prie darbo rinkos poreikių, atsakomybės už savo sprendimus suvokimas, gebėjimas mokyti ir tobulėti visą gyvenimą. Todėl efektyvus ir savalaikis profesinis orientavimas turi lemiamos reikšmės sėkmingai asmens socializacijai.

Tyrimai (Pukelis, Garnienė, 2003; Reingardienė, Zdanevičius, 2003; Bukantaitė, Indrašienė ir kt., 2004; Grinytė, Indrašienė, 2007) rodo, kad profesinis informavimas mokyklose yra nepakankamas,

ATASKAITA

(2011)

profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo veiklą mokykloje būtina intensyvinti, į procesą tikslingai įtraukiant atsakingus ir motyvuotus specialistus (Žadeikaitė, Railienė, 2008). Mokslininkai pažymi, kad į profesinio orientavimo procesą svarbu įtraukti ne tik mokinius, bet ir jų tėvus, taip užtikrinant sėkmingą vaiko socializaciją ir jo karjeros planavimo proceso kokybę (Žadeikaitė, Adomaitytė, 2009, Indrašienė, Grinytė, 2009). Vis gi, tyrimo rezultatai leidžia manyti, kad mokyklos mažai bendradarbiauja su mokinių tėvais priimant nepilnamečiams atsakingus sprendimus, galinčius turėti tolimesnes pasekmes jiems renkantis profesiją, t.y. tolimesnį gyvenimo kelią (Indrašienė, Targamadzė, 2006)

2.3.9 pav. Informuotumo apie mokinių profesines perspektyvas vertinimas

VSC ugdytiniai sutinka (38 proc.), kad dažnai yra supažindinami su profesijos pasirinkimo ir tolesnio mokymosi galimybėmis, jog vyksta ikiprofesinio ugdymo užsiėmimai. Apie ketvirtadalis apklausoje dalyvavusiųjų nurodo, kad jie niekada nebuvo supažindinti su tolesnio mokymosi ir profesijos pasirinkimo galimybėmis (2.3.9 pav.).

Profesinio ugdymo svarbą akcentuoja ir VSC dirbantys specialistai

Na, profesinis orientavimas, visos pagalbos institucijos, išvažiuoja su tokiu lapu, kur galima kreiptis pagalbos, įdarbinimo, mes čia netgi tokius žaidimus žaidžiam – ieškau darbo. Sėda prie interneto, išmoksta ir motyvacinius laiškus rašyt, ir cv, na, ir visa kita. Praktiškai, mes darom tą patį, ką ir kiekviena Lietuvos mokykla, tik tai intensyviau ir...ir...dažniau (3AM).

Jeigu tu esi aštuntoje klasėje, pas mus, tavo rajone ar tavo mieste, imk, yra tokios ir tokios galimybės, yra tokios profesijos, ten yra tokios sąlygos, tiesiog, kiek galime po mokyklas nuvežam, parodom, kokį profesinį mokymą, vat, ir tavo mieste panašiai yra, gal tas patiks, gal tas (4AM).

Dėmesį profesiniam orientavimui VSC patvirtina ir kitų tyrimų rezultatai. Ikiprofesiniam rengimui vaikų socializacijos centruose skiriamas didelis dėmesys, VSC darbuotojai pasirengę konsultuoti ugdytinius tolimesnio mokymosi klausimais, nors trūksta profesinio orientavimo specialistų (Leliūgienė, Djačenko, 2010). Kaip stiprybė išskiriama tai, kad ikiprofesinis mokymas organizuojamas beveik visiems centro ugdytiniais, suteikiant galimybę mokiniams pasirinkti arba keisti ikiprofesinio mokymo programą; daliai mokinių išduodami ikiprofesinio rengimo pažymėjimai, su kuriais mokiniai gali stoti į profesinę mokyklą arba dirbti įmonėse (Socializacijos centrų veiklos kokybės išorės vertinimas, 2010).

Ateities vizijos. Vaiko vidutinės priežiūros priemonės siekis, kad vaikas išėjęs iš socializacijos centro siektų toliau mokytis, įgyti profesiją ar dirbti, gebėtų atsakingai, savarankiškai gyventi. Vaikai, paklausti kokių svarbių dalykų, kurie jiems bus reikalingi gyvenime, jie išmoko centre, dažniausiai nurodė, kad išmoko šių gyvenimiškų įgūdžių:

socialinių (bendravimo (N=5), pasitikėjimo savimi (N=2), savarankiškumo (N=5), savikontrolės (N=5));

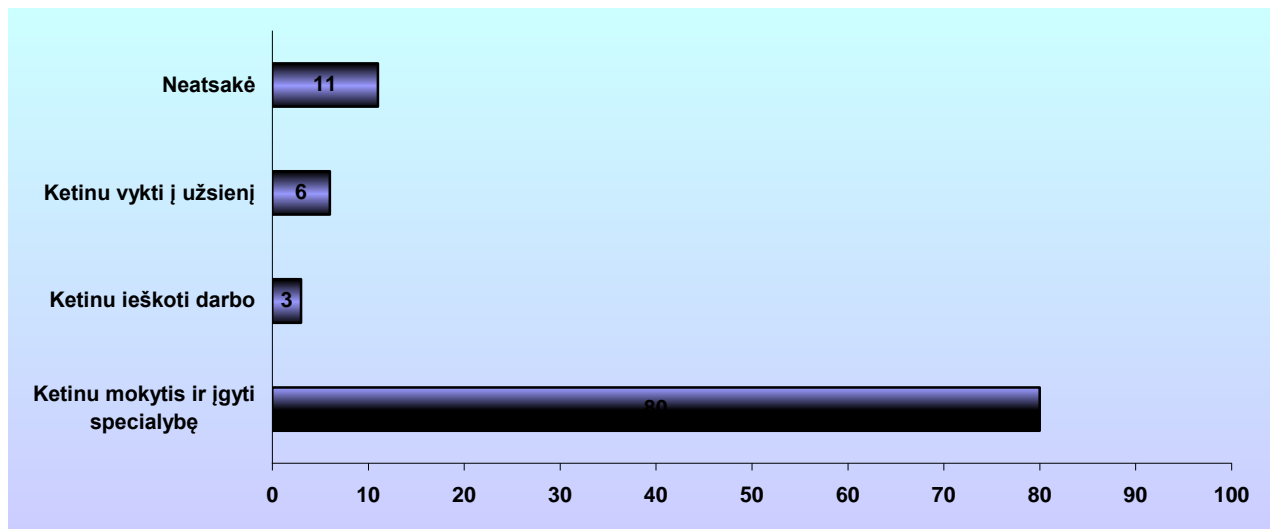
ATASKAITA

(2011)

buities: smulkių buities darbų (N=3), gaminti valgi (N=8). Keli respondentai pažymėjo, kad jie centre išmoko nevogti (N=5): „galiu prisipažinti, kad nebėra noro vogti“, „atvažiuavau dėl to, kad vogiau.... grįžęs namo atostogų močiutės klausau. Aš žadu būti geras, kai grįšiu“, „dabar išėjęs visam laikui iš šios mokyklos stengsiuosi būti kitoks. Nevogti...“, „...supratau, kad svetimi pinigai laimės neatneša. Tik nelaimės“.

Mokiniai nurodė, kad aplinka privertė juos atsisakyti žalingų įpročių (rūkymo ar alkoholinių gėrimų vartojimo) (N=5): „ir toliau stengsiuosi neberūkyti, nes nuo rūkymo miršta“, „tikiu, kad nebevertosiu alkoholio“, „pakliūdavau į ligoninę, ne būdavau girtas.... Stengsiuos būt geras mamai. Tikiuosi, kad pavyks“

Pažymėtina, jog didžioji dauguma (80 proc.) vaikų, gyvenančių VSC ketina tęsti mokslus ir įgyti specialybę, 6 proc. – ateitį sieja su išvykimu į užsienį, 3 proc. ketina ieškoti darbo: „dirbti statybininku“, „būti lenktynininku“ (2.3.10 pav.).

2.3.10 pav. Mokinių ateities planai

Gauti rezultatai patvirtina tyrimo (Vaikų, kuriems paskirta..., 2010) duomenis (įsigyti specialybę norėtų 91,5 proc., 64, 2 proc. norėtų pradėti dirbti, 17,9 proc. važiuoti dirbti į užsienį), kad įgyti specialybę ketina didžioji dauguma VSC gyvenančių vaikų. Tai, kad iškart ieškoti darbo ketina tik labai maža dalis, gali lemti pastaraisiais metais šalyje ir užsienyje sumažėjusios galimybės įsitvirtinti darbo rinkoje. Tokį rezultatą taip pat gali lemti ir vaikų socializacijos centruose sukurta ikiprofesinio ugdymo sistema ir dauguma ugdytinių supranta, kad gali siekti tolimesnio formaliojo mokymosi ir įgyti specialybę.

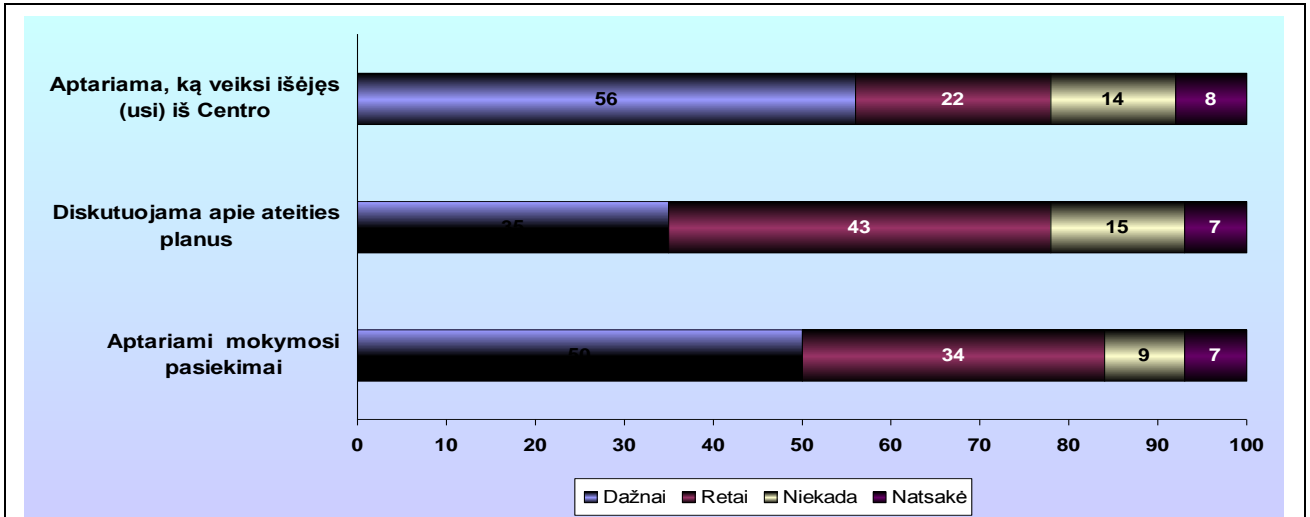
Respondentų buvo prašoma įvertinti kaip dažnai su jais VSC specialistai aptaria jų pasiekimus ir ateities perspektyvas (2.3.10).

Pusė apklausoje dalyvavusių VSC gyvenančių vaikų nurodė, kad pedagogai ir kiti pagalbos specialistai dažnai su jais aptaria mokymosi pasiekimus. Daugiau kaip trečdalis (34 proc.) respondentų nuomone mokymosi pasiekimai aptariamai retai.

Tyrimo dalyvavę vaikai (56 proc.) teigia, kad su jais aptariama, ką veiks išėję iš VSC. Penktadalio apklaustųjų teigimu tokie aptarimai vykta retai.

ATASKAITA

(2011)

2.3.10 pav. VSC gyvenančių vaikų ateities lūkesčių aptarimas

Trečdalis (35 proc.) respondentų teigimu apie ateities planus VSC diskutuojama dažnai. 43 proc. teigia, kad apie ateities planus diskutuojama retai.

Reikia pažymėti, kad apie dešimtadalis apklausoje dalyvavusių vaikų nurodė, jog su jais niekada nebuvo aptariami mokymosi pasiekimai ir ateitie planai. Tokius rezultatus gali lemti ir tai, kad rengiami pokalbiai užsiėmimai nėra ugdytinių mėgstami ir vertinami, neretai siejami su „pamokslavimu“.

VSC sociopedagoginės pagalbos specialistai taip pat patvirtina, jog mokytojai, auklėtojai ir socialiniai pedagogai nuolat aptaria ugdytinių mokymosi pasiekimus, individualių ir grupinių užsiėmimų metu diskutuoja apie ateities planus

Vedami užsiėmimai socialiniams įgūdžiams ugdyti, siekiant su vaikais analizuoti, diskutuoti, spręsti jų mokymosi, bendravimo, elgesio ir kt. problemas (22DB, modeliuojamos galimos situacijos ateityje (6BB).

Yra tokių mokinių, kurių neveikia tas tavo kalbėjimas. Jie negirdi nė vieno tavo žodžio, į kiekvieną teiginį tik palinksi galva ir apsisukę vėl tą patį daro. Kad ir mokyti. Supranta, kad ateity turi įgyti specialybę, dėl to reikia mokytis, bet negirdi (8CB).

Teikiant grįžtamąjį ryšį, didelę įtaką turi mokytojo gebėjimas teikti pasiūlymus, o ne sprendimus, skatinti ir palaikyti, o ne kritikuoti mokinių (Indrašienė, Merfeldaitė, 2011). Pedagogas sukuria klimatą, kuriame vyrauja abipusis pasitikėjimas, abipusė pagarba, bendradarbiavimas, palaikymas, atvirumas ir įtraukia į bendro planavimo, poreikių diagnozavimo, tikslų formulavimo, planų kūrimo ir mokymosi rezultatų įvertinimo procesą (Jarvis, 2001). Tai pažymi ir tyrime dalyvavę sociopedagoginės pagalbos specialistai

Kalbėdama apie jų mokymosi pasiekimus kaskart stengiuosi ne moralizuot, o pastiprint, pakomentuot (2AM).

Tyrimo duomenų analizė rodo, kad dažniausiai aptariami mokymosi pasiekimai, diskutuojama apie ateities planus, supažindinama su tolimesnėmis mokymosi, profesijos pasirinkimo galimybėmis, aptariama veikla, išėjus iš centro su vaikais socializacijos centre išbuvusiais nuo 3 mėn. iki 1 metų, rečiausiai - su vaikais praleidusiais socializacijos centre 1 mėn. ir daugiau nei dvejus metus (2.3.2 lentelė).

2.3.2 lentelė. Ateities planai (Kruskal- Wallis kriterijus)

Teiginiai	χ^2	p reikšmė	df	Tiriamųjų grupė	Rangų vidurkiai
Aptariami tavo	11,654	0,020	4	iki 1 mėn.	16,75

ATASKAITA

(2011)

mokymosi pasiekimai				1- 3 mėn.	42,21
				3 mėn. - 1 metai	47,23
				nuo 1 iki 2 metų	36,41
				daugiau nei 2 metus	39,64
Diskutuojama apie tavo ateities planus	9,697	0,046	4	iki 1 mėn.	15,17
				1- 3 mėn.	44,92
				3 mėn. - 1 metai	43,67
				nuo 1 iki 2 metų	41,41
Supažindinama su tolimesnėmis mokymosi galimybėmis	17,989	0,001	4	iki 1 mėn.	10,67
				1- 3 mėn.	44,24
				3 mėn. - 1 metai	48,71
				nuo 1 iki 2 metų	37,63
Supažindinama su profesijos pasirinkimo galimybėmis	14,793	0,005	4	iki 1 mėn.	18,33
				1- 3 mėn.	42,84
				3 mėn. - 1 metai	49,70
				nuo 1 iki 2 metų	34,25
Aptariama, ką veiksi išėjęs iš centro	10,210	0,037	4	iki 1 mėn.	19,17
				1- 3 mėn.	48,00
				3 mėn. - 1 metai	43,33
				nuo 1 iki 2 metų	36,59
				daugiau nei 2 metus	39,79

2.4 BENDRUOMENĖS VAIDMENS VERTINIMAS

Bendruomenės idėja įtvirtinta Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos dokumentuose, o juose mokyklos bendruomenės sąvoka aprėpia savitarpio vaikų, mokytojų bei tėvų bendradarbiavimą bei pagalbą, siekiant geresnio jaunimo išsilavinimo.

Kiekvienam mokiniui mokyklos bendruomenė dažniausiai yra artimiausia socialinė aplinka (po šeimos), kurioje pasireiškia jo gebėjimai, vyksta aktyvus socializacijos procesas. Pasak B.Simonaitienės (2005), mokyklos bendruomenė – didelė profesionali, besimokanti bendruomenė, didelė šeima, gyvenanti kartu bendrą gyvenimą.

Bendruomenės įtaka neigiamos socializacijos prevencijai ir pozityviosios socializacijos procesams taip pat yra ženkli (Kvieskienė, Indrašienė, 2008). Tik tinkamai formuojant bendruomenę, galima pasiekti apibrėžtų rezultatų dirbant su socialinės rizikos veiksnių įtaką patiriančiais vaikais.

Mokslininkai nagrinėja mokyklos kolektyvą jungiančias sąsajas, jos struktūrinių komponentų paskirtį (Jovaiša, 2003), pabrėžia, kad didelės įtakos mokyklos organizavimui, jos kultūrai turi bendruomenė ir mokytojų, mokinių ir pagalbinių personalo santykiai (Černius, 1992, Dobranskienė, 2002). Pažymima, kad mokyklos bendruomenės ryšius modeliuoja bendros vertybės: akivaizdi mokytojo vertybių įtaka mokyklos bendruomenei ir mokyklos bendruomenės įtaka mokytojo vertybėms (Martišauskienė, 2009).

Ypatingai vertinamas mokyklos bendruomenės vaidmuo, nes mokykla teikia jos nariams saugumo, pasitikėjimo savimi jausmą (Lakis, Ignatavičius, Paklad ir kt., 1996, Juodaitytė, Martišauskienė, 2007). Būtent bendruomenėje - dinamiškais, intensyviais ir teigiamais ryšiais bei įvairiapuse bendra veikla susijusiame sociume - formuojasi individo gebėjimai gyventi tolerantiškai, solidariai, taikiai spręsti išskylančius nesusipratimus (Reardon, 1999, Nefas, 2001).

Taigi mokyklos bendruomenės įtakos rezultatyvumą asmenybei pirmiausiai rodo asmenybės savijauta bendruomenėje: asmenybės pasitenkinimas veikla, tarpusavio santykiais, vadovybe, jos saugumo jausmas, vidinė ramybė. Gausūs įvairių sričių tyrimai patvirtina vaiko emocinio komforto svarbą asmenybės ugdymui. Mokslininkų nuomone (Usher, Bryant, Johnston, 1997; Biggs, 1999, Berns, 2009; Davies, Ellison, 2006 ir kt.), mokymosi motyvacija, pasitikėjimą savo jėgomis ir gebėjimais stiprina bendruomenėje sukurta tokia edukacinė aplinka, kurioje akcentuojama atsakomybė už savo mokymosi pastangas, jų planavimą, įvertinimą ir visą mokymosi procesą bei rezultatus, galimybė naudotis reikalingais išteklių, nesėkmių toleravimas bei kokybiškas grįžtamasis ryšys.

Ugdymui palankiai edukacinei aplinkai bendruomenėje, mokslininkų (Stoll, Fink, 1998; Jucevičienė, 2007; Brown, Schainker, 2008, Berns, 2009 ir kt.) teigimu, būdinga besimokančiojo savikontrolė, savivalda ir kritinis mąstymas. Vaikai, kurie išaugs apsupti bendradarbiavimo aplinkos, mokės ir mėgs protauti, mąstymo procedūros jiems taps vertybe, turės organizacinių, kūrybinių gebėjimų, jaus atsakomybę už savo mokymąsi ir elgesį (Everard, Morris, 1997).

Emocinį komfortą pirmiausia teikia aplinkinių teigiamas vertinimas – tai, jog kiekvienas nori, kad apie jį gerai galvotų ir gerai kalbėtų, ir yra auklėjamoji kolektyvo jėga (Gage, Berliner, 1994). Dėl šios priežasties svarbiu tampa grįžtamasis ryšys apie jų mokymosi procesą (Targamadzė, 2000; Harris, Chrispeels, 2006; Lee, Williams, 2006).

Nuo to, koks aplinkinių požiūris į žmogų, priklauso ir jo paties nuomonė apie save. Tuo tarpu savęs vertinimas yra pagrindinė asmenybės charakteristika. Tyrimai rodo, kad psichologinis klimatas grupėje priklauso nuo to, kaip kiti vertina asmenybę ir kaip ji vertina save: kuo geresnis psichologinis klimatas kolektyve, tuo geriau vertina kolektyvo nariai vienas kitą; kuo geriau žmonės vertina vienas kitą, tuo geriau vertina save, ir priešingai (Anikejeva, 1998).

Būtent nuo aplinkinių vertinimo priklauso ir savęs vertinimas. Šio teigiamo savęs vertinimo, kuris įgyjamas mokyklos bendruomenėje, susiformavimas užkerta kelią anomijos (moralinės tuštumos jausmo, normų nebuvimo būsenos) įtampai, suteikia galimybę „socialiai pakilti“.

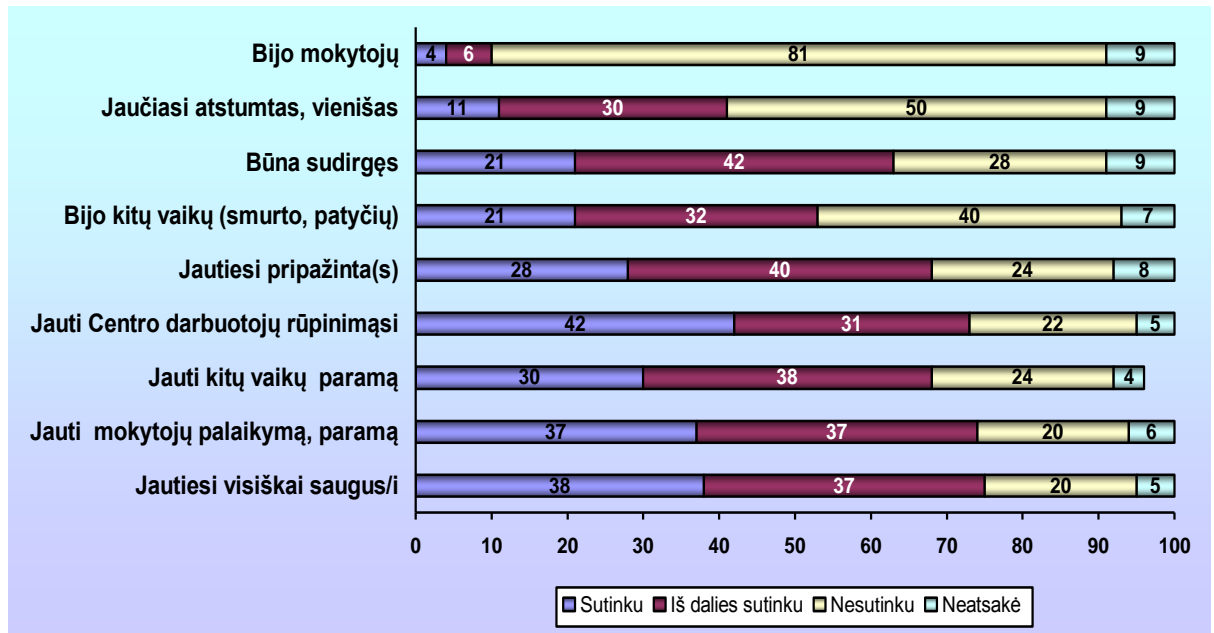
Šio skyriaus tikslas yra analizuoti kaip VSC bendruomenėje kuriama ugdymui palanki aplinka. Atlikus duomenų analizę, išskirtos šios temos: vaikų savijauta centre, vaikų požiūris į mokymą ir mokymąsi pamokoje ir santykiai mokym/osi metu, savivalda.

Savijauta centre. Apklaustos metu vaikų buvo teirautasi apie jų savijautą VSC (2.4.1 pav.) Nustatyta, kad tik šiek tiek daugiau nei trečdalis (38 proc.) tyrime dalyvavusių VSC gyvenančių vaikų jaučiasi centre visiškai saugūs, jaučia Centro darbuotojų (42 proc.), mokytojų (37 proc.) palaikymą ir paramą.

Vis gi, penktadalis vaikų socializacijos centruose nesijaučia saugūs, pasigenda mokytojų paramos, bijo kitų vaikų smurto (21 proc.), būna sudirgę (21 proc.). Vaikai nurodė, kad nejaučia darbuotojų rūpesčio (22 proc.), kitų vaikų paramos (24 proc.), jaučiasi nepripažintais (24 proc.). Gauti tyrimo rezultatai patvirtina tyrimo (Merkys, Juodraitis, Ruškus, 2003) išvadas, kad dalis nepilnamečių neretai jaučia baimę ir įtampą dėl kitų vaikų smurto ir patyčių. kas neišvengiamai dar labiau komplikuoja santykius tiek su aplinka, tiek ir su pačiu savimi (asmeninė adaptacija).

Tyrimu nustatyta, kad dešimtadalis VSC gyvenančių vaikų jaučiasi atstumti ir vieniši, beveik trečdalis su šiuo teiginiu sutinka iš dalies. Tyrėjų (Merkys, Juodraitis, Ruškus, 2003) nuomone, tai trikdo ne tik tolesnės adaptacijos ir socializacijos procesų plėtotę, bet lemia ir tolesnės asmenybės struktūros transformacijas (nerimastingumas, pasitikėjimo aplinka deficitas, baimė, kerštingumas, autoagresijos bandymai ir kt.). Pažymėtina, kad efektyvių paslaugų vaikų socializacijos centruose

teikimas įmanomas tik pažįstant vaiko individualumą, jo poreikius, todėl vaikų socializacijos centruose ypač svarbu užtikrinti individualizuotos pagalbos kiekvienam vaikui teikimas.

2.4.1 pav. Vaikų savijauta centre

Remiantis Kruskal- Wallis kriterijumi nustatyta, kad tie mokiniai su kuriais dažnai aptariami mokymosi pasiekimai ($\chi^2=7,281$, $df = 2$, $p<0,026$), diskutuojama apie ateities planus ($\chi^2=8,371$, $df = 2$, $p<0,015$), aptariama, ką veiks išėję iš centro ($\chi^2=12,511$, $df = 2$, $p<0,00$) kur kas dažniau linkę sutikti su teiginiu, jog vaikų socializacijos centre jaučia mokytojų paramą ir palaikymą.

Dažniau su teiginiu „Jauti Centro darbuotojų rūpinimąsi“ sutinka mokiniai, su kuriais aptariami mokymosi pasiekimai ($\chi^2=18,992$, $df = 2$, $p<0,000$), diskutuojama apie ateities planus ($\chi^2=7,142$, $df = 2$, $p<0,028$), aptariama, ką veiks išėję iš centro ($\chi^2=31,866$, $df = 2$, $p<0,00$).

Galima daryti prielaidą, kad VSC pedagogų ir darbuotojų paramą, palaikymą ir rūpestį vaikai, kurie pagalbą vertina ir supranta kaip individualias konsultacijas, pokalbius su sociopedagoginės pagalbos specialistais.

Tyrimo metu nustatyta, kad labiau sudirgusiais socializacijos centre jaučiasi tris mėnesius (rangų vidurkis – 40, 18) ir vienerius metus praleidę vaikai (rangų vidurkis – 50,02). Mažiausiai sudirgę - iki vieno mėn. esantys vaikai (rangų vidurkis – 18,33) ($\chi^2=13,740$, $df = 4$, $p<0,008$)

Prosocialaus elgesio ugdymas, remiantis bihevioristine teorija, yra teigiamų ar neigiamų paskatinimų naudojimas, siekiant ugdyti norimą ir slopinti netinkamą individo elgesį. Sistemini teigiamas vaiko skatinimas lemia pozityvų elgesio pokytį, o netinkamo elgesio ignoravimas padeda tokį elgesį sumažinti (šaltinis). Vis gi, nors nepilnamečių resocializacijos strategija orientuota į humanistinę paradigmą, tradiciškai vidutinės priežiūros priemonę įgyvendinančiose institucijose dar tebėra gajos į izoliaciją, nuobaudas bei griežtą normų laikymąsi orientuotos ugdymo strategijos (Alifanovienė, Šapelytė, 2009).

Tyrimo metu respondentų buvo teiraujamasi kaip dažniausiai jie skatinami už gerą ir baudžiami už blogą elgesį. Apibendrinus respondentų atsakymus nustatyta, kad dažniausios skatinimo priemonės socializacijos centruose – atostogos (9 respondentai), diplomai ir pagyrimo raštai (8 respondentai), skanėstai (1 respondentas), žodinė padėka (2 respondantai), leidimas susitikti su globėjais/artimaisiais (2 respondantai), išleidimas į miestą/lauką (13 respondentų), išvykos/ekskursijos (8 respondantai). Ketvirtadalis respondentų pažymi, kad jų elgesys vertinamas plusais ir minusais, kuriuos susumavus ir numatomas atitinkamas atlygis.

ATASKAITA

(2011)

Vaikui netinkamai pasielgus dažniausiai darbuotojai baudžia neleidžiami į lauką (15 respondentų), anuliuodami pasimatymus su artimaisiais (5 respondentai), riboja laisvalaikį (18 respondentų), prieigą prie interneto (12 respondentų), naudojimąsi telefonu (10 respondentų). Po du respondentus pažymi, kad už netinkamą elgesį teko pabūti izoliatoriuje, buvo mušami „bananu“, galima daryti prielaidą, kad izoliatorius (užsienio šalyse – nusiramimo kambarys) yra kraštutinė bausmės priemonė.

Remiantis interviu su sociopedagoginės pagalbos specialistais duomenimis, visuose tyrime dalyvavusiuose centruose yra sukurta vaikų elgesio stebėjimo ir vertinimo sistema

Stengiamės pastebėti teigiamus ir neigiamus vaikų poelgius, juo aptarus vertiname pagal skatinimo sistemą (8 CB).

Moksleivių elgesys vertinamas centre patvirtinta elgesio vertinimo sistema, rašomos adaptacinio laikotarpio, pusmečio, išleidžiamosios charakteristikos (6BB).

Stebimi vaiko elgesio pokyčiai, kurie užrašomi į vaiko elgesio korekcinę programą (9CB).

Vaikų elgesio fiksavimo dažnumas varijuoja nuo kasdieninio iki kas savaitinio stebėjimo

Kiekvieną dieną vaiko elgesys vertinamas jo individualiame lape (5BB).

Pliusų minusų sistema ir dar yra tokios anketos, kurias padarom, reiškia ir dar yra individualūs lapai, kur vaiką stebim ir kas savaitę užrašinėjam, ką vaikas veikė, kokios yra jo problemos, kaip socialiniai įgūdžiai, kaip dar kažkas (2AM).

Kai kuriuose centruose į pokyčio vertinimą įtraukiami ir vaikai

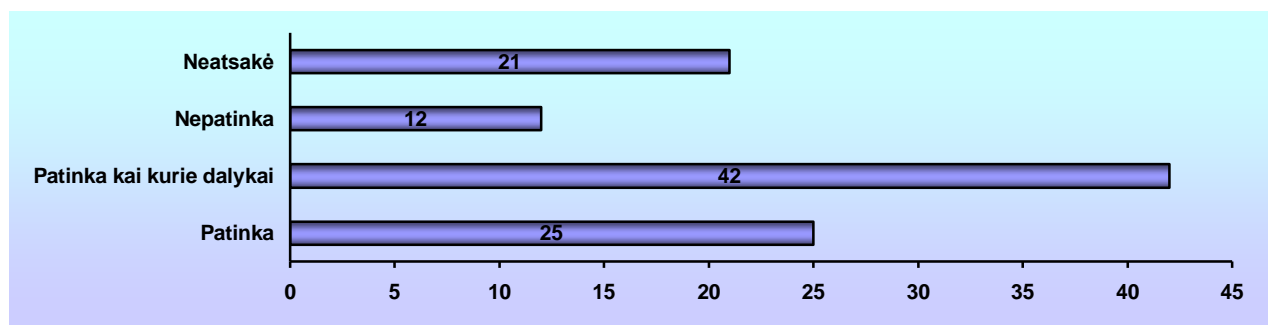
Kasdien poelgiai fiksuojami, aptariami, daromos išvados kartu su vaiku (8CB).

Bendrai išsiaiškinami įvykiai, atlyginama kitam padaryta žala. Pasisako mergaitės. Jos vertina savo ir kitų elgesį ir poelgius. Taip kuriame savivaldą ir saugią aplinką. Čia jau nusistovėjusi tokia tradicija, kad viskas visoms mergaitėms būtų aišku (3AM).

Pažymėtina, kad šią tvarką pagalbos specialistai vertina teigiamai

Mergaitės tampa švelnesnės, išmoksta higienos, pamokų metu pradeda stengtis, daro namų darbus, mokosi bendrauti, atsisakyti žalingų įpročių. Manau tam lemiamą reikšmę turi mokinių vertinimo ir pažangos tvarka (2 AM).

Mokymas ir mokymasis pamokoje. Kadangi vaikų socializacijos centras yra valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, vykdanči vaiko vidutinės priežiūros priemonę, tad viena iš vaiko pareigų – mokymasis. Tyrimu nustatyta, kad ketvirtadaliui vaikų mokytis patinka. 42 proc. apklaustųjų patinka mokytis tik kai kurių dalykų. 12 proc. respondentų nurodė, kad jiems mokytis nepatinka. 21 proc. respondentų į šį klausimą neatsakė (2.4.2. pav.).

2.4.2 pav. Mokinių požiūris į mokymąsi

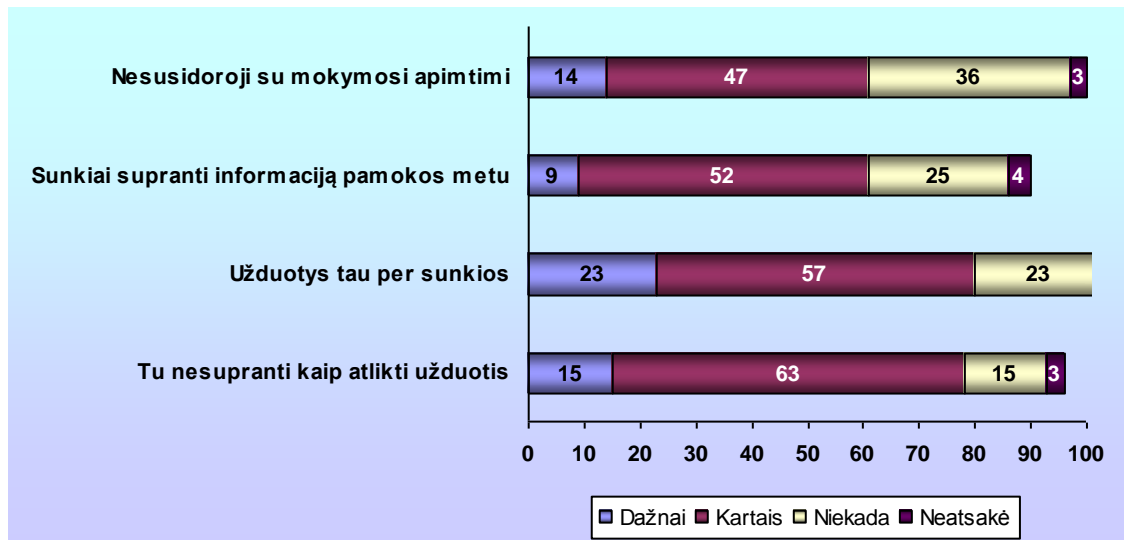
Pagrindiniai rizikos veiksniai, lemiantys mokymosi nesėkmes, susiję su individualiomis moksleivių savybėmis, nepakankamais mokymosi gebėjimais bei elgesio ypatumais (Dereškevičius, Rimkevičienė, Targamadzė, 2000; Rupšienė, 2000; 2005). Todėl tyrimu siekta išsiaiškinti VSC ugdytinių mokymosi sunkumus, jų jauseną pamokų metu.

ATASKAITA

(2011)

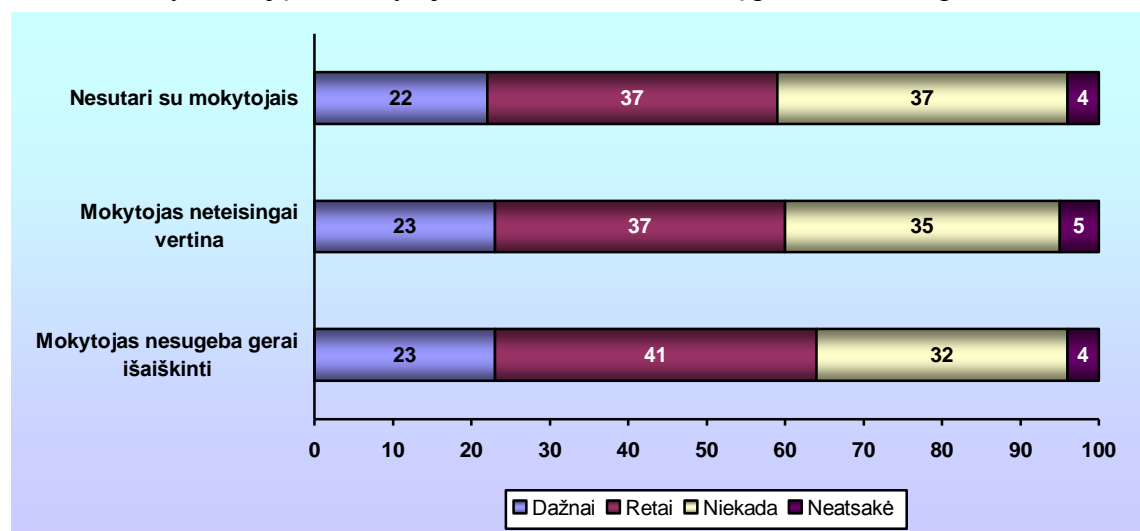
Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad daugiau nei penktadaliui pamokoje pateikiamo užduotys dažnai būna per sunkios, daugiau kaip pusė vaikų pažymėjo, kad užduotys jiems per sunkios kartais (2.4.3 pav.).

Didžioji dauguma (63 proc.) apklausos dalyvių kartais nesupranta kaip atlikti užduotį, 15 proc. tai pasitaiko dažnai. Apie pusę mokinių kartais sunkiai supranta pamokoje pateikiamą informaciją (52 proc.) ir nesusidoroja su mokymosi apimtimi (47 proc.). Tyrimo rezultatai rodo, kad daugiau nei trečdaliui mokinių pavyksta susidoroti su mokymosi apimtimi, o daugiau nei ketvirtadaliui – užduotys ir informacija pateikiama per pamokas yra suprantamos.

2.4.3 pav. Mokymosi užduočių ir apimties vertinimas

Gauti duomenys patvirtina tyrimų (Barkauskaitė, Martišauskienė, Gaigalienė ir kt., 2004; Indrašienė V., Kvieskienė, Targamadžė, 2006) rezultatus, kad dažniausi mokymosi sunkumai, su kuriais susiduria mokiniai yra susiję su mokytojo aiškinimu ir užduočių parinkimu bei pateikimu.

2.4.4 pav. Mokymosi sunkumai susiję su mokytojo darbu

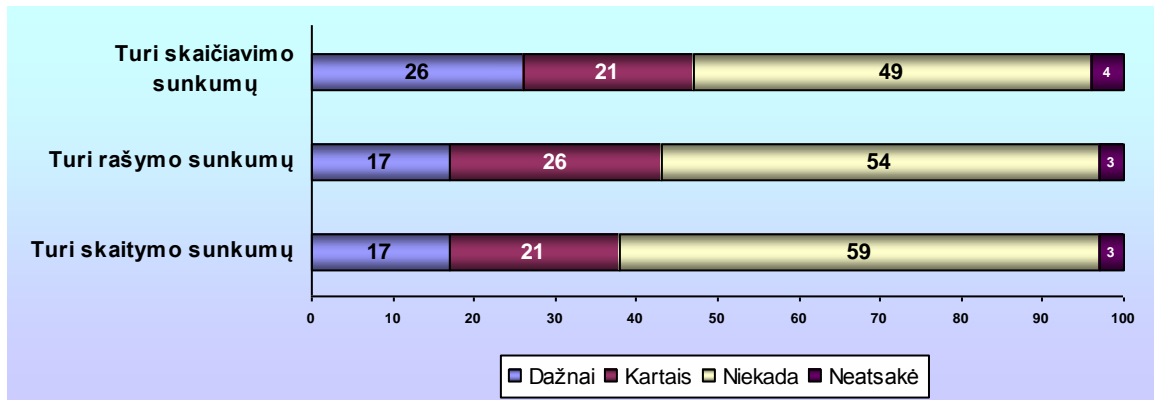
Nustatyta, kad daugiau nei pusė VSC ugdytinių dažnai ir kartais susiduria mokymosi sunkumais, susijusiais su mokytojo darbu (2.4.4 pav.). Apie penktadalis respondentų nurodė, kad dažnai nesutaria su mokytojais (22 proc.), mokytojai neteisingai juos vertina (23 proc.) ir nesugeba gerai išaiškinti (23 proc.). Daugiau nei trečdalis su šiomis problemomis susiduria kartais arba niekada.

ATASKAITA

(2011)

Šiuos atsakymus taip pat galima pagrįsti tyrimo (Socializacijos centrų veiklos kokybės išorės vertinimas, 2010) rezultatais: „pamokoje dominuoja mokytojo aiškinimas, užduotys visiems vienodos, pasigendama demonstracinių priemonių panaudojimo, per mažai skatinamas mokinių nuomonės pasireiškimas, daugeliui mokinių trūksta pasitikėjimo savimi, specialių poreikių mokiniai dažnai atlieka izoliuotas, individualias užduotis“, trūksta dėmesio mokinių asmeninei pažangai. Todėl kaip tobulintinos vaikų socializacijos centrų veiklos sritys išskiriamos: specialiųjų poreikių mokinių ugdymas, vertinimas kaip ugdymas, išmokymo stebėjimas, mokymosi veiklos diferencijavimas, mokytojo veiklos planavimas.

Domėtasi, kaip mokiniai vertina mokymosi sunkumus (2.4.5 pav.). Daugiau nei pusė VSC ugdytinių pažymėjo, kad su rašymo ir skaitymo sunkumais jie nesusiduria. Šiek tiek mažiau (49 proc.) nurodė, kad jiems niekada neiškyla skaičiavimo sunkumai. Tai, kad kartais iškyla rašymo, skaitymo ir skaičiavimo sunkumai nurodė apie penktadalis respondentų. Pažymėtina, kad dažniausiai mokiniams (26 proc.) iškyla skaičiavimo sunkumai. Rašymo (17 proc.) ir skaitymo (17 proc.) sunkumai rečiau iškyla dažnai.

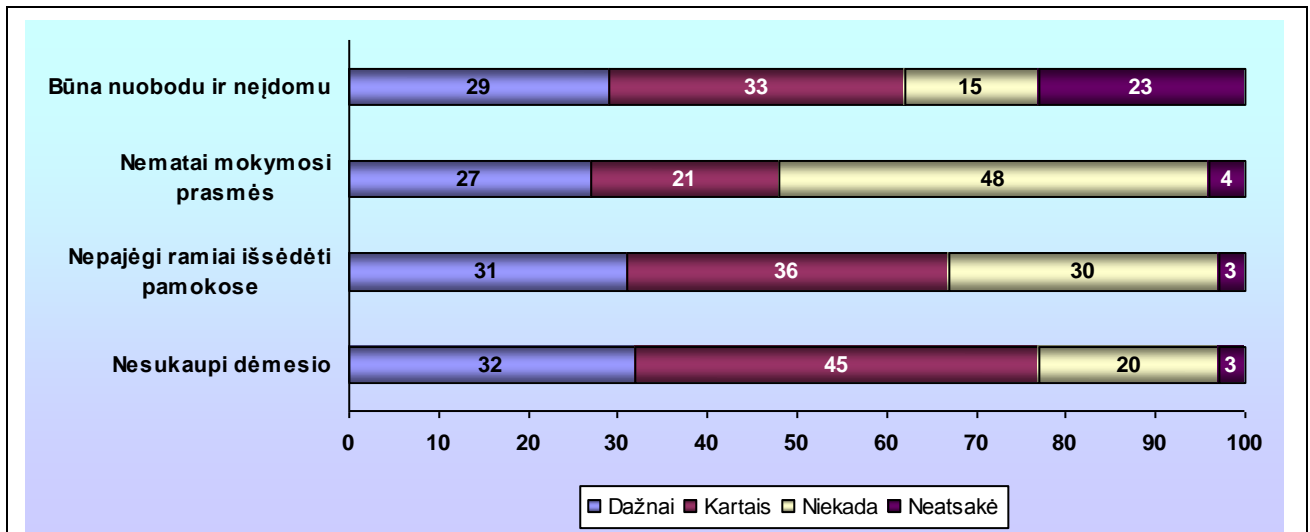

2.4.5 pav. Mokiniais išskylantys mokymosi sunkumai

Tyrimu nustatyta (2.4.6 pav.), kad nemaža dalis apklausoje dalyvavusių VSC ugdytinių susiduria su mokymosi sunkumais dėl individualių savybių. Mokiniai nesugeba sukaupti dėmesio pamokų metu: 32 proc. dažnai, 45 – kartais. Mokiniais dažnai sunku ramiai išsėdėti pamokose (31 proc.), būna nuobodu ir neįdomu (29 proc.). Apie trečdalis apklaustųjų nurodė, kad su šiomis problemomis jie susiduria kartais. Pažymėtina, kad beveik pusė apklausoje dalyvavusių VSC ugdytinių mato mokymosi prasmę.

ATASKAITA

(2011)

2.4.6 pav. Mokymosi sunkumai susiję su individualiomis savybėmis

Remiantis rangų vidurkiais nustatyta, kad mažiau mokytis patinka tiems mokiniam, kurie sunkiau sukaupia dėmesį ($\chi^2=7,343$, $df = 2$, $p<0,025$), nepajėgia ramiai išsėdėti pamokos metu ($\chi^2=9,872$, $df = 2$, $p<0,007$), nemato mokymosi prasmės ($\chi^2=11,272$, $df = 2$, $p<0,004$).

Pažymėtina, kad su teiginiais „užduotys pamokų metu per sunkios“ ($\chi^2=11,112$, $df = 4$, $p<0,025$); nesukaupi dėmesio ($\chi^2=11,668$, $df = 4$, $p<0,020$); nepajėgi ramiai išsėdėti pamokose ($\chi^2=13,013$, $df = 4$, $p<0,011$); sunkiai supranti informaciją pamokų metu ($\chi^2=9,622$, $df = 4$, $p<0,047$); nesutari su mokytojais ($\chi^2=12,315$, $df = 4$, $p<0,015$), labiau linkę sutikti ilgesnį laiko tarpą socializacijos centruose praleidę vaikai (2.4.1 lentelė).

2.4.1 lentelė. Mokinių nuomonė apie sunkumus per pamokas (Kruskal- Wallis kriterijus)

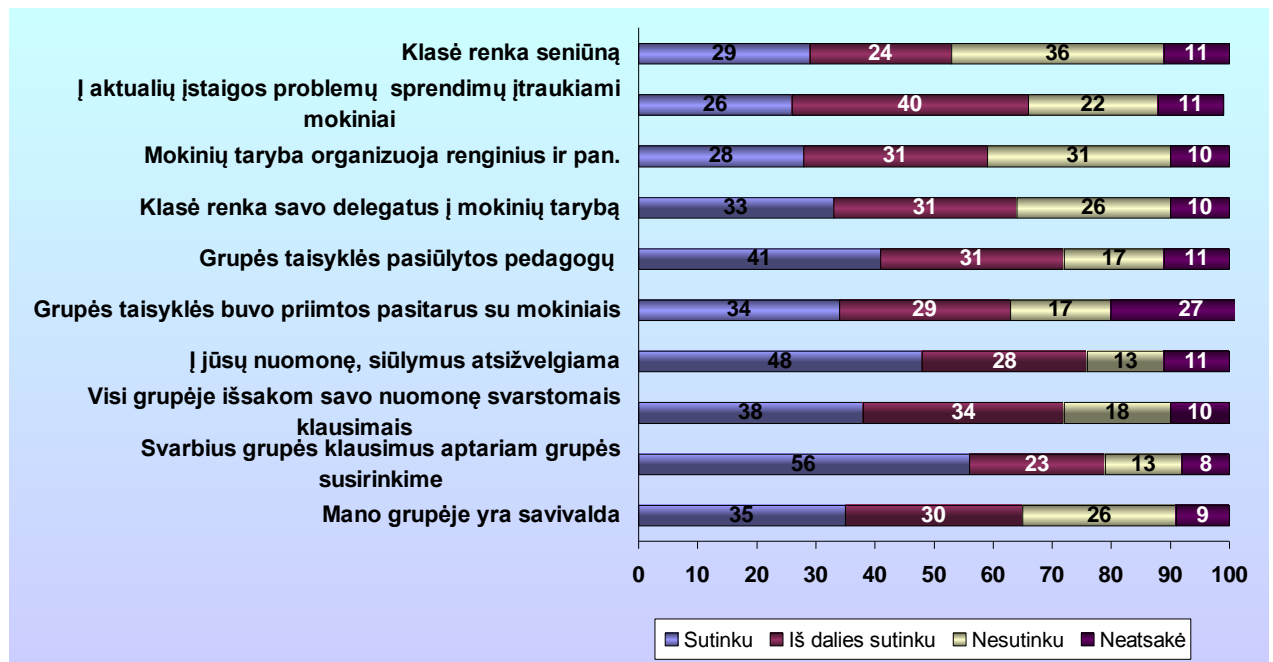
Teiginiai	χ^2	p reikšmė	df	Tiriamųjų grupė	Rangų vidurkiai
Užduotys tau per sunkios	11,112	0,025	4	iki 1 mėn.	26,67
				nuo 1 iki 3 mėn.	33,61
				nuo 3 mėn. iki 1 metų	40,94
				nuo 1 iki 2 metų	52,03
				daugiau nei 2 metus	48,43
Nesukaupi dėmesio	11,668	0,020	4	iki 1 mėn.	14,70
				nuo 1 iki 3 mėn.	34,82
				nuo 3 mėn. iki 1 metų	43,77
				nuo 1 iki 2 metų	43,78
				daugiau nei 2 metus	51,43
Nepajėgi ramiai išsėdėti pamokose	13,013	0,011	4	iki 1 mėn.	12,50
				nuo 1 iki 3 mėn.	37,21
				nuo 3 mėn. iki 1 metų	40,95
				nuo 1 iki 2 metų	45,41
				daugiau nei 2 metus	56,07
Sunkiai supranti	9,622	0,047	4	iki 1 mėn.	17,90

ATASKAITA

(2011)

informaciją pamokos metu				nuo 1 iki 3 mėn.	37,95
				nuo 3 mėn. iki 1 metų	40,50
				nuo 1 iki 2 metų	42,66
				daugiau nei 2 metus	53,00
Nesutari su mokytojais	12,315	0,015	4	iki 1 mėn.	34,00
				nuo 1 iki 3 mėn.	29,53
				nuo 3 mėn. iki 1 metų	40,44
				nuo 1 iki 2 metų	44,38
				daugiau nei 2 metus	60,71

Savivalda. Pilietinio sąmoningumo ugdymo sąlyga – savivaldos vaikų socializacijos centruose organizavimas. Respondentams buvo pateikta 10 teiginių, siekiant sužinoti nuomonę apie jų įtraukimą į sprendimų priėmimo procesus (2.4.7 pav.)

2.4.7 pav. Mokinių savivaldos požymių vertinimas

Nustatyta, kad 35 proc. sutinka ir 30 proc. iš dalies sutinka, kad jų grupėje yra savivalda. Nors beveik trečdalis respondentų nesutinka, kad jų grupėje yra savivalda. Nors ketvirtadalis apklaustųjų teigimu, grupėje nėra savivaldos, tačiau visgi didelė dalis sutinka (56 proc.) ir iš dalies sutinka (23 proc.), kad svarbūs klausimai aptariam grupės susirinkime.

Beveik du trečdaliai sutinka ir iš dalies sutinka su teiginiu, kad grupės susirinkimuose išsako savo nuomonę svarstomais klausimais ir 48 proc. sutinka su teiginiu, kad į jų nuomonę yra atsižvelgiama.

Nustatyta, kad grupės taisyklės priimamos bendradarbiaujant mokiniams ir mokytojams. 34 proc. mokinių pritaria teiginiui, jog grupės taisyklės buvo priimtos pasitarus su mokiniais, iš dalies su šiuo teiginiu sutinka 29 proc. 41 proc. teigimu, grupės taisyklės buvo pasiūlytos pedagogų, iš dalies su šiuo teiginiu sutinka 31 proc. respondentų.

Daugiau nei pusė respondentų renka delegatus į mokinių tarybą, tačiau trečdalis respondentų nesutinka su pateiktu teiginiu, galima daryti prielaidą, kad mokinių taryba skiriama, o ne renkama demokratiškai būdu. 31 proc. respondentų teigia, jog mokinių taryba nesirūpina jų buitimi, renginių organizavimu, tai tik dar kartą patvirtina teiginį, kad mokinių tarybos veikla, kai kuriuose socializacijos centruose yra tik formali.

26 proc. mokinių sutinka ir 40 proc. iš dalies sutinka su teiginiu, kad mokiniai įtraukiami į aktualių jiems klausimų sprendimą. Daugiau nei trečdalis mokinių teigia nerenkantys klases seniūno, tad galima daryti prielaidą, kad kai kuriose klasėse jis skiriamas grupės auklėtojo/mokytojo ar pan.

Reikia pastebėti, jog tai, kad VSC yra savivalda savo pasisakymuose teigė visi sociopedagoginės pagalbos specialistai dalyvavę tyrime: „veikia mokinių taryba“, „yra savivalda“, „mokinės pačios inicijuoja ir organizuoja susirinkimus“.

Kai kurių VSC specialistai ypatingai gerai vertina sukurta vaikų savivaldos sistemą ir mano galintys pasidalinti patirtimi su kitų centrų darbuotojais

Kad santykiai tarp vaikų būtų kuo geresni mokyklos savivalda nuveikia labai daug. Galėtume pasidalinti kaip aktyvinti mokyklos savivaldos veiklą (37KM).

Vaiko vidutinės priežiūros priemonių taikymo patirties analizė atskleidė socioedukacinės pagalbos vaikui ir jo šeimai kryptis bei organizavimo ypatumus socializacijos centre, išryškino sociopedagoginės pagalbos specialistų, dirbančių socializacijos centruose, funkcijas ir patirtį įgyvendinant vidutinę priežiūrą ir teikiant socioedukacinę pagalbą. Tyrimo rezultatai analizuoti tarptautinėse^{9, 10, 11, 12} ir nacionalinėje¹³ konferencijose, apibendrinti moksliniuose straipsniuose¹⁴, (4 priedas)¹⁵ ir pateikti monografijos 3.3 skyriuje¹⁶.

3. INSTITUCINIO IR TARPINSTITUCINIO BENDRADARBIAVIMO, ĮGYVENDINANT VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONES VERTINIMAS

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme (2010, 4 str.) akcentuojama, jog vaiko priežiūra ir socialinė integracija (reintegracija) grindžiamos visų šiame procese dalyvaujančių asmenų, vietos bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių,

⁹ Pivoriene J. Socioeducational support for delinquent children and youth in closed and semi-closed institutions: comparative analysis. *Social relations in turbulent times, 10th ESA conference*. Ženeva, 2011 09 7-10. Abstraktas <http://imatis.unige.ch/conference/abstractbooks/abstract.php?aID=2924>;

¹⁰ Indrašienė V., Merfeldaitė, O. Vaiko vidutinės priežiūros priemonių įgyvendinimas vaikų socializacijos centruose. *Tarptautinė konferencija Implementation of juvenile justice: socioeducational aspects*. Vilnius, MRU. 2011 11 24-25. http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/socialinio_darbo_katedra/Renginiai/Santraukos.doc

¹¹ Pivorienė, J., Resocialization of delinquent youth in Lithuania: project presentation. *Tarptautinė konferencija Implementation of juvenile justice: socioeducational aspects*. Vilnius, MRU. 2011 11 24-25. http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/socialinio_darbo_katedra/Renginiai/Santraukos.doc

¹² Indrašienė V., Pivorienė J. Socialinė pagalba šeimai, kai vaikui paskirta vidutinės priežiūros priemonė. *Tarptautinė konferencija Families in transitions: challenges and possibilities*. VDU, Kaunas, 2011 05 12-13. (2 priedas)

¹³ Merfeldaitė, O.; Indrašienė, V. Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas vaikų socializacijos centruose: socioedukacinė pagalba. Socialinio ugdymo kokybė kaip lygių galimybių socialinės sanglaudos stiprinimo veiksnys. Mokslinė konferencija. 2011-12-01-02Klaipėda : Klaipėdos universitetas. (3 priedas)

¹⁴ Merfeldaitė, O.; Pivorienė, J. Vaikų ir pagalbos specialistų požiūris į socializacijos centruose teikiamą pagalbą vaikams // Socialinis darbas : mokslo darbai = Social work : academic papers / Mykolo Romerio universitetas. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas. ISSN 1648-4789. 2011, Nr. 10(2), p. 255–266. [SocINDEX with Full Text; Social Work Abstracts; Central & Eastern European Academic Source]

¹⁵ Indrašienė, V.; Pivorienė, J., Pagalba šeimai, kai vaikui paskirta vidutinės priežiūros priemonė // Socialinis darbas. Patirtis ir metodai : mokslo darbai / Vytauto Didžiojo universitetas, (priimta spaudai, MRU leidyklai) (4 priedas)

¹⁶ Indrašienė, V.; Merfeldaitė, O.; Pivorienė, J.; Raudeliūnaitė, R. Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas socializacijos centruose: socioedukacinis aspektas : monografija. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas. 2011. 178 p. ISBN 978-9955-19-383-8

ATASKAITA

(2011)

organizacijų bendradarbiavimu ir tarpusavio pagalba. Vienas iš galimų institucinio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo būdų, galėtų būti atvejo vadyba.

Užsienio šalyse atvejo vadyba yra plačiai paplitusi įvairių paslaugų (socialinių, švietimo ir kt.) teikimo teorija ir metodika, taikoma profesinėje praktikoje. Skirtingos atvejo vadybos mokyklos, moksliniai šaltiniai pateikia įvairius atvejo vadybos apibrėžimus. Atvejo vadyba – tai paslaugų teikimo būdas, užtikrinantis, kad sudėtingas problemas turintis klientas laiku ir tinkamai gaus visas reikiamas paslaugas (Rubin, 1992). Tai konkrečių paslaugų konkretiems klientams (rizikos grupei) nustatymo, koordinavimo ir stebėsenos sistema (Kane, 1984). Atvejo vadyba – tai logiškų, nuoseklių žingsnių ir sąveikos procesų paslaugų tinkle visuma, kuri užtikrina, kad klientai gautų palaikančias, efektyvias, atsiperkančias reikiamas paslaugas (Vourlekis, Greene, 1992). Nepaisant įvairių apibrėžčių, galima išskirti keletą bendrų atvejo vadybos koncepcijos bruožų: paslaugų teikimo būdas, paslaugų teikimo tinklo kūrimo ir koordinavimo svarba, į klientą orientuotas procesas. Mikro lygmenyje atvejo vadybos procesą galima apibrėžti kaip ryšio tarp kliento ir paslaugų teikimo sistemų tinklo užmezgimą ir palaikymą (Pivorienė, 2007).

Johnson (2001) akcentuoja du atvejo vadybos tikslus: tęstinumą ir maksimalų funkcionavimą. Tęstinumas svarbus, nes dauguma klientų turi tokias sudėtingas problemas, kurių sprendimui reikia ilgesnio laiko. Maksimalus funkcionavimas reikšmingas, nes dauguma klientų funkcionuoja žemesniu nei savarankišku lygiu. Germanavičius, Čiurinskas (2002) pateikia šiuos atvejo vadybos bruožus: paslaugų prieinamumas 24 val. per parą, teikiama tiesioginė asmeninė parama, vykdoma bendruomenėje, trunka tiek laiko, kol yra poreikis, suteikia visą paslaugų spektrą. Šie du tikslai ypač aktualūs įgyvendinant vaiko vidutinę priežiūrą socializacijos centruose.

Šio skyriaus tikslas - atskleisti vaikų socializacijos centrų bendradarbiavimo patirtį tarpinstituciniame ir instituciniame lygmenyse, įgyvendinant vaiko vidutinės priežiūros priemonę.

Socializacijos centrų darbuotojai pripažįsta ir pabrėžia bendradarbiavimo svarbą tiek instituciniame, tiek ir tarpinstituciniame lygmenyse, kaip vieną iš pagrindinių vaiko vidutinės priežiūros priemonės efektyvumo veiksnių, padedant vaikui įveikti psichosocialines, elgesio problemas, užtikrinant sėkmingą jo socialinę (re)integraciją.

Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad pirmiausiai bendradarbiaujama institucijos viduje:

Jei vienas specialistas negali išspręsti vaiko problemos, kreipiasi į direktorės pavaduotoją ugdymui, kuri pasitelkia problemos sprendimui kitus specialistus (3 AM).

Taip pat pasitelkiama ir kitų institucijų specialistų pagalba. Kaip teigė viena informantė:

Vaiko problemos kompleksinės, todėl svarbu sutelkti visų kompetencijas, pastangas. Įjungiamo įvairias tarnybas, kurios teikia pagalbą ne tik vaikui, bet ir centro darbuotojams, tėvams (globėjams). Problemas sprendžiame kompleksiskai, kolegialiai (16 DB)“.

Tyrimo metu buvo domėtasi, kokias institucijas centrai įtraukia į pagalbos vaikui ir jo šeimai teikimą ir kokias problemas tos institucijos padeda spręsti. Socializacijos centrų darbuotojai nurodė, jog įgyvendindami vaiko vidutinės priežiūros priemonės tikslus, daugiausia bendradarbiauja su valstybės ir savivaldybės institucijomis: savivaldybės administracija, vaiko teisių apsaugos skyriais, policija, savivaldybių socialinės rūpybos skyriais, sveikatos įstaigomis, pedagoginėmis-psichologinėmis tarnybomis. Informantai teigė, jog minėtos institucijos padeda spręsti problemas, tiesiogiai susijusias su šių įstaigų paskirtimi, jų funkcijomis įgyvendinant vaiko vidutinės priežiūros priemonę.

Su savivaldybių administracija, vaiko teisių apsaugos tarnybomis bendradarbiaujama analizuojant vaikų gyvenimo, ugdymo, teisių apsaugos klausimus, sprendžiant klausimus dėl vaiko vidutinės priežiūros priemonės panaikinimo ar pratęsimo, jei tėvai (globėjai) nepalaiko ryšio su vaiku, dėl vaiko atostogų, dėl tolimesnės vaiko ateities. Nemaža dalis informantų bendradarbiavimą su minėtomis institucijomis vertino palankiai, akcentuodami, šių institucijų darbuotojų teikiamą pagalbą.

Pasitelkiama policija, Vaiko teisių apsaugos skyrius, savivaldybės prevencinio darbo koordinavimo grupė, mokykla. Taip pat kartais reikia priklausomybės skyriaus specialistų pagalbą, kartais

ATASKAITA

(2011)

užtenka centro administracijos pagalbos. Visi labai geranoriškai įsitraukia į pagalbos vaikui teikimą ir labai daug padeda (3AM).

Tačiau kurie-ne-kurie paminėjo, jog pasitaiko ir formalaus bendravimo atvejų, pasigenda aktyvesnio minėtų institucijų dalyvavimo vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme.

Kartais atrodo, jog jei vaikas pas mus, tai visa atsakomybė tenka mums (7 CB)

Neužtenka tik formalaus bendravimo – informacijos, ataskaitos, bet reikia gyvo domėjimosi, bendravimo, aktyvaus dalyvavimo priemonės vykdymo procese (16 DB)

Reikėtų, kad su mūsų įstaiga susijusios institucijos nepasivargintų susipažinti su mūsų centro veikla bei realiu gyvenimu (4 BB).

Taip pat buvo paminėta, jog pasigendama aktyvesnio bendradarbiavimo tarp vaiko gyvenamosios vietos ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra vaikų socializacijos centras, minėtų institucijų.

Norėtųsi, jog vaiko gyvenamos vietos ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra centras, įstaigos, atsakingos už vidutinės priemonės vykdymą, palaikytų glaudesnius tarpusavio ryšius, taip būtų visiems lengviau susikalbėti ir pasiekti kur kas geresnių rezultatų (4 BB).

Informantų teigimu, problemas, susijusias su teisės pažeidimais daugiausia padeda spręsti policija, kuri taip pat aktyviai įsitraukia į prevencinį darbą VSC

Kreipiamės ir sulaukiam pagalbos kai mokinys pabėga iš socializacijos centro, padaro kitus teisės pažeidimus, pavyzdžiui, sukelia muštynes, įvykdo vagystę ir kt. (16 DB).

Kartu policijos atstovai organizuoja susitikimus su centro bendruomene teisinio švietimo klausimais, organizuoja renginius, susijusius su eismo saugumu, renginius „Stabdyk nusikalstamumą“, taip pat organizuoja sportinius renginius ir centro mokiniams, ir įtraukiant kitas mokyklas (4 BB).

Tačiau kai kurių centrų darbuotojai paminėjo, kad norėtų aktyvesnio policijos įsitraukimo ypač į prevencinių ir kitų renginių organizavimą, nes

Pasigendame iniciatyvos iš jų pusės. Būna taip, kad renginių iniciatoriais dažnai būname mes patys (9 CB).

Socializacijos centrų darbuotojai nurodė, jog su savivaldybių socialinės rūpybos skyriais, seniūnijomis, socialinės paramos centrais bendradarbiauja dėl socialinės paramos, pagalbos vaikui jo šeimai teikimo“ (16DB). Su sveikatos priežiūros institucijomis bendradarbiaujama ne tik dėl vaiko sveikatos problemų, bet, kaip nurodė vienas kitas informantas, „kartas nuo karto pasitelkiami specialistai organizuojant renginius: sveikos gyvensenos, lytinio švietimo, nukreiptus prieš žalingus įpročius (3AB).

Informantai nurodė, jog pedagoginės psichologinės tarnybos padeda centrams spręsti vaikų specialiųjų poreikių tenkinimo klausimus, teikia konsultacinę, metodinę pagalbą centro darbuotojams vaiko pažinimo, psichologinių, elgesio, ugdymosi problemų sprendimo klausimais.

Tyrimas parodė, jog centrai siekia plėsti socialinį tinklą, ieško socialinių partnerių: centrai stengiasi užmegzti ir palaikyti kontaktus su nevyriausybinėmis organizacijomis, konfesinėmis organizacijomis, mokyklomis, kitomis įstaigomis. Su šiomis įstaigomis kartu vykdomi prevenciniai, socialiniai projektai, dalijamasi gerąja patirtimi; jos padeda organizuoti įvairius renginius, užsiėmimus vaikams, įvairina centro veiklos turinį.

Mes pasitelkiame į pagalbą iš vienos įstaigos psichologus, kurie veda vaikams užsiėmimus, kad galų gale vaikas išstartų magišką žodį – aš galiu (3AB).

Su religinėmis organizacijomis bendradarbiaujame kuriant efektyvesnę, bei turiningesnę moksleivių laisvalaikio užimtumą (4BB).

Ateina jaunimas iš vieno užimtumo centro, taip pat pedagogai, kurie dirba kitose mokyklose, atsiveda iš tų mokyklų jaunimą, kartu organizuojam įvairius renginius (2AM).

Bendraujam su šalia esančia mokykla, kartu organizuojam viktorinas, šventes, parodas sportines varžybas (23 EM).

Mūsų partneriai padeda mums įnešti naujovių, įvairina veiklą, o kartu padeda skleisti informaciją ir apie mūsų veiklą, pasiekimus (16 DB).

ATASKAITA

(2011)

Vieno kito socializacijos centro darbuotojai nurodė, kad įtraukia į centro veiklą savanorius. Tačiau tokio pobūdžio praktika kol kas yra ribota. Kaip parodė 2010 m. VŠĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ tyrimas, tik 13,9 proc. socializacijos centrų darbuotojų mano, kad jiems trūksta savanorių pagalbos. Taip pat per menkai skiriama dėmesio bendradarbiavimui su aukštosiomis mokyklomis, sudarant galimybes studentams atlikti praktikas. Be to, kai kurie informantai paminėjo, jog turi mažai galimybių plėsti socialinių partnerių tinklą dėl nepalankios geografinės padėties.

Tyrimo metu domėtasi, kaip centrams sekasi bendradarbiauti su vietos bendruomene. Darbuotojų atsakymai rodo, kad centrai ieško įvairių bendradarbiavimo ir dalyvavimo bendruomenėje būdų: rengiami bendri renginiai, šventės, parodos, talkos, sportiniai renginiai, atvirų durų dienos bendruomenei, taip pat užmezgami ryšiai su bendruomenėje esančiomis organizacijomis, įstaigomis, klubais. Kai kurių centrų darbuotojai nurodė, kad su bendruomene palaiko gerus, glaudžius ryšius.

Esame vietos bendruomenės nariai. Dalyvaujame bendruomenės organizuojamuose renginiuose, o bendruomene mielai dalyvauja centro renginiuose, visada suteikia reikalingą pagalbą. Dažnai sulaukiame pagyrimų, padėkų už bendradarbiavimą (16 DB).

Centrą palaiko vietos bendruomenė, ugdytinius kviečiasi į bendruomenėje vykstančias šventes, įtraukia į projektus. Bendruomenės atstovai aplanko ugdytinius įvairių švenčių proga, juos pasveikina. Visada noriai dalyvauja visuose renginiuose, į kuriuos būna kviečiami. Bendruomenė mūsų neatstumia, jaučiamės jos dalimi (8CB).

Tačiau, kai kuriems centrams, ypač jų kūrimosi laikotarpiu, teko susidurti su priešišku bendruomenės nusiteikimu jų atžvilgiu ir sunkiai sekasi užmegzti glaudesnius tarpusavio ryšius.

Bendruomenė buvo labai skeptiškai nusiteikusi mūsų atžvilgiu, tačiau jokių konfliktų tarp mūsų vaikų ir bendruomenės neįvyko ir bendruomenė aprimo (27EM).

Mes daug kalbėjomės su vietos bendruomene, siekdami sumažinti jų priešišumą, dabar priešiškumas, neigiamas požiūris keičiasi, tampa pozityvesnis (23EM).

Bendruomenė dar iki galo nesusigyveno su mumis, todėl menkai dalyvauja centro renginiuose, ne visada atsako į centro rodomą iniciatyvą užmegzti glaudesnius ryšius (25EM).

Kai kurių centrų darbuotojai minėjo, kad nors bendruomenė jų atžvilgiu nėra priešiška nusiteikusi, bet užmegzti glaudesnius, aktyvesnius ryšius sunkiai sekasi, dažniausiai iniciatyva vienpusė ir inicijuojama VSC.

Mes stengiamės kviešti vietos bendruomenę į centro renginius, patys siūlom ir organizuojam renginius bendruomenėje, bet sunkiai sekasi, bendruomene pasyvi, nelabai noriai įsitraukia, ypač į renginių organizavimą. Daugiau būna žiūrovais (6BB).

Vaikai daugumoje kilę iš kitų respublikos vietų, su vietos bendruomene aktyvių ryšių nepalaikom. Išskyrus parapijos bendruomenę (24EM).

Socializacijos centrų darbuotojų buvo teirautasi apie bendradarbiavimą su kitais socializacijos centrais. Informantai nurodė, jog bendradarbiavimas tarp centrų vyksta specialistų, administracijos, pedagogų, mokinių lygmenyse. Specialistai, pedagogai, administracija rengia bendrus susitikimus, metodines dienas, seminarus, kurių metu susipažįsta su centrais, dalijasi gerąja darbo patirtimi, darbo metodais, taip pat kartu aptaria ir teikia siūlymus dėl vaikų vidutinės priežiūros priemonės tobulinimo. Pagal galimybes retkarčiais centrai organizuoja išvykas į užsienio šalyse esančius panašaus pobūdžio centrus susipažinti su jų patirtimi, kaip organizuojamas ugdomasis darbas, laisvalaikio užimtumas, darbinė veikla ir kt.

Organizuojami bendri renginiai mokiniams: sportinės varžybos, koncertai, parodos. Tačiau centrų darbuotojai paminėjo, kad dažniems susitikimams, renginiams stokojama lėšų.

Siekiant užtikrinti vidutinės priežiūros priemonės efektyvumą ir sėkmingą vaiko resocializaciją, ypač svarbus vaikų socializacijos centrų bendradarbiavimas su vaiko tėvais (globėjais), juos įtraukiant į organizuojamą ugdomąją veiklą centre, palaikant nuolatinius (ne epizodinius) ryšius su

ATASKAITA

(2011)

šeima, suteikiant pagalbą. Tyrimo metu socializacijos centrų darbuotojų buvo teirautasi, kaip jiems sekasi bendradarbiauti su vaiko tėvais (globėjais).

Remiantis atsakymais būtų galima išskirti bendradarbiavimo su vaiko šeima pasiekimus ir tam tikrus kliuvinius. Kalbėdami apie teigiamą bendradarbiavimo patirtį informantai akcentavo, jog su tėvais (globėjais) stengiasi palaikyti nuolatinį ryšį: skambina į namus; rašo laiškus; sistemingai informuoja apie vaiko elgesį, mokymosi pasiekimus; kalbasi individualiai, atvykus tėvams ar nuvežus vaiką atostogų.

Tėvams aiškinama vaiko psichologinė būseną, patariama kaip elgtis mergaitei sugrįžus į namus/pas globėjus. Tėvai įtraukiami į vaiko socializacijos procesą bendraujant su jais telefonu, rekomenduojant jiems kaip paveikti vaiką organizuojant dažnesnį bendravimą, informuojant tėvus apie teigiamus pokyčius vaiko elgesyje(24EM)

Vaikų socializacijos centro darbuotojai taip pat organizuoja atviras tėvų dienas; tėvai (globėjai) skatinami dalyvauti organizuojamuose centro renginiuose; atvykus tėvams iš toliau suteikiama galimybė pasilikti, pernaktoti įstaigoje, ilgiau pabūti su vaiku.

Tėvams ir globėjams suteikiama galimybė lankytis, nakvoti įstaigoje. Jie lankosi tradicinėse įstaigos šventėse (23EM).

Specialistai pažymi, kad bendraujant su tėvais (globėjais) stengiamasi laikytis pozityvių nuostatų (nekritikuoti, nebarti ir pan.), tėvai informuojami apie centro specialistų teikiamą pagalbą, gali individualiai su kiekvienu jų pasikalbėti, spręsti kylančias problemas.

Kita vertus, informantai pabrėžė, kad glaudžių ryšių palaikymas priklauso nuo abiejų pusių iniciatyvos, aktyvumo, geranoriškumo

Tėvai, kurie domisi, kaip vaikui sekasi centre, palaiko nuolatinį ryšį tiek su vaiku, tiek centro darbuotojais, bet yra nemažai atvejų ir kitokių, kai susiduriame su tėvų abejingumu, nenoru lankyti vaiko, palaikyti su juo ryšius ir pan. (5BB).

Taigi kaip vieną svarbiausių bendradarbiavimo su tėvais/globėjais kliuvinių VSC darbuotojai nurodė tėvų (globėjų) abejingumą vaiko atžvilgiu, „nenorą nei jo lankyti centre, nei paskambinti, nei parašyti ar paimti atostogų metu“ (8CB). Informantai nurodė, kad yra nemažai tėvų, kurie atvyksta retai, o atvykę „nuolat kažkur skuba, nenori ilgiau pabūti, pabendrauti su vaiku, bendrauti su darbuotojais, pasidomėti, kaip sekasi jų vaikui, pasitarti“ (19DB).

Kai kurie darbuotojai akcentavo, jog yra dalis tėvų, kurie nesupranta savo vaidmens vidutinės priemonės vykdyme svarbos.

Jie mano, jog jei vaikas pas mus, tai vaiko ugdymas yra tik socializacijos centro darbuotojų reikalas (5BB).

Vaikai čia išmoksta higienos..... atsisakyti žalingų įpročių. Atvažiuoja mama ir viskas nubraukiama. Išlipa iš mašinos, išsitraukia cigaretę ir dar sūnui pasiūlo. Atseit, žiūrėkit (16DB)

Informantai nurodė ir kitas riboto kontakto su tėvais priežastis: tėvų (globėjų) materialiniai sunkumai, centrai toli nuo vaikų gyvenamos vietovės, tėvų priklausomybė ir kitos problemos. Todėl neatsitiktinai kai kurie informantai akcentavo, jog savivaldybės institucijos, atsakingos už vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymą turėtų daugiau kreipti dėmesio į pagalbos tėvams (globėjams), kurie susiduria su įvairiomis problemomis, teikimą. Be to pastebėta, kad kai kurie informantai, nors ir pripažįsta centro vaidmens svarbą teikiant pagalbą tėvams, tačiau labiau linkę atsakomybę deleguoti kitoms institucijoms, kurios turi dirbti su tėvais/globėjais.

Tėvai gali gauti ir gauna specialistų konsultaciją, jeigu tik tai juos domina. Be to čia jau turėtų dirbti daugiau kitos institucijos, mes dirbam daugiau su vaikais“ (2AM).

Vaiko vidutinės priežiūros priemonės tikslams pasiekti taip pat svarbi socializacijos centrų personalo kompetencija, tarpusavio bendradarbiavimas. Darbuotojo kompetencija – vienas iš svarbiausių organizacijos plėtros išteklių, leidžiančių jai siekti konkrečių tikslų (Indrašienė, 2009, Leliūgienė, Djačenko, 2010). Kita veiksmingos socialinės pedagoginės pagalbos teikimo sąlygų yra komandinis darbas, nes dirbant komandoje galima pasiekti daug geresnių rezultatų, nes planuojant, organizuojant, vertinant darbą su vaiku, tarpusavyje pasidalijama žiniomis, patyrimu.

Tyrimo metu socializacijos centrų darbuotojų buvo prašoma pasidalinti savo patirtimi apie tarpusavio bendradarbiavimą institucijoje, sprendžiant kompleksines vaiko psichosocialines problemas. Tyrimo duomenys rodo, kad vyksta pastovus keitimasis informacija, kasdien aptariami eiliniai klausimai, taip pat organizuojamos „apvalaus stalo“ diskusijos, susirinkimai, pasitarimai.

Vaiko problemos sprendžiamos centro specialistų komandoje: auklėtojai, socialiniai pedagogai, psichologas, mokytojai, specialusis pedagogas, administracija, kartais pajungiami specialistai iš šalies (psichologai, psichiatrai ir kt.). Dirbant komandoje kiekvienas pasidalija atsakomybę už tam tikrą veiklą (5BB).

Mums svarbiausia suteikt pagalbą vaikui. Pamatyt ir padėt. Todėl nuo pirmųjų dienų darbas su vaiku organizuojamas taip, kad paruoštumėm jį grįžimui į šeimą, visuomeninę ir šiame procese dalyvauja visi centro darbuotojai. Darbas vyksta komandoje, tarpusavyje tariantis, derinant veiklą, aptariant jos rezultatus. Stengiamės įtraukti tėvus, juos informuojame, prašome jų siūlymų, norime, kad jie būtų aktyvūs komandos nariai, tačiau ne visada tai pavyksta“ (24EM).

Taigi, vaiko vidutinės priežiūros priemonės tikslams pasiekti svarbus ir socializacijos centrų darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimas, bendradarbiavimas tarp socializacijos centrų, dalijantis gerąja darbo patirtimi, tobulinant vaiko vidutinės priežiūros priemonę.

Institucinio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo, įgyvendinant vidutinės priežiūros priemones ypatumus ir tobulinimo galimybes atskleidė atlikto interviu metu gauti duomenys. Tyrimas parodė, kad centrai siekia plėsti socialinį tinklą, ieško socialinių partnerių. Stengiamasi užmegzti ir palaikyti ryšius su nevyriausybinėmis organizacijomis, konfesinėmis organizacijomis, mokyklomis, kitomis įstaigomis. Kartu vykdomi prevenciniai, socialiniai projektai, dalijamasi gerąja patirtimi, šios įstaigos padeda organizuoti įvairius renginius, įvairina centro veiklą.

Dalinės tyrimo išvados

Vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimą instituciniame lygmenyje inicijuoja mokyklos vaiko gerovės komisija, o savivaldybės - savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija. Mokyklos vaiko gerovės komisija dirba su mokyklos nelankančiais, netinkamo elgesio mokiniais, vykdo psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevenciją ir organizuoja švietimo pagalbą.

Savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija koordinuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo įgyvendinimą, surenka informaciją ir pateikia ją savivaldybės administracijos direktoriui ir dalyvauja posėdžiuose dėl minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių vaikui skyrimo.

Paskyrus vidutinę priežiūros priemonę, šeima gauna minimalią pagalbą arba jos visai nesulaukia. Dažnai akcentuojama nepakankama pagalba iki vaikui patenkant į vaikų socializacijos centrą ir/ar jam išėjus, tačiau labai retais atvejais kalbama apie pagalbą ir vaikui, ir šeimai, kai vaikas yra centre. Teikiama pagalba yra fragmentuojama, išskaidoma atskirai vaikui, atskirai šeimai.

Iki patenkant į vaikų socializacijos centrus pagalbos vaikai dažniausiai kreipiasi į savo tėvus, mokyklos socialinius pedagogus, kiek rečiau psichologus ir vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojus. Mažiausiai mokiniai linkę dalintis savo problemomis su mokytojais, tačiau iš jų, po pagalbos iš tėvų, dažniausiai sulaukia pagalbos. Iš tėvų daugiau pagalbos sulaukia jaunesnio amžiaus ir mieste gyvenantys vaikai.

Mokiniam sunku adaptuotis centre dėl išankstinių neigiamų nuostatų centro atžvilgiu, namų ilgesio, bendravimo su kitais vaikais problemų. Labiausiai padedantys asmenys adaptuotis centre – grupės auklėtojas, direktoriaus pavaduotojas ir socialinis pedagogas. Vaikai pažymi, kad tai asmenys, kurie kalbasi su jais, pataria, padrąsina guodžia, moko bendrauti su kitais. Gyvenant centre mokiniai spręsdami jiems dažniausiai kylančias problemas, tokias kaip priklausomybės, konfliktai vaikų tarpe ir su mokytojais, dažniausiai pagalbos kreipiasi į šiuos asmenis, kurių suteikta pagalba daugeliu atvejų yra patenkinti. Pažymėtina, kad didelė dalis mokinių iš viso nelinkę ieškoti pagalbos.

Vaikų socializacijos centruose daug dėmesio skiriama neformaliai ugdymui, tačiau susiduriama su lėšų trūkumu, vaikų motyvacijos stoka, rutiniškumu. Vaikai teigia, kad jie mažai įtraukiami į

ATASKAITA

(2011)

laisvalaikio organizavimą, nors specialistų nuomone, jie stengiasi atsižvelgti į vaikų poreikius. Kaip viena iš stipriųjų vaikų socializacijos centrų pusių išskirtinas profesinis orientavimas. Vaikų apklausos duomenys patvirtina, kad didelis dėmesys skiriamas jų ateities planams.

Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad VSC yra kompleksinė bendruomenė, kurioje vyrauja sudėtinga santykių sistema. Vaikų apklausos duomenys rodo, kad jiems nuolat kyla įtampų susijusių su mokymusi ar bendra savijauta centre. Formalizuotas bendruomeniškumas – savivalda, taip pat vaikų vertinama kritiškai.

Siekiant užtikrinti vaiko vidutinės priežiūros priemonės efektyvumą ir sėkmingą vaiko socialinę reintegraciją svarbu, kad visos institucijos, atsakingos už priemonės įgyvendinimą, aktyviai bendradarbiautų.

Pasigendama bendradarbiavimo iniciatyvos, ypač iš vaiko tėvų/globėjų, vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės, bendruomenės pusės: dažnai bendradarbiavimo iniciatoriais šiais atvejais būna patys centrai. Kita vertus, centrai per menkai išnaudoja bendradarbiavimo galimybes su nevyriausybinėmis ir vyriausybinėmis organizacijomis, institucijomis, privačiais asmenimis, savanoriais, aukštosiomis mokyklomis.

Projekto rezultatams pristatyti 2011 m. lapkričio 24-25 d. Mykolo Romerio universitete suorganizuota tarptautinė mokslinė konferencija „Nepilnamečių justicijos įgyvendinimas: socioedukacinis aspektas“¹⁷.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

(ne daugiau kaip 4000 spaudos ženklų (1 psl.)).

Tarptautinės patirties analizė atskleidė tris svarbiausius sėkmingos nepilnamečių resocializacijos veiksniai: vidutinės priežiūros priemonės taikymo trukmės optimizavimas minimalizuojant institucijoje praleidžiamo laiko trukmę ir teikiant vaikams individualizuotą socioedukacinę pagalbą, ryšių su artimiausia vaiko aplinka palaikymas, kuriant tarpusavio bendradarbiavimo tinklą, personalo kompetencijos, organizuoti formalaus ir neformalaus ugdymo procesą, plėtojimas ir palaikymas. Taikant kraštutinę vaiko priežiūros priemonę – atidavimą į uždara instituciją – svarbu atsižvelgti į vaiko rizikos lygį ir remiantis vaiko individualia charakteristika suteikti multikompleksinę pagalbą, išskirtinį dėmesį skiriant mediacijos procesui.

Vaiko vidutinės priežiūros priemonių taikymas turi būti vertinamas kaip vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistema. Pagrindinės minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimo problemos tiek savivaldos, tiek mokyklos lygmenyje siejamos su menka vaiko narių motyvacija dėl darbo visuomeniniais pagrindais bei įstatymo spragomis - nenumatytos atsakomybės tėvams ir teisėtiems vaiko globėjams dėl minimalios priežiūros priemonių nevykdymo. Vaikų socializacijos centrų specialistai akcentuoja ankstyvosios prevencijos reikšmę ir pagrindinę atsakomybę dėl vidutinės priežiūros priemonės skyrimo deleguoja šeimai ir mokyklai.

Adaptacijos socializacijos centre periode vaikams išskylančius sunkumus, siejamus su susiformavusiomis neigatyviomis nuostatomis, socialinių įgūdžių stoka, laisvių apribojimu padeda įveikti grupės auklėtojai ir administracijos atstovai. Iki patekimo į vaikų socializacijos centrą ir gyvendami jame vaikai dažniausiai savo problemomis nėra linkę dalintis ir pagalbos nesikreipia. Pagalbos vaikai dažniausiai kreipiasi ir jos sulaukia iš mokytojo, auklėtojo, socialinio pedagogo. Tyrimo rezultatai rodo, kad socializacijos centruose dar nėra sukurta vieninga pedagoginę psichologinę pagalbą laiduojanti sistema, nes kitų pagalbos specialistų vaidmuo daugiau epizodinis. Vaikų socializacijos centrų specialistai akcentuoja ankstyvosios prevencijos reikšmę ir pagrindinę atsakomybę dėl vidutinės priežiūros priemonės skyrimo užkrauna šeimai ir mokyklai. Adaptacijos

¹⁷Internetinė prieiga:

http://www.mruni.eu/lt/universitetas/fakultetai/politikos_fakultetas/katedros/socialinio_darbo_katedra/renginiai/

ATASKAITA

(2011)

socializacijos centre periodu vaikams iškylančius sunkumus, siejamus su susiformavusiomis negatyviomis nuostatomis, socialinių įgūdžių stoka, laisvių apribojimu, padeda įveikti grupės auklėtojai ir administracijos atstovai. Prieš patekdami į vaikų socializacijos centrą ir gyvendami jame vaikai dažniausiai savo problemomis nėra linkę dalytis ir pagalbos nesikreipia. Tyrimo rezultatai rodo, kad socializacijos centruose dar nėra sukurta vieninga pedagoginę psichologinę pagalbą laiduojanti sistema, nes kitų pagalbos specialistų vaidmuo tėra epizodinis.

Pagalba šeimai, kurios vaikas ugdomas socializacijos centre, yra vienas iš pagrindinių veiksnių, sąlygojančių vaiko resocializaciją, nutraukus vidutinės priežiūros priemonių taikymą. Daugumos vaikų ir jų tėvų tarpusavio santykiai yra geri, vaikai su jais dažniausiai bendrauja telefonu, yra labiau linkę ieškoti kontakto su tėvais nei tėvai su vaiku. Kuriant artimas namų aplinkai sąlygas, skatinančias palankią ugdytinio socializaciją, orientuojamasi į fizinės aplinkos psichosocialines dimensijas. Kaip svarbų veiksnių ir sėkmingos vaikų reintegracijos galimybę tyrime dalyvavę specialistai nurodė įvairias elgesį keičiančias ar įgūdžius ugdančias programas. Pažymėtinos pastangos įtraukti tėvus į vaiko pasirengimą grįžti į visuomenę. Bendradarbiavimas su šeima apsiriboja informacijos tėvams (globėjams) teikimu, tęstinė socialinė psichologinė pagalba jiems nėra teikiama. Tėvai dėl objektyvių ir subjektyvių priežasčių atvyksta retai, nenoriai bendrauja su centro specialistais, nėra aktyvūs socializacijos centruose tėvams organizuojamų renginių dalyviai. Siekiant užtikrinti vaiko vidutinės priežiūros priemonės efektyvumą ir sėkmingą vaiko socialinę reintegraciją svarbu, kad visos institucijos, atsakingos už priemonės įgyvendinimą, aktyviai bendradarbiautų su valstybės ir savivaldybės institucijomis, vaiko tėvais (globėjais), socialiniais partneriais ir vietos bendruomene. Aktyvus abipusis bendradarbiavimas instituciniu ir tarpinstituciniu lygmeniu sudaro sąlygas vaikų socializacijos centro specialistams teikti veiksmingą kompleksinę pagalbą vaikui, kolegialiai spręsti kylančias problemas, tarpusavyje dalytis darbo patirtimi, tobulinti centro veiklą. Institucinę pagalbą teikia vaikų socializacijos centro specialistai. Kai problemai spręsti neužtenka vienos institucijos specialistų, įtraukiami kitų institucijų atstovai, galintys suteikti kompetentingą pagalbą sprendžiant iškilusią problemą.

REKOMENDACIJOS

VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRAMS

Siekiant kiekvienam mokiniui suteikti kokybišką pagalbą:

atlikti mokinio ir jo šeimos situacijos analizę, remiantis įvairių institucijų išvadomis bei vaiko stebėsenos ir specialisto pokalbio su juo rezultatais;

diagnozuoti pagrindines problemas bei mokinio galimybes įveikti konkrečias problemas:

identifikuoti mokinio emocinius ir mokymosi sunkumus,

numatyti individualų ugdymą pagal mokinio poreikius ir gebėjimus:

nustatyti kiekvieno specialisto atsakomybes už problemos sprendimą,

veiksmų planą orientuoti į vaiko socializaciją ir saugumą,

į pagalbos procesą būtina įtraukti kitas suinteresuotas institucijas.

Siekiant užtikrinti glaudesnę VSC ir tėvų bendradarbiavimą:

pagalbos planą pagal galimybes derinti su vaiko tėvais;

periodiškai informuoti tėvus apie mokinio pokyčius.

mokiniui išeinant iš VSC tėvams teikti pagrindines rekomendacijas dėl vaiko tolimesnės pozityvios socializacijos.

SAVIVALDYBĖMS

Paskyrus vaikui vidutinę priežiūros priemonę:

apjungti įvairių specialistų profesinius įgūdžius, žinias, praktinę patirtį ir koordinuojant konkrečius veiksmus, kurių pavieniai specialistai negali išspręsti;

atsakomybę už tarpinstitucinį bendradarbiavimą deleguoti seniūnijos socialiniam darbuotojui atsakingam už darbą su rizikos grupės šeima;

numatyti atskirus atvejo vadybininkų savivaldybės vaiko gerovės komisijose etatus, padedančius užtikrinti koordinuotos pagalbos vaikui ir šeimai teikimą savivaldybėje; nustatytą laiką tęsti vaiko stebėseną bei teikti jam socialinę pedagoginę pagalbą išėjus iš socializacijos centro.

LR ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJAI

Stiprinti VSC žmogiškuosius išteklius, kuriant pagalbos socializacijos centrų darbuotojams sistemą bei metodinę bazę, padedančią vidutinės priežiūros vykdytojams efektyviau atlikti savo funkcijas:

parengti rekomendacijas dėl individualizuotos pagalbos vaikui teikimo ir tėvų įtraukimo į pagalbos teikimą;

įdiegti vaikų elgesio stebėsenos sistemą, padėsiančią objektyviai vertinti vaiko elgsenos pokyčius.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A. Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika. Utena: Indra, 2003. P. 344.
2. Alexander R. Counseling, treatment and intervention methods with juvenile and adult offenders. Brooks/Cole cengage learning, 2000. P. 368.
3. Alifanovienė D., Šapelytė O. Nepilnamečių resocializacija vidutinę priežiūrą vykdančiose institucijose: pedagogų požiūris // Socialinis ugdymas: mokslo darbai, 2009, t. 9 (20), p. 84–98.
4. Ališauskienė S., Miltenienė L. Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius: Taikomasis mokslo leidinys. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universitetas. 2004. P.95.
5. Andriulis V. Nusikaltimų prevencijos patirtis Lietuvoje 1918-1940 metais. – Vilnius : Justitia, 2000. P. 285.
6. Aramavičiūtė V. Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis. 2005. P. 278.
7. Augienė D. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinio pažinimo plėtros ypatumai // Pedagogika. 2002, T. 61, p. 5–9.
8. Bagdonienė A., Kušleikienė L. Bausmių skyrimo nepilnamečiams ypatumai. // Profesinės studijos : teorija ir praktika, Nr.5, 2009. P.37-46
9. Barkauskaitė, M., Gaigalienė, M., Indrašienė, V., Rimkevičienė, V. Rizikos veiksniai, lemiantys moksleivių, iškrentančių iš pagrindinės mokyklos, žemus mokymosi rezultatus // Pedagogika: mokslo darbai, 2004, t. 74, p. 97–103.
10. Barkauskaitė M., Gaigalienė M., Indrašienė V., Rimkevičienė V., Pagrindinių ir vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų mokinių, turinčių mokymosi sunkumų, nesėkmingo mokymosi ir mokyklos nelankymo priežasčių lyginamoji analizė // Ugdymo psichologija : mokslo darbai. 2005, Nr. 15, p. 32-37..
11. Barkauskaitė, M., Gaigalienė, M., Indrašienė, V., Rimkevičienė, V., Guoba A. Socialinių veiksnių ir mokymosi nesėkmių sąsajos // Pedagogika: mokslo darbai, 2005, T. 79, p. 142 – 148.
12. Barkauskaitė M., Rodzevičiūtė E. Nenoro mokytis priežastys mokinių ir mokytojų požiūriu // Pedagogika: mokslo darbai. 2004, T.73, p. 89 – 93.
13. Barkauskaitė M., Martišauskienė E., Gaigalienė, M., Indrašienė V., Dačiulytė R., Zybartas S., Guoba A. (2004). Mokymosi krūviai bendrojo lavinimo mokykloje. *ŠMM Švietimo būklės tyrimai* // http://www.smm.lt/svietimo_bukle.
14. Bekarija Č. Apie nusikaltimus ir bausmes. - Vilnius : Mintis, 1992. P. 107.

15. Belgian Juvenile Justice// International Juvenile Justice: What Conclusions Can be Drawn// International Handbook of Juvenile Justice (ed. Josine Junger Taas; Scott H. Decker), New York: Springer, 2008. P. 549.
16. Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2004 m. birželio 15 d., Nr. ISAK-941 // Valstybės žinios, 2004, Nr. 100-3729
17. Bergeris P. L. Sociologija. Kaunas: Litterae Universitatis, 1995. P.195.
18. Berhman R. Society, social structure and child socialization. Boston: Little Brown, 1995.
19. Berns R.M. Vaiko socializacija. Šeima. Mokykla. Visuomenė. Vilnius: UAB “Poligrafija ir informatika“, 2009. P. 590.
20. Biggs J. Theoretical Foundations of Learning Environments. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 1999. P.144.
21. Bitinas B. Pedagoginės diagnostikos pagrindai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2002. P.199.
22. Bitinas B. Hodegetika. Vilnius: Kronta, 2004. P. 255.
23. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams, I dalis. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2008. P.151.
24. Bynum J. E., Thompson W. E. Juvenile delinquency: a sociological approach. 8th ed. Allyn an bacon. 2010. P. 522.
25. Bražienė N., Mockienė D., Bružienė V. Agresija kaip specifinė vaiko elgesio forma: teorinis aspektas //Jaunųjų mokslininkų darbai, 2008, Nr. 1 (17), p. 64-69.
26. Brown K. A., Schainker S. A. Doing all the right things // Journal of Cases in Educational Leadership, 2008, Nr. 11(1), p. 10-17.
27. Burman M., Bradshaw P., Hutton N., McNeill F., Munro M. Trends and developments in Youth Justice in Scotland//Conference of the european Society of Criminology, Amsterdam, 25-28 August, 2004
28. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius: Margi raštai, 1996. P.298.
29. Cliff R., Juvenile Justice: theory and practice. Tylor and Francis Group, 2011. P. 343.
30. Coyle, A., Human Rights Approach to Prison Management: Handbook for Prison Staff, London: International Centre for Primon Studies, 2002. P. 34.
31. Corsano W.A., Figelson L. Development and socialization in childhood. In. Handbook of social psychology. Eg. by Delamater J. New York: Springer Dondrecht Heidelberg, 2006, p. 125-156.
32. Cox S. M., Allen J.M., Hanser R.D., Conrad J.J. Juvenile Justice: a guide to theory, policy and practice. 7th ed. Sage publications, 2011. P. 467.
33. Goldson, B. Damage, harm and death in child prisons in England and Wales: questions of abuse and accountability // The Howard Journal of Criminal Justice, 2006, Vol. 45, p. 449–467.
34. Čepas A., Pavilionis V. Ankstyvoji nepilnamečių nusikalstamumo prevencija. Vilnius : Mintis, 1973. P.284.
35. Černius J. Mokytojo pagalbininkas. Kaunas: Litera, 1992. P.96.
36. Daft R. L. Management, New York: The Dryden Press, 1997
37. Darbas su prasižengusiais nepilnamečiais vaikų socializacijos centruose, Norvegijos patirties pritaikymas Lietuvai. Vilnius: UAB „Nestandardiniai.lt“, 2010. P.55.
38. Davies B., Ellison L. Naujoji strateginė kryptis ir mokyklos plėtra. Vilnius: Homo Liber, 2006. P.199.
39. Dereškevičius P., Rimkevičienė V., Targamadžė V. Mokyklos nelankymo priežastys. Vilnius: Aušra, 2000. P.230.

40. Detrick, Sh., Abel, G., Berger, M., Delon, A., Meek, Rosie (2008). Violence against children in conflict with the law. A Study on Indicators and Data Collection in Belgium, England and Wales, France and the Netherlands, 2008 <<http://www.defenceforchildren.org/files/Violence-Against-Children-in-Conflict-with-the-Law-EN.pdf>>
41. Dobranskienė R. Mokyklos bendruomenės vadyba. Klaipėda : Klaipėdos universiteto leidykla, 2002. P.184.
42. Drakšienė A., Drakšas R. Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė. – Vilnius : Eugrimas, 2008. P.105.
43. Dumbliauskienė M., Raulušonytė N. Šeima Lietuvoje 1989 – 2001 m. teritoriniu aspektu. // Geografija, 2004, T. 40, p. 34-40.
44. Dumčienė A., Bajoriūnas Z. Ugdymo pagrindai. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2006. P.158.
45. Dünkel, F (2005) Juvenile Justice in Germany: Between Welfare and Justice, Internet-publication European Society of Criminology, <www.esc-eurocrim.org, working groups: Thematic working group on juvenile justice>
46. Durkheim E. Sociologijos metodo taisyklės. Vilnius: Vaga, 2001. P. 152.
47. Europos konvencija „Dėl vaiko teisių įgyvendinimo“ (1987). <http://hr.kid.lv/lt/children_rights/tarptautiniai_dokumentai>
48. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R (87) 20 Dėl socialinės reakcijos į nepilnamečių nusikalstamumą (1987). Jungtinių tautų dokumentų rinkinys: nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija: standartai ir normos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
49. Furst M. Psichologija. Vilnius: LUMEN, 1998.P. 367.
50. Gaigalienė M. Šeimos funkcijų tyrimo pedagoginiai aspektai // Pedagogika. 2002, Nr. 60, p. 84–87.
51. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. Asmenybės brendimas ir psichologija. Vilnius: Tyto alba. 2002. P.277.
52. Galinaitytė J. Nepilnamečių nusikaltimų profilaktika. – Vilnius : Mintis, 1975. P.20
53. Galinaitytė J. Nusikaltėlio asmenybės formavimasis //Kriminologija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 272-285.
54. Gečėnienė, S. Pareigūnų, dirbančių su nepilnamečiais, požiūris į prevencijos priemonių veiksmingumą // Jurisprudencija, 2004, T. 63 (55), p. 99 – 110
55. Gečėnienė, S. Jaunimo baudžiamoji atsakomybė Austrijoje // Teisės problemos, 2000, Nr. 3-4, p. 68-69.
56. Germain C. B., Gitterman A. The Life Model of Social Work Practice. 1980, New York: Columbia University Press. P.611.
57. Germanavičius A., Čiurinskas D. Atvejų vadybos metodas. Kas tai?//Sveikata. 2002, Nr. 8, p. 32-37.
58. Goldson, B. Damage, harm and death in child prisons: Questions of abuse and accountability // The Howard Journal of Criminal Justice, 2006, 45(5), p.449-467.
59. Grahm J., Moore C. Beyond Welfare Versus Justice in England and Wales// International Juvenile Justice: What Conclusions Can be Drawn, New York: Springer 2008.
60. Griepėdienė V., Indrašienė V. Globos namų auklėtinių mokymosi sunkumai // Edukacinės studijos : jaunųjų mokslininkų darbai. 2008, T. 6, p. 82 – 96.
61. Harris A., Chrispeels J.H. Improving Schools and Educational Systems: International Perspectives. - London: Routledge, 2006. P. 315.
62. Howell J.C. Preventing and reducing juvenile delinquency (2nd ed.). Sage publication: Thousand Oaks, 2009. P. 377.

ATASKAITA

(2011)

63. Ilgūnienė R.. Nepilnamečių nuikalstamumo priežastingumo socialiniai veiksniai // Socialinis ugdymas: mokslo darbai, 2010, T. 13 (24), p. 97 – 110.
64. Imbrasaitė J. Teisės sociologija. / Sociologija: vadovėlis. Sud. V. Leonavičius. Kaunas: Vytauto Didžiojo uiversitetas, 2004, p. 190-202.
65. Indrašienė V. Pedagoginė facilitacija ugdymo procese: [habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga]. Vilnius : VPU leidykla, 2009. P.50.
66. Indrašienė, V., Barkauskaitė, M., Vasiliauskas, R., Gaigalienė, M., Prakapas, R., Survutaitė, D., Rimkevičienė, V., Guoba, A. Nesėkmingo mokymosi mastai ir priežastys, *ŠMM Švietimo būklės tyrimai*, 2003, [žiūrėta 2011-11-03], http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/NMMP_ataskaita.doc
67. Indrašienė, V., Kviessienė, G., Merfeldaitė, O. Tarpdalykinės socialinės-pedagoginės pagalbos komandos veiklos modelis, sprendžiant vaikų socialinės atskirties problemas // Tiltai: mokslo darbai, 2007, T.4, p. 97–108.
68. Indrašienė, V., Kviessienė, G., Targamadžė, V., Merfeldaitė, O., Valeckienė, D., Suboč, V. Pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje veiksmingumas // *ŠMM Švietimo būklės tyrimai*, 2006, [žiūrėta 2008-12-19], http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/ppp_mokykl_veiksmingumas.pdf
69. Indrašienė, V., Merfeldaitė, O. Social Pedagogical Assistance in School as a Means for Implementation of Social Justice in Education // Tiltai: mokslo darbai, 2010, T.1, p. 63–73.
70. Indrašienė, V., Suboč, V. Sociopedagoginės pagalbos vaikams, patyrusiems mokymosi nesėkmes, prielaidos // *Pedagogika: mokslo darbai*, 2008, T. 89, p. 115–122.
71. Indrašienė, V., Suboč, V. Tėvų požiūris į socialinės pedagoginės pagalbos mokykloje organizavimą // *Socialinis ugdymas: mokslo darbai*, 2008, T. 16, p. 59–73.
72. Indrašienė V., Targamadžė, V. Mokinių požiūris į technologijų mokymosi pasirinkimo galimybes // *Pedagogika: mokslo darbai*, 2006, T. 85, p. 93–98.
73. Jarvis P. Mokymosi paradoksai. –Kaunas: VDU Švietimo studijų centras, 2001. P.183.
74. Johnson L.C. Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2001. P.272.
75. Jonutytė I., Litvinas Š. Paauglių socialinės-edukacinės problemos ir jų prevencijos galimybės šiuolaikinėje visuomenėje. Klaipėda, 2007
76. Jovaiša L. Edukologijos pradmenys. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001. P. 276
77. Jovaiša L. Edukologijos įvadas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2002. P.226.
78. Jovaiša L. Hodegetika. Vilnius: Agora, 2003. P. 319.
79. Jucevičienė P. Besimokantis miestas. Kaunas: Technologija, 2007. P.407.
80. Junger-Tas, J. Trends in International Juvenile Justice: What Conclusions Can be Drawn / *International Handbook of Juvenile Justice*, (ed. Josine Junger Taas; Scott H. Decker), New York: Springer, 2008, P.549.
81. Jungtinių Tautų nepilnamečių, kuriems atimta laisvė, apsaugos taisyklės (Havano taisyklės, 1985). Jungtinių tautų dokumentų rinkinys: nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija: standartai ir normos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 391-410.
82. Jungtinių Tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės (Rijado gairės), 1990. Jungtinių Tautų dokumentų rinkinys: nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija: standartai ir normos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 377-390.
83. Jungtinių Tautų standartinės minimalios nepilnamečių justicijos įgyvendinimo taisyklės (Pekino taisyklės). Žmogaus teisės: Jungtinių Tautų dokumentai. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras. http://www/nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/uzs_teis_aktai/Pekinotaisykles%20red.htm
84. Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracija (1959 m.). http://hr.kid.lv/lt/children_rights/tarptautiniai_dokumentai >
85. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989) // *Valstybės žinios*, 1995, Nr.60-1501.

86. Jungtinių Tautų Ekonominės ir socialinės tarybos 1990 m. gruodžio 14 d rekomendacija „Nepilnamečių justicijos administravimas“, http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/Nep_just_administrav.htm
87. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius, 2002. P.298.
88. Juodaitytė A., Martišauskienė E. Darželio mokyklos bendruomenės dalyvavimas kuriant organizacijos kultūrą: sąlygos ir galimybės // *Pedagogika : mokslo darbai*, 2007, T. 88, p. 19 – 24.
89. Juodraitis A. Asmenybės adaptacija: kintamųjų sąveika. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 2004. P.165.
90. Juodraitis, A. Vaikai, turintys emocijų ir elgesio sutrikimų. Specialiojo ugdymo pagrindai. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2004, p. 274-294.
91. Justickaja S., Kalpokas V., Ūselė L. Jaunimo delinkventinis elgesys ir viktimizacija Lietuvoje: paplitimas, veiksniai ir rizikos faktoriai // *Teisės problemos*, 2008, Nr. 4 (62), p. 67-108.
92. Justickaja S., Kalpokas V., Ūselė L. Lithuania. In *Juvenile delinquency in Europe and beyond. Result of the second international self-report delinquency study*. London, New York: Springer Dordrech Heidelberg, 2010, p. 267-278
93. *Juvenile delinquency in Europe and beyond. Result of the second international self-report delinquency study*. London, New York: Springer Dordrech Heidelberg, 2010. P. 434.
94. Kane R. Case Management: Ethical Pitfalls on the Road to High-Quality Management Care. In *Case Management in Social Work Practice*. Ed. Rose S. M. Longman, 1992.
95. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Kaunas: Judex, 2002. P. 398.
96. Kazlauskas M. Nuo nusikaltimo iki bausmės/ Marcelis Kazlauskas Įstatymo sargyboje. Vilnius: Mintis, 1980. P.109.
97. Kiškis A. Neigiamas smurto televizijoje poveikis nepilnamečiams ir jo prevencija // *Jurisprudencija*. 2004, Nr. 59(51) p. 39–53.
98. Kyvsgaard, B. Youth Justice in Denmark, in *Youth crime and youth Justice –Vomparative and Cross- National Perspectives*, M.Tonry and A.N. Doob (eds), Crime and Justice, 2004, vol. 31, Chicago: University of Chicago press, p.349-391.
99. Koršunovė, U. Bendradarbiavimo galimybės mokykloje teikiant psichologinę pedagoginę pagalbą mokiniams. Vilnius : Lietuvos sporto informacijos centras, 2008, P. 55.
100. Krasauskas G. Mokytojų profesinės kompetencijos ugdymas stiprinant bendradarbiavimą. *Pedagogų kompetencijų raiška ugdymo procese*. Vilnius: „Versus aureus“. 2007. P. 308 – 313.
101. *Kriminologija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, P.666.
102. Kvieskienė G., Indrašienė V. Socialinio darbo ypatumai vaikų globos namuose. Vilnius : Lodvila, 2008, P. 115.
103. Kvieskienė G. Nepalikime vaiko nuošalyje. Vilnius: Baltijos kopija, 2004. P.127.
104. Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija kaip ugdymo paradigma. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2007. P.184.
105. Kvieskienė G. Socializacija ir vaiko gerovė. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2003. P. 249.
106. Kvieskienė G. Socializacijos pedagogika. Vilnius: Baltijos kopija, 2000, P.83.
107. Laan P. H., Graham J. Nieuwe manieren om jeugddelinquentieaan te pakken // *Tijdschrift voor familie-en jeugdrecht*, 2004, T. 26 (6), p. 144-151.
108. Lakis J., Ignatavičius S., Paklad T., Stancelis V., Tamošiūnas T. Mokyklos bendruomenė. Vilnius, 1996. P.68.
109. Larson R. 2000. Toward a psychology of positiveyouth development // *American Psychologist*. Nr. 55.P. 170–183.

110. Lawrence R. School Crime and juvenile justice. Oxford: Oxford university press, 2007. P.313.
111. Lee J.C.K., Williams M. School Improvement: International Perspectives. New York: Nova Science Publishers Inc., 2006. P. 396.
112. Leliūgienė I. Socialinė pedagogika. Kaunas: Technologijos, 2002. P.423.
113. Leliūgienė I. Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas: Technologija, 1997, p. 310.
114. Leliūgienė, I., Djačenko, V. Socializacijos centro edukacinė sistema –ugdytinių tolimesnį formalųjį mokymąsi lemiantis kompleksinis veiksnys // Socialinis ugdymas: mokslo darbai, 2010, t. 13, p. 13–31.
115. Lemme H. B. Suaugusiojo raida. Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika. 2003, P.575.
116. Lengvinas D. Nepilnamečių resocializacija – aktuali ugdymo problema // Tiltai : mokslo darbai, 2009, t 1 (46), p. 71 – 82.
117. Lengvinas D. Educational assistance to convicted juvenile offenders by educators working at the houses of correction // Tiltai : mokslo darbai, 2010, t 2 (51), p. 113-125.
118. Lengvinas D., Grosas J. Nuteistų nepilnamečių požiūris į resocializaciją Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje pataisos namuose: kiekybinio tyrimo duomenų interpretacija // Tiltai : mokslo darbai, 2009, T. 3 (48), p. 17 – 30.
119. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1070 „Dėl nepilnamečių justicijos 2009-2013 metų programos patvirtinimo // Valstybės žinios, 2009, Nr. 33-1268.
120. Leonavičius V. Emilis Durkheimas. Iš Leonavičius V., Norkus Z., Tereškinas A. Sociologijos teorijos: vadovėlis. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2006.
121. Leonavičius V. Socializacija ir jos vaidmuo visuomenėje. Iš Sociologija: vadovėlis. Kaunas: VDU, 2004, p. 56-66.
122. Leonavičius V. Struktūrinis funkcionalizmas. Iš Leonavičius V., Norkus Z., Tereškinas A. Sociologijos teorijos: vadovėlis. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2006.
123. Liaudanskienė G., Leliūgienė I. Nepilnamečių resocializacija – anachronizmas, utopija ar iššūkis šiuolaikiniams socialiniams mokslams // Pedagogika, 2007, Nr. 88, p. 106-115.
124. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=111555
125. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=111555
126. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. X-1569 „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr.69-2624.
127. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo // Valstybės žinios, 2003, Nr. 32-1318.
128. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų. 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX-1700 // Valstybės Žinios, 2003, Nr. 71-3216.
129. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas 2011 m. sausio 3 d. Nr. A1-2 „ Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2011–2015 metų programa“ // Valstybės Žinios, 2011, Nr. 2-81.
130. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokyklos nelankančių vaikų sugražinimo į mokyklas programos patvirtinimo“ 2010 m. spalio 7 d. Nr. V-1688 // Valstybės žinios, 2010, Nr. 122 -6232
131. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas // Valstybės žinios, 1991, Nr. 23-593; Valstybės žinios, 2003 Nr. 63-2853.
132. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas // Valstybės žinios, 2011, Nr. 38-1804

ATASKAITA

(2011)

133. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas //Valstybės žinios, 2007, Nr.XI-1238; Valstybės žinios, 2010, Nr. XI-1232.
134. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2010 m. ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/ZXOTQDNR.PDF> (žiūrėta 2011 06 10)
135. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. nutarimas Nr.581. Dėl Lietuvos Respublikos nepilnamečių minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo koncepcijos patvirtinimo // Valstybės žinios, 2003, Nr. 47-2080
136. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. nutarimas Nr. 600. Dėl nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programos patvirtinimo // Valstybės žinios, 2004, Nr. 83-3008
137. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. nutarimas Nr. 1070. Dėl nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programos patvirtinimo // Valstybės žinios, 2009, Nr. 110-4664
138. Litvinienė J. Šeima – vaiko ugdymo institucija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykl, 2002, P.146.
139. Luobikienė I. Socialinių tyrimų metodika. Kaunas: Technologija, 2003. P.135.
140. Malinauskienė O., Žukauskienė R. Paauglių emocinių ir elgesio sunkumų sąsajos ir pokyčiai per trejus metus: amžiaus ir lyties ypatumai // Psichologija, 2007, t. 35, p. 19-31.
141. Martišauskienė E. Mokytojų vertybinių nuostatų įkūnijimas ugdymo procese // Pedagogika : mokslo darbai, T. 93, 2009, p.25-35.
142. Maslauskaitė A. Tarpusavio santykių kokybė Lietuvos šeimose // Sociologija. Mintis ir veiksmas, 2005, Nr. 1, p. 122-134 .
143. Merfeldaitė O., Indrašienė V. Implementation of minimal care of children at the local self-government and institutional level // Socialinis darbas: mokslo darbai, 2011, Nr. 10 (1), p. 6-11.
144. Merfeldaitė O., Pivorienė J., Raudeliūnaitė R. Socializacijos centrų veikla vaikų resocializacijos procese: lyginamoji analizė // Socialinis darbas: mokslo darbai. 2011, Nr.10(1), p. 12-19.
145. Merfeldaitė, O. Socialinės pedagoginės pagalbos efektyvumas mokykloje: klasių auklėtojų požiūris // *Socialinis ugdymas* : mokslo darbai. 2007, Nr.1(14), p. 8-18.
146. Merfeldaitė O. Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo stiprinimas sprendžiant vaikų socializacijos problemas // Socialinis ugdymas : mokslo darbai, 2009, Nr.8 (19), p. 59 – 71.
147. Merkys G. Veiksmingų resocializacijos ir ugdymo metodologijų paieškos problema. Iš Nepilnamečių resocializacija. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2002.
148. Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas: Aušra, 2003. P.548.
149. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004. Prieiga per internetą <http://www.euroguidance.lt>
150. Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008-2010 m programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano vykdymo 2010 metų ataskaita. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2011. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/Posed_medz/2011/110413/04.pdf (žiūrėta 2011 06 10).
151. Nasvytienė D. Vaiko elgesio ir emocinės problemos. Kontekstas, psichologinis įvertinimas ir pagalba : metodinis leidinys aukštajai mokyklai. Vilnius : Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005. P.91.
152. Navaitis G. Psichologinė parama paaugliui. Vilnius: Kronta, 2001. P. 183.
153. Nefas S. Mokyklos bendruomenės svarba vietos bendruomenėje / Ugdymas ir informacinės visuomenės kūrimas/ 8 tarptautinė mokslinė konferencija, Vilnius, 2001, p. 105– 112.
154. Nepilnamečio asmenybė ir nusikalstamumas. Vilnius : Mintis, 1984P. 132.
155. Nepilnamečių justicija Lietuvoje: situacijos analizė, išvados ir pasiūlymai. Vilnius: Mokslo aidai, 1998. P.108

ATASKAITA

(2011)

156. Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika. Vilnius : Petro ofsetas, 2007, P.186.
157. Nepilnamečių justicijos programa (1999 – 2002). Internetinė prieiga: <http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Liet_teis_aktai/nepilnameciu%20just%20progr.htm>, žiūrėta [2010 09 01]
158. Nepilnamečių justicijos programa (NJP): vidinis įvertinimas. Vilnius: Teisės institutas, 2002. P.3.
159. Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija. Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 1998.
160. Nepilnamečių resocializacija: priežiūros įstaigų psichosocialinė ir edukacinė situacija (sud. Merkys G., Ruškus J., Juodraitis A), Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2002.P. 179.
161. Payne M. Teamwork in multiprofessional care. USA: Palgrave, 2000. P. 288.
162. Pakštaitis, L. Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės reglamentavimo bei taikymo problemos. // Jurisprudencija : mokslo darbai. 2007, Nr. 8(98), p. 13-19.
163. Pavilionis V. Jei paauglys nusikalto. Vilnius : Mintis, 1987. P.71
164. Pavilionis V. Paauglys ir įstatymas. Vinius : Mintis, 1978. P.88.
165. Petrulytė A. Jaunesniojo paauglio psichosocialinė raida. Vilnius: Presvika, 2003. P.77.
166. Petty G. Šiuolaikinis mokymas, Vilnius : Tyto alba, 2006.P.667.
167. Pintrich, P., Schunk, D. Motivation in Education: Theory, Research and Applications (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill., Inc. 2002, p. 7, 64-78.
168. Pivorienė J., Miliauskienė J. Rizikos grupei priklausančių paauglių ir jų tėvų tarpusavio santykių ypatumai // Socialinis darbas: mokslo darbai, 2006, Nr. 5 (11), p. 96-107.
169. Pivorienė J. Atvejo vadyba socialinio darbo metodikoje//Socialinis darbas: mokslo darbai. 2007, Nr. 6 (1), p. 68-75.
170. Pocienė A. Socialinės tvarkos ir saugumo prielaidos mieste: aplinkos kriminologijos teorijų taikymo patirtis Vakaruose ir perspektyvos Lietuvoje // Teisės problemos, 2009, Nr. 4 (66).
171. Pollard A. Refleksyvus mokymas, Vilnius: Garnelis, 2006.P. 463.
172. Prakapas R. Tolerancija kaip pedagoginio bendravimo principas // Socialinis ugdymas : mokslo darbai, 2006, Nr.1 (12), p. 77 – 83
173. Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 18 au 27 avril 2005, 2006, para. 136.)
174. Raslavičienė G. Pažeisti socialiniai ryšiai ir vaikų psichoemocinė sveikata. Sociologija: praeitis, dabartis, perspektyvos: mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija. 2001, P. 451–456.
175. Ratcliff, N., Hunt, G. Building teacher – family partnerships: the role of teacherpreparation programs // Education, 2009, Vol 129, Nr.3. P. 495 – 505.
176. Reardon B. A. Tolerancija — taikos pradžia. D.1.Kaunas: Spindulys, 1999. P.144.
177. Reingardienė J. Šeimos sociologija. Iš Sociologija: vadovėlis. V. Kaunas: VDU, 2004, p. 232-255.
178. Roberson C. Juvenile justice. Theory and practice. New York: CRC press, 2010, P. 343.
179. Rubin A. Case Management. In Case Management in Social Work Practice. Ed. Rose S. M. Longman, 1992.
180. Rumeika J. Milicijos patirtis kovoje su nepilnamečių teisėtvarkos pažeidimais bei nepriežiūra. Iš Nepilnamečių teisėtvarkos pažeidimų profilaktikos problemos : straipsnių rinkinys. Vilnius : Mintis, 1971. P.134 -139.
181. Rupšienė L. Nenoras mokytiis - socialinis pedagoginis reiškinyis. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2000, P. 219.

182. Rupšienė L. Šeimotyro įvadas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2001. P. 193.
183. Rupšienė L., Plačėnienė D. Vaikų agresyvumas: šiuolaikinės pradžios mokyklos problema ir jos sprendimo gairės // *Pedagogika : mokslo darbai*, 2002, T.59, p. 23 – 30
184. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė V. Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2009, P.90.
185. Ruškus J., Merkys G. Bausmė ir ugdymas: įkalinimo bei priežiūros įstaigų misijų prieštaravimas. Iš *Nepilnamečių resocializacija*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2002, p.20-33.
186. Sakalauskas G. Nepilnamečių nusikalstamumo prognozės Lietuvoje. Teisės institutas, 2007. http://www.nplc.lt/sena/nj/projektas/metodika/Nepilnam_nusikalst_prognoz.doc (žiūrėta 2011 05 25)
187. Sakalauskas G. *Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė: užsienio šalių patirtis*. Vilnius: Justitia, 2001.
188. Sakalauskas G., Andriulis V., Gečėnienė S., Jatkevičius A., Michailovič I. Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė Lietuvoje, Vokietijoje, Austrijoje, Olandijoje, Lenkijoje, Estijoje, Rusijoje: lyginamasis tyrimas // *Teisės problemos*, 2000, Nr. 3-4. P. 5-114.
189. Sarnecki J., Estrada F. Juvenile Crime in Sweden – A trend report on Criminal policy, the Development of Juvenile delinquency and the Juvenile Justice System, Conference paper. Stockholm University Department of Criminology, 2004.
190. Seliokienė L. Šeimos pedagogika. Marijampolė : Marijampolės kolegijos leidybos centras, 2004. P. 155.
191. Simonaitienė B. Mokykla – besimokanti organizacija : monografija. Kaunas : Technologija, 2005. P. 155.
192. Snieškienė D., Kuksėnaitė A. Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos galimybės Lietuvoje // *Socialinis darbas : patirtis ir metodai*. 2008, Nr. 1 (1), p. 35 -52.
193. Statistinių duomenų apie 2010 m. užregistruotas nusikalstamas veikas, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, apie nepilnamečius, kurie įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamą veiką, nei nuo nusikalstamų veikų nukentėjusius vaikus analizė. Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/korteles/analize_apie_vaikus_2010.pdf
194. Stoll L., Fink D. Keičiame mokyklą. Vilnius: Margi raštai, 1998, P. 245.
195. Šlapkauskas V. Teisės sociologijos pagrindai: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2004. P. 627.
196. Šukytė D. Neformalusis vaikų ugdymas ir neformaliojo ugdymo realizavimui įtaką darantys veiksniai // *Socialinis ugdymas: mokslo darbai*, 2007, T. 14, p. 79 – 87.
197. Šventickas A. Mokyklos humanizavimo ir demokratizavimo svarba tikrinant ir vertinant mokinių mokymosi rezultatus // *Pedagogika : mokslo darbai*, 2000, T. 47, p. 60-66.
198. Švietimo pagalbos ikimokyklinio amžiaus vaiką namuose auginančiai šeimai tvarkos aprašas // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 94-3451.
199. Taylor R. W. Juvenile justice: policies, programs, and practices. New York: McGraw-Hill, 2007. P. 469.
200. Targamadžė V. Edukacinis stimuliavimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje.-Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2000. P.166.
201. Targamadžė V. Konfliktų kontūrų brėžimas: ugdymo realybės kontekstas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006, P. 190
202. Thompson W.E., Bynum J.E. Juvenile Delinquency: a sociological approach. - 8th ed. Pearson education, 2010, P 528.

203. Tijūnelienė O. Mokytojo autoriteto kaip pozityvaus ugdomojo veiksnio problema: teorija ir empirika // Mokytojų ugdymas : mokslo darbai, 200, Nr. 6, p.45-59.
204. United Nations. Reprt on Juvenile Delinquency. World youth report. Berlin: United Nations, 2003.
205. Usher R., Bryant J., Johnston R. Education and the postmodern challenge: learning beyond the limits. London: Routledge, 1997.
206. Uzdila J. V. Lietuvių šeimotyra: kritinė familistinė XX a. panorama. Vilnius : Lietuvos mokslas, 2001. P. 279.
207. Vaikų ir jaunimo neužimtumo ir nusikaltimų prevencija. Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2000. <http://www.teise.org/docs/research/Vaiku%20neuzimtumas99.pdf>
208. Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksmų ir priežasčių, paskatinusių nusižengti, analizė. Vilnius: UAB „Nestandardiniai.lt“, 2010, P. 55.
209. Valantiejus A. Kritinis sociologijos diskursas: tarp pozityvizmo ir postmodernizmo. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004. P. 976.
210. Valickas G. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Vilnius, 1997, P. 85.
211. Valkova, H. (2008) Restorative Approaches and Alternative Mpmethods: Juvenile Justice Reform in the Czech Republic. In. International Handbook of Juvenile Justice, (ed. Josine Junger Taas; Scott H. Decker), New York: Springer, 2008
212. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatai, 2003 m. liepos 4 d., Nr. IX-1700 // Valstybės žinios, 2003, Nr. 71-3216
213. Van der Laan, A.M., Graham, J., Nieuwe manieren om jeugd-delinquentie aan te pakken. Een nieuwe aanbeveling van de Raad van Europa., *FJR* (26) 2004, p. 144-151
214. Van Dijk C., Dumortier E., Eliaerts Ch. Survival of the protection Model? Competing Goals in Belgian Juveline Justice// International Juvenile Justice: What Conclusions Can be Drawn, 2008.
215. Van Dijk C.. Juvenile deliquency and juvenile justice in Belgiuk, 2004. Prieiga per internetą: http://www.esc-eurocrim.org/files/belgium_june_2004.doc
216. Vileikienė E. Rizikos grupės vaikų tyrimas. Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/lit/lit37.htm>
217. Vileikienė E. Lietuvos nepilnamečių justicijos problemos: sociologinė analizė. Vilnius : Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2007. P.152.
218. Vitkauskas V. Delinkventinio elgesio vaikų resocializacija nepilnamečių vidutinės priežiūros sistemoje// Viešoji politika ir administravimas, 2010 Nr. 33, P. 115-127
219. Wijk R.V., Van Den Bosch F.A., Volberda H.W. Knowledge and networks. In The Blackwell handbook of organizational learning and knowledge management, USA: Blackwell Publishing, 2003.
220. Wyvekens, A. The French Juvenile Justice system. < http://www.esc-eurocrim.org/files/french_juvenile_justice.doc#_ftnref25>
221. Zaksaitė S., Sakalauskas G. Nepilnamečių nusikalstamumas ir jo ypatumai Lietuvoje bei kitose Europos šalyse. Kn.: Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. Vilnius: Eugrimas, 2011, p. 196-219.
222. Zdanevičius, A. Ekspertai kaip viešosios politikos formavimo agentai: kriminologinis išmanymas ir nepilnamečių justicijos reforma Lietuvoje // Politologija. 2002, 2(26), p. 8–9.
223. Žadeikaitė L., Adomaitytė G. Profesinio orientavimo paslaugos profesinio mokymo įstaigoje: mokinių požiūris // Socialinis ugdymas : mokslo darbai, 2009, Nr.9 (20), p. 35 – 47.
224. Žadeikaitė L., Railienė A. Socialinio pedagogo veiklos galimybės profesinio informavimo sistemoje // Socialinis ugdymas : mokslo darbai, 2008, Nr.5 (16), p. 51 – 58.
225. Žemaitienė N., Jaruševičienė L. Moksleivių savižudybės: rizikos veiksniai ir pagalbos principai. Kaunas : Kauno jaunimo sveikatos centras, 2000. P. 101.

226. Žukauskienė R. Kriminalinio elgesio psichologija: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, P. 537.
227. Žukauskienė R. Raidos psichologija. Vilnius: Margi raštai. 2007. P. 364.
228. Žukauskienė L, Viršilas V. 14–16 metų paauglių, atliekančių alternatyvią laisvės atėmimui bausmę, požiūris į pataisos inspekcijos pareigūnų jiems teikiamą pagalbą // Tiltai : mokslo darbai, 2011, T. 3 (56), p.379 -390.

Projekto vadovas

Valdonė Indrašienė